

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri, 7 august 1991

32 (80)

Lied

Ajunsă e ziua de noapte,
Doar tu
precum orbii
te încapăținezi să te ciocnești
de umbrele lucrurilor.
Zadarnic le pipăi cu mina
obrazul.
Ce să alegi ?
Clipa și răul își sint deajuns
unul altuia.
Te-ai întoarce
în subteranele neființei ;
te-ai întoarce
dacă în pintecele putred al zilei
n-ar mișca
stirvul celei de miine.

Horia Bădescu

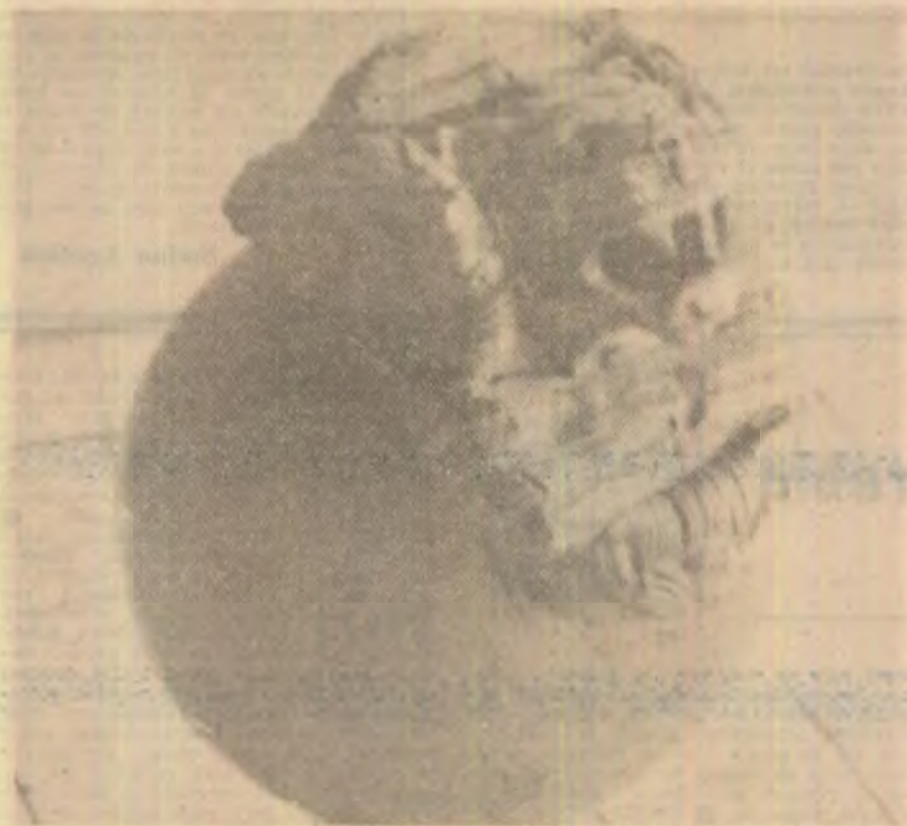
Cercuri și linii pe harta politică (I)

Creдем că e momentul, acum la un an și mai bine de la instaurarea democrației parlamentare în România, să încercăm o privire sintetică asupra tabloului politic autohton, așa cum ni se revelă acesta cu citeva luni înainte de lansarea unei noi campanii electorale.

Lucrul ni se pare necesar din cel puțin trei motive. Unul ar fi acela că, deocamdată, ne lipsesc date limpezi despre situația reală, netrucată propagandistic, a principalelor formațiuni politice, absența al cărei efect major în rindul electoralului nu poate fi altul decit confuzia generalizată, producătoare ea însăși de neîncredere, scepticism și, foarte probabil, absenteism la viitoarele alegeri. Al doilea ar fi acela că în vacarmul luptei politice de la noi, dusă indeoște în termeni radicali și exclusiviști, nu se pot auzi nuanțele — dacă și cite sint — tonalitățile echilibrate și diagnozele corecte, ceea ce face ea omul fără veleități de politician, deci fără păreri politice personale și ferme, să privească cu aceeași ochi toate formațiunile politice, ca pe o perpetuă Jeanette mereu altfel coafată, fără să distingă diferențe de fond, fapt cu totul neproductiv pentru conștientizarea electoralului. În al treilea rind, institutul specializat în sondaje de opinie, IRSOP, nu a izbutit pînă acum să ofere un set de interogații din al căror răspuns să ne putem face o cit de mică idee despre impactul adevărat al unui partid sau altul cu diversele categorii socio-profesionale din România de azi. În plus, o examinare dreaptă a tabloului politic ar putea fi utilă pentru relansarea imperativelor politice ale acestui moment, estompate intrucitva de preocuparea pentru stăvilirea alunecării pe toboganul dezastrului economic care riscă să dea „tranzitei“ un conținut peiorativ.

Așadar, să vedem cum se prezintă la această oră peisajul politic și, în cadrul lui, fiecare din formațiunile ce-l compun. F.S.N.-ul, partidul de guvernămînt, e unul la nivelul executivului (elita), altul la nivelul Parlamentului (mașina de vot) și altul la nivelul puterii locale (profitorii). Dacă „elita“ e într-adevăr elită, făcută deci din cei mai pregătiți profesioniști din țară au aderat la această formațiune, „mașina de vot“ e teribil de amestecată, deocamdată relativ ascultătoare, dar în chip vizibil lipsită de competență politică reală, în vreme ce „profitorii“ de pe teritoriu sint în proporție covârșitoare modelați de exemplul comuniștilor de mai an : corupți, ipocriți, demagogi și întâmplători. Aceste trei cercuri neomogene din lăuntru FSN-ului tind să se autonomizeze printr-o bizară accentuare a ceea ce le desparte și, implicit, prin eludarea sau măcar estomparea a ceea ce le unește. Tendința oarecum obiectivă, determinată fiind de calitatea umană, moralitatea și competența celor ce fac parte din fiecare cerc. Dar e, în orice caz, o tendință destructurantă care s-ar putea să-i oblige pe cei din primul cerc, al elitei tehnocrate, să se aplece cu mai mare atenție asupra celorlalte două, cu intenția de a face atîta curățenie cîtă e necesară pentru ca din contradicția dintre vorbele, respectiv ideile executivului și faptele, respectiv acțiunile puterii locale să nu rezulte un topos al demagogiei, în clipa de față deja conturată, firește și cu sprijinul celui de al doilea cerc, al parlamentarilor.

—L—

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de Dumitru Predulescu.

POEZIE AMERICANĂ

VÁCLAV HAVEL

PARAGRAFUL 202

semn

Memoria ca o formă a libertății

Se spune că Lucian Blaga s-ar fi pronunțat cândva despre memorie ca despre o formă neesențială a inteligenței (sau intelectului?). Credem că, dimpotrivă, o inteligență fără o memorie puternică este minată chiar din interior. Dar, de fapt, despre altceva am vrut să vorbim, tot în legătură cu memoria:

un om a cărui memorie funcționează perfect înregistrând tot ceea ce-l trebuie pentru o viață echilibrată spirituală — poate, uneori fără să știe — un om fericit. Pentru că e un om liber. Pentru că se poate lipsi de munți de hirtie ai cărților în care noi, ceilalți, ne zidim — metodic — viața întreagă. Pentru că le are mereu la îndemână, în cap, cu tot ceea ce au ele mai important. Așa se face că mari oameni, arestați și întemnițați pentru multă vreme de comuniști, aici și aiurea, au putut supraviețui prin spirit, învățând și pe alții tot ceea ce ei știau. Un om fără memorie, despre intelectul vorbesc, deindată ce este despărțit de libertatea sa, e un om cărui i s-a smuls cea mai importantă componentă a ființei sale: spiritul. Și astfel el poate fi mai ușor ingenunchiat, exterminat. În timp ce omul cu memoria perfectă este, și după grații, înarmat, ca și în camera lui de lucru și meditat, căci are toate instrumentele asupra sa, în sine însuși. De aceea marele atac al tuturor totalitarismelor se da asupra culturii și mai ales asupra bibliotecilor, aceste memorii ale lumii.

Îmi amintesc, prin 1968, când eram, chipurile, martorul unui dezgheț, am aflat, la Blaj, despre unul dintre cei dintâi primari roșii, mecanic de locomotivă la origine, care a dispus să fie arse și aruncate pe Tirnave cărțile din biblioteca Preparandiei prin preajma cărora, printre alții, trecuse și Mihael Eminescu. Abia pe urmă, cu ani mai târziu și fără ca primarul acela să bănuiască, avea să înceapă adevăratul asalt asupra creierului și sufletului românesc. Întii trebuiau stinse luminile, adică bibliotecile și mințile mari ale țării. Pe urmă, cum ușor ne dăm seama, putea să urmeze demonstrația marxistă, acest asalt sistematic asupra ființei omenești care a dat atâtea, și tragice, rezultate la noi.

Numai cei care-și purtau biblioteca asupra lor, precum melcul adăpostul — și de fapt ce e biblioteca altceva decât cel mai solid adăpost împotriva mizeriilor vieții, ale lumii! — numai lor li s-a dat o șansă de a viețui în continuare neatins; de flagelul marxist-leninist. Ajunși în acest punct să ne amintim Fahrenheit-ul lui Ray Bradbury, unde oamenii se opuneau totalitarismului rescriind din memorie cărțile importante ale lumii, într-o lume în care bibliotecile fuseseră complet distruse.

Și, de fapt, ceai luat noaptea, cu ce are pe el, de acasă și dus poate pentru totdeauna în gulaguri comuniste, cum altfel ar mai putea să citească Biblia, Pascal sau Divina Comedie, decât din memorie? Cit de ușor să urnești din loc, cu un singur deget, o imensă bibliotecă dacă ea locuiește în spiritul tău! Liber ca pasărea cerului este numai cel ce înțelege, fără să trebuiască pentru asta să umble-n paginile galbene ale vechilor cărți.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

leșiți în stradă cu toții

Prin're toate aceste chipuri care sunt niște măști: comuniști reformați, cățărați în virful piramidei noii Puteri să sfideze, stăvini de doi bani, gata să aresteze sau să impună orice protestatar imorbid, prins în „flagrant delict politic”! Flagrant inventat... Delict politic însemnând azi orice drept pe care ți-l cerei cu „linile” goale, cu glas tare în public în numele libertății și demnității cinstigate la 22 Decembrie 1989! Orice protestatar profund dezamăgit de deturnarea democrației impuse în stil gorbaciovist la noi în țară după Revoluție. Orice protestatar care îndrăznește să condamne cu vehemență această „expresie oficială a unei voințe ce refuză în mod activ binele general” și se arată gata să o înălture, cu orice preț...

Până aici ajungând și arestații politici nevinovați din 18 februarie 1990, manifestații din Piața Victoriei ce strigau „Jos comiștii!” Luați în dube și aruncați în beciurile Poliției Capitalei, torturați, necercetați legal, flămânziți, nejudecați, „uitați”: pină la 13 iunie, când au fost eliberați cu forța, cu totul întâmplă-

tor, de manifestații radicalizate ai Pieței Universității! Eliberați de „golani” sosiți în după-amiaza de 13 iunie 1990 la Poliția Capitalei să-și ceară arestații din dimineața de 13 iunie... Nu mai reiau scenariul, vedeți în numărul trecut al „Luceafărului” implicațiile eliberării arestaților din dimineața de 13 iunie (eliberați de autorități, sub presiunea străzii explozive) și a arestaților din 18 februarie eliberați de manifestații la 13 iunie prin asedierea și ocuparea Poliției Capitalei părăsite de angajații săi! Arestații din 18 februarie 1990 eliberați la 13 iunie 1990, de a căror soartă azi nimeni nu mai știe nimic: au fost ei toți rearestați și li s-au inscenat procese? Cine ne poate răspunde în această țară a nimăni... Ei fiind aceia ce au fost călcați în picioare, bătuiți pină la leșin, batjocoriți, puși să înghită cioburi de sticlă fărâmată la Guvern, fărâmată de „forțele obscure” și puși să înghită hirtie igienică din scaunle WC-urilor acolo, în fosta clădire a Consiliului de Miniștri, înainte de a fi ridicați și aruncați în beciuri! De necrezut? Totodată, fetele prinse fiind violente aici de „soldați în termen la M.I.”, făcute „poștă”, iar băieților strivindu-li se

degetele la uși... Repet, toate acestea întâmplându-se în chiar sediul Guvernului, în seara și noaptea de 18-19 februarie 1990, pină la ora 3 dimineața... Voi reveni...

Cu voia dumneavoastră continuind un pic și azi relatarea mea — episodul VIII — despre nevinovata aventură legată de căsătoria religioasă a doi foști „golani” ai Pieței Universității, la care eu am fost pus să fiu naș, pe nepusă masă! Nimic, ca toată... Într-o duminică, pe 19 mai 1991: la căsătoria lor civilă, întinplată anul aceasta de Ziua Regilor României, eu lipsind... Să fiu naș la doi „golani” ce au cunoscut perfect beciurile politice post-revoluționare ale poliției bucurestene, că veni vorba mai sus de ele, la Circa 12, arestați pentru zeci de zile, abuziv, ilegal, în dimineața de 14 iunie 1990! Unde rămăsesem?

Bărbierit proaspăt, așadar, adormit pe picioare, venit cu soția acasă la mirele „golan” cu flori, îngrijorat că nu știu ce am de făcut, „nemălfind naș, în viața mea, cuiva”, mă alătur „golanilor” Pieței Universității, citi sunt, invitați acum să participe la „festivitatea de înminare a verighetelor”, bine dispuși, și ieșim în stradă!

Ieșiți în stradă cu toții, va să zică, să ne dumirim... Dezorientați fiind indesebi mirii: încotro o fi biserică? Biserica a unui preot „golan”: pe strada Sapienței, dacă au înțeles ei bine! Glumiți? Biserica Sapienței? Caragiale o să ne arate cu degetul. Nu e nici o glumă, noi așa am înțeles: o fi după blocurile alea neterminate din zare? Privind dinspre Piața Unirii spre Piața Națiunilor Unite. Eu unul, de ce să mint, neavând și așa habar dacă eram totuși pe lumea asta, participant direct la o nună religioasă care oricum se anunța științifico-fantastică: sau visam?

Liviu Ioan Stoiciu

(Va urma)

momos:

Avem ce vinde!

Evenimentele politice și economice din ultimul an și jumătate petrecute la noi în țară, ar fi trebuit să conducă puterea (legislativul, executivul și președinția) spre dezagregare și singura soluție ar fi fost alegerile anticipate, în condițiile în care opoziția refuză colaborarea cu FSN-ul. În momentul de față lucrurile arată însă cu totul altfel. Puterea pare mai sigură ca niciodată că a luat-o

pe drumul cel bun și că e de neclintit. Legea privatizării, adoptată rapid sub privirile neputincioase ale opoziției, conferă actualei puteri un nou echilibru financiar, atita timp cit cele mai bune întreprinderi vor putea fi vindute străinilor. Încălcându-și grosolan promisiunile electorale, FSN-ul, reorganizat de premierul Roman, pare hotărât să-și umple buzunarele. Și buzunarele se pot umple numai dacă poți vinde fără nici un fel de control. Fără a

acuză Puterea că ne va fura pe față, să ne inchipuim numai că-și va însuși comisiunile obținute prin favorizarea unui partener sau altul. Și atit și ar fi de ajuns. Ni se tot spune că sintem săraci și că economia funcționează cu numai 50% randament față de anul de referință, 1989. Chiar funcționând cu numai jumătate din capacitate, economia produce. În perioada 1982-1989, cu aceeași economie, e drept, funcționând la maximum, Ceaușescu a reușit să plătească o datorie externă de peste 12 miliarde dolari și să mai și strângă 2.5 miliarde. Timp de opt ani, Ceaușescu a reușit să obțină un „surplus” de aproape 2 miliarde pe an.

Un calcul simplu ne arată că, funcționând la jumătate, în condițiile în care totul sau aproape totul se exportă, și nimeni nu poate să nege asta, economia românească ar trebui să producă un beneficiu de aproape un miliard de dolari pe an. Acest beneficiu nu a fost obținut sau, mai curind, nu ni s-a spus despre el. Ni se spune însă cit sintem de săraci și cit de proastă este economia noastră. Fete evident o minciună sub care se vor acoperi viitoarele tranzacții.

Ștefan Agopian

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

„Oare cine va prelua șefia partidului «România Mare», dacă Vadim Tudor va fi arestat?” (Cuvintul) ● DORINA BAESU: „Unii ar spune că Vadim e nebun, dar eu n-aș îndrăzni să spun așa ceva, pentru că s-ar putea să mă dea în judecată. Și, nu de alta, dar nu s-ar găsi niciodată așa de mulți care să mă apere”. (Opinia studentescă) ● NICOLAE MANOLESCU: „În timp ce nivelul general de trai scade și răniiții revoluției bat zadarnic la uși închise, îmbogățiiții revoluției fac avere și, instalați confortabil în funcții și în vile, își permit să n-audă și să nu vadă nimic”. (România literară) ● TIA ȘERBANESCU: „Președintele s-a bucurat foarte găsind la Caracas și o sută de români. El, slavă domnului că s-a-ntors acasă: aici a găsit peste douăzeci de milioane”. (România liberă) ● ALCIBLADE: „Doamne, la ce l-ați mai omorât fraților pe Ceaușescu? Mergeți la mormint să-i cereți scuze...” (România Mare) ● „Colectivul revistei «EUROPA» mulțumește celor 1185 000 de români care ne-au trimis semnături de sprijin pentru publicarea noastră”. Iată, mai dragă, agramatism conjugat cu minciună. ● „Varianta funambulită și grotescă a României Mari, revista foștilor căprari de la M.A.L., Europa”...; „Ceea ce ne îngrijorează la acești legionari comunisto-securisti-europeni este (...) o terifiantă amenințare: «S-ar putea ca în scurt timp, cițiva redactori ai Europei să-și dea doctoratul în Ebraică». Ne bucurăm, fiindcă astfel limba română va scăpa de cițiva semialfabetizați, octo-

doți care se mai vor și gazetarul. Și apoi, ne indoim că niste brancardieri ai limbii române pot deveni doctori în ebraică”; „Europeni, înapoi la școală! Dar nu la școala de la Băneasa, căci dacă vreți să trageți bine trebuie să vă puneți pistolul pe limba gramatică”. (Expres magazin) ● DORIN POPA în dialog cu istoricul NEAGU DJUVARA: „D.P.: Există un Brătianu în țară. E rudă cu Brătienii? N.D.: E un caraghios. Da, e rudă cu Brătienii, n-ai ce-i face, dar e o familie cu multe ramificații. D.P.: E o ramură colaterală? N.D.: E o ramură colaterală, făcută, se pare, de un frate al celui care s-a numit Bèbe Brătianu...” (Cotidianul) ● ANDREI AL.: „Echipe întregi de tehnicieni și specialiști ai televiziunii române lucrează la realizarea «clip»-urilor publicitare și a instalațiilor electronice de la magazin, iar EMANOIL VALERIU și LIVIU TUDOR SAMOILA trec perindându-se la patron pentru a-și primi retribuția, ce constă de regulă în aparatură electronică și băutura, în schimb într-o uceră obsedantă reclame a firmei la ore de maximă audiență sau la alte emisiuni, gen «Jocuri și concursuri»”. (Europa) ● SORIN MUGUR DUMITRESCU: „Emanuel Valeriu — contestat și în Senat”. (România liberă) ● BARBU CIOCIULESCU: „A dansa strângând la piept și logodnica și regina balului e visul unei nopți de vară pe care dl. Victor Sirdu l-a văzut cu ochii. Fericitul!”... „Mai vechiul autor de o la închinat stalinismului, dl. Toma George Maiorcescu, dimpreună cu pr-amărilor

familiei Ceaușescu, tot în ode, dl. Corneliu Vadim Tudor, ar compune un cuplu istoric de o perfectă simetrie”. (Cotidianul) ● „Cel mai interesant personaj al festivalului «București '91», Cristina Topescu”. (Europa) ● FLORIN CONDURATEANU: „Și tinării terorizează Bucureștii!”. (Curierul național) ● DANIEL COCORU: „În București există circa 2.5 milioane de șobolani”. (România liberă). Cifra ni se pare exagerat de mică. ● „La Cernavodă, șobolanii vor rezista și la bombe atomice”. (Cuvintul). ● SILVIU ARSENESCU: „Fără jalinul colaboraționism al unui scrib devotat trup și suflet cauzei P.C.R. precum dl. Hajdu Gyozó poate că național-socialismul promovat de N. Ceaușescu n-ar fi încoțit atât de adinc în mintea atitor români”; „Cu cit situația drepturilor minorităților era mai criticată în diversele forumuri europene și internaționale, cu atit mai roză apărea aceasta în lucrile de cuvint ale foștilui deputat al M.A.N.”; „...dl. H. G. n-a ezitat cituși de puțin să revină în țară în preajma Congresului U.D.M.R. și să dea declarații pe cit de pompoase, pe atit de sterile și patriotarde despre modul în care vede el soluționate tensiunile existente între români și maghiari”. (Expres magazin) ● „Apoi, îl linge pe toată lungimea sa, apăsându-și capul și apăsind pe vena albastruie care transpare sub piele și al cărui relief crește sub sărutul său. Jean îi spune că-parcă ar rontăi un porumb fierț...” (Prostituția) ● A.M. PRESS: „Rendez-vous F.S.N. — P.S.M.” ● ANDREI BADIN: „La mitingurile F.S.N. de anul trecut, s-a strigat în mai multe rânduri: «21-22. Iiescu a fost cu noi». A fost dl. Iiescu acolo? Dar dl. Petre Roman? Iată ce ne-a declarat dl. Das Iosif: «Dl. Iiescu nu a fost, dar rimele populare știi cum se folosesc. Nu eu am fabricat asemenea lozinci. Eu am afirmat întotdeauna clar că Petre Roman nu a fost pe 21 decembrie la Inter...». (România liberă) ● XANTIPA: „Ei, țărăniștii (...) n-au nici o legătură cu țăranel român”. (AZI). Bine că au o legătură cu țăranel român- dușmanii pomeniți în nota anterioară...

Petre Stoica

Un cavaler al tristei figuri

Așadar, Cavalerul tristei figuri politice, confratele Toma George Maiorescu a semnat „Cartea pentru reformă”. A „depus” cu zîmbetu-i optimist la picioarele Guvernului experimental, Mișcarea ecologistă — o aripă bătrînă, cu pene roșii, comuniste. Gurile „bune” îi prezic lui Toma George Maiorescu un urcuș pe scaunul ministerial; se zice că va fi ministru al Mediului. Iată prețul, dar și recompensa!

În acest caz Toma George Maiorescu, posesor și-al unui chip predestinat parcă tristei figuri politice își va vedea un viș îndeplinit numai că, această numire ar veni prea tîrziu pentru un lider de partid ce și-a dorit, sperăm, o altă tratură a temei mediului în România. Luîndu-i-o alții cu mult mai înainte, prezumtivul ministru al Mediului nu va fi în mîna lor decît un instrument dezacordat, o lipsă de „solo voce” cum mi-a spus mai deunăzi un licean. Pînă una alta, să spunem că nu l-am auzit niciodată vorbind în Parlament apărînd cauza culturii, a scriitorimii române, mai ales a ei! Cînd a vorbit totuși, atunci s-a limitat la obiective „ecologice”, pierzîndu-se în perorații metaforice, apărînd pădurea, puritatea aerului, a folclorului viciat și etc., etc., frazeologie iliesciană din care concretul, practicul, lipsește cu desăvîrșire. Toma George Maiorescu a fost un scriitor comunist iar acum, un trist ecologist, „racolat” cu mișcare cu tot, la opera nefastă de sărăcire lucie a poporului român.

Aș fi vrut să-i spun ecologistului Toma George Maiorescu, așa ca de la scriitor la scriitor, că pădurea este un bun național și că tocmai această idee trebuie apărată. Că-i un bun al României și că ea a încăput de curînd pe mîinile unei Societăți constituite pe bază de proces verbal într-o „Regie autonomă”. Se autointitulează „Romsilva — R.A.”.

E ca și cum eu Anatolie Paniș prozator român încă-n viață, m-aș intitula „Regie autonomă” pe apartamentul sau pe vila ecologistului Toma George Maiorescu.

Vroiam să zic că această „Regie” care și-a atîrnat o plăcuță avertizoare „Rom” în față, adică România, s-a declarat stăpînă pe toate pădurile țării noastre. Se pare cu voie de „sus”. Ca să le crească salariile celor ce lucrează pe Calomfirescu 8, în termeni exacti cu 300%, ei ne-au scumpit lemnul în două „avalanșe” cu 600%. Veți zice: dar de ce nu le-au crescut lefuile de șase ori, adică la fel cu scumpirile legiferate? Iată că nu se poate, intrucît mai sînt și alte „opreliști”, din care statul trebuie să ia și el „ceva” din acest tîrg ruginos. Mai pe țărănește: un inginer din fostul Minister al silviculturii care avea înainte de Revoluție 6000 de lei, nu-și putea „negocia” în dreptul numelui său un salariu de 36 000 lei! Dar o leafă de 20 mii lei, ei asta se mai poate, fără să lezăm orgoliul deputatului sau al senatorului scriitor care încasează 30 mii lunar. Se poate, dar nu se poate decît dacă-i oferi

și statului „partea leului”. Adică o scumpire din care să-și mai diminueze cît de cît din uriașul deficit bugetar în care se zbate.

Mecanismul e acesta: o întreprindere sau un departament ce produce materie primă (în cazul silviculturii care „crește” materia primă, adică arborii, care fie vorba între noi, cresc și singuri) și ai cărui salariați vor să-și „negocieze” salarii mari, scumpește materia primă, în speță, ridică valoarea arborelui pe picior la cît nu crezi. De-aici încolo urmează o reacție a scumpirilor în lanț.

Cea mai recentă hotărîre (438 din 21 VI 1991) a Guvernului a decis o nouă majorare a arborelui pe picior de-a dreptul catastrofală pentru bietul popor român. Pentru elaborarea acestei hotărîri antipopulare, a fost nevoie de-o „motivație”. Ei bine, această motivație a fost depusă primului ministru de patru corifei ai politicii feseniste: Victor Atanasie Stănculescu, ministrul industriei, Victor Babiuc, ministrul justiției, Valeriu Eugen Pop, „actualul” încă ministru al Mediului și de către Florian Bercea ministrul bugetului și veniturilor statului și al controlului financiar.

Despre ultimul ministru n-am ce spune. Datoria sa e una de ordin fanariot. Jupoale pe cine poți ca să redrezezi bugetul statului. Nu-l înțeleg însă pe ministrul justiției ce caută în calitate de semnatar al unei astfel de „motivații” după cum, nici domnului Valeriu Eugen Pop nu-i înțeleg intranșigența în a apăra Mediul, prin metoda scumpirii lemnului într-un mod care depășește simțul realității sau al posibilității realității. Iată cîteva exemple:

	Preț anterior / m.c.	Preț actual / m.c.
Molid, brad	370	972
Fag	531	1154
Stejar, gorun	983!	2404!
Frasin	953!	2500!
Și, ce ne interesează pe noi scriitorii cel mai mult:		
Plop, salcie	257	673!

minimax

Marea tărăgănare (II)

Decît să le bagi pumnul în gură lasă-i mai bine pe oameni să trîncănescă, fiindcă așa ei își domolesc pîsul iar tu afli ce gîndesc și poți să-i ții mai bine-n friu.

(Manualul bunului dictator)

— Lasă că vin ei americanii și atunci o să vezi...

— Termină madam cu prostiile, că te vîd femeie-n toată firea!

(Conversație în Piața Amzei)

de bine, de rău, viața merge înainte. I se zice reformă la ceea ce ni se întîmplă și într-un fel chiar este. Întîi a fost o revoluție, gata, s-a terminat, acum a reformă! Cei care n-au uitat lecțiile de marxism-leninism (și nu sînt deloc puțini și deloc negliabili) știu foarte bine care este diferența între revoluție și reformă. Oricum s-ar chema însă, este încontestabil că multe sînt și arată altcumva decît erau și arătau cu doi ani în urmă. Cine are bani poate să-și cumpere carne mai simplu decît altădată. Și nese. Pe toate drumurile. Și whisky. Și pantofi Gregorio Rizo. Și Coca-Cola. Și Toyota. S-au dat pașapoarte. Există baruri de noapte cu fetițe dezbrăcate. Există și Parlament, cu tot cu opoziție. S-o întîmplă ce se întîmplă acolo da' s-avem rezon, există. Să fi-n drăznit vreunul pe vremea lui răposatu' să zică ce se zice, uneori, acum în Parlament, nu-l lua naiba? Îl lua. Printre miniștri, sînt unii care își permit să demisioneze iar mai nou vin să răspundă la întrebările telespectatorilor și o fi n-o fi chiar ora ad-evăru'ui însă arată și vorbesc, totuși, altcumva decît arătau și vorbeau ceilalți. Bașca presa. Minune nu alta! Să-l acuzi nici mai mult nici mai puțin decît pe primul ministru, negru pe alb, că se ține

de tot soiul de matrapazlîcuri și să nu intri în aceeași zi la zdup, e de colo?! Mă rog, au mai fost ei bătuți ziarștii de poliție sau de băieții cu ochii albaștri dar, una peste alta, deocamdată, încă mai apare Româna Liberă. Și nu numai. Drept este că orice s-ar scrie la gazetă Puterea își vede mai departe de treburile ei, iar atîta vreme cît deține monopolul asupra televiziunii mare lucru nu pot face ziarere. Dar ceva, ceva tot fac. Puținul pe care totuși îl fac ziarere, este cumva puținul pe care nu mai poate să-l facă Puterea. Că unele gazete se străduie să zăpăcească ce mai rămîne ne-zăpăcit din mîntea oamenilor în urma televizorului și asta e adevărat. Dar se vînd gazețele altele care îl regretă pe Ceaușescu și ca să să ne convingă că oameni mai min-nați decît securiștii nu sînt? Se vînd! După sondajul IRSOP n-ar fi prea mulți cei care le cumpără. Dar sînt. Cine sînt ei și de ce le cumpără, e altă poveste. O poveste cu suspence. Mai scriștii și difuzarea, dar merge, iar ce se va întîmpla după noua scumpire a hîrtiei om mai vedea. Pe lîngă celelalte menționate, așa cum sînt ele că poate nici un al doilea Caragiale care l-a citit pe Kafka și toți sud-americani n-ar fi în stare să le descrie, libertatea presei este o realitate. Sticla e aproape goală. Sticla are totuși ceva în ea. Are cam cît e nevoie să nu intervină scutierii și ducele? Cine știe! N-a fost să fie decît în decembrie '89 un fel de revoluție, dar barem e reformă. Românul e blind și răbduriu.

Așadar, dacă miza Puterii este timpul, tărăgănarea, deocamdată partida a fost cîștigată. Mai e hăt pînă la democrație și legalitate și piață liberă dar, de bine, de rău, viața a mers și merge înainte. Iar în ultima vreme se arată semne bune și de-afară. După cît se pare, sînt toate șansele ca vizita președintelui Bush la Moscova să aibă

curînd repercusiuni financiare pozitive și la București. „Este clar că drepturile omului și valorile umanitare n-au cum să-și găsească loc în politica practică de Bush vis-à-vis de comuniștii din Europa de est, URSS sau China.”¹⁾ O asemenea apreciere, făcută de un diplomat american, explică mirarea de pînă acum a Puterii față de atitudinea Statelor Unite. Dacă s-a împăcat bine dl. Bush cu Ceaușescu, de ce nu s-ar împăca și cu dl. Iliescu?! Iată însă că, slavă Domnului!, a venit rîndul Moscovei la ajutor și doar n-o să-i uite americanii pe aliații ei. Ajutorul Occidentului va permite guvernului să plătească salariile ș.a.m.d.

Viața merge înainte. Vorba ceea, bun, rău, copiii mîncă. Criză parlamentară?! Mofturi, Legea privatizării s-a votat zbîrnînd după care opoziția s-a reîntors frumos să-și reia locul și toată lumea are conștiința împăcată că a făcut ce trebuia să facă. Opoziția a protestat mai ceva ca niciodată, președintele a încercat să medieze ar dacă n-a reușit nu e domnia sa de vină, televiziunea a scăldat-o cu imparțialitate (prea drag nu-i este guvernul ăsta dar, de, nici să se dea cu dușmanii nu putea), în fine, majoritatea fesenistă cu gîndul la vacanța (doar tot oameni sînt și ei) a răsuflat ușurată că a scăpat de o plictiseală inutilă fiindcă ce altceva decît pierdere de timp sînt amendamentele opoziției. Odată

Așadar plopul, salcia, vor costa 673 lei metrul cub. Acest plop se află la acest preț în stare verde, e în „picioare”, e în pădure. Vor veni cei de la exploatare, îl vor doborî, transporta, coji, (numai această operație face cam 300 lei pe metrul cub!), îl vor prefăce-n celuloză, în hîrtie... altă brînză-n altă traistă.

Să fim mai expliciti: dacă o carte de 300 pagini la un tiraj de 30 mii exemplare, costa 80 de lei exemplarul la faza magazie din tipografie, cînd arborele pe picior era 257 lei metrul cub, începînd cu 1 august cît vai mai costa? (De la acești 80 de lei intervin difuzarea, timbrul, impozitul, beneficiul editorului și etc., etc.)

Așadar facem ecologie prin metoda scumpirii. Uniunea scriitorilor cumpără sicrie pentru membrii săi atunci cînd părăsesc această viață de haos economic. Pînă-n Revoluție aceste sicrie costau 800 lei. După Revoluție, a venit prima scumpire a arborelui pe picior și sicriul s-a făcut 8000 de lei. Nu i-a ajuns „Romsilvei” acea majorare batjocoritoare și-a mai făcut o alta. Pe cea din 26 iunie 1991. Vorba e: cît vai mai costa de-acum-nainte un sicriu?

Am lăsat la urmă ultima semnătură, cea a generalului Victor Atanasie Stănculescu. Domnia Sa se pricepe în ale lemnului și-ale Romsilvei cum mă pricepe eu la mitraliere.

Regret, dar pe-un asemenea post, de ministru al Mediului Toma George Maiorescu nu mai are ce face. Zarurile au fost aruncate. De pădure nu mai beneficiază poporul român. Pădurea a devenit un mijloc sălbatec de exploatare, de jecmănire fanariotă a locuitorilor, a cetățenilor săi. Tot ce mai poate Toma George Maiorescu pe-un asemenea post, dar și-n spirit „ecologist”, e să propună ca morții să nu mai fie înmormîntați în sicrie. Nu știu cum, dar în orice caz, să fie înmormîntați altfel. O nouă „motivație” ca aceea semnalată de mine, ar putea să aparțină și scriitorului Toma George Maiorescu, atunci cînd va ajunge ce va ajunge. Ministru al Mediului într-un guvern care umblă și gîndește cu piciorul drept în ghips.

Anatolie Paniș

30 iulie 1991

Șerban Lănescu

¹⁾ David B. Funderburke, Trădarea Americii, în Expres Anul 2, Nr. 30 (79) 30 iulie—5 august 1991.

²⁾ N. Steinhardt, Jurnalul fericii, Dacia, Cluj-Napoca, 1991, p. 298.

Al. Busuioceanu și mitul dacic (II)

Îu mai știu de ce n-am recenzat la apariția sa, în 1985, studiul postum al lui Alexandru Busuioceanu **Zamolxis sau mitul dacic în istoria și legendele spaniole**, despre care Mircea Eliade îi scria, imediat după apariția unui prim fragment într-o revistă a exilului românesc, că „este pur și simplu extraordinar” și că ar trebui tradus într-o limbă de circulație internațională. Nu cred însă că e prea târziu pentru a scrie acum, și pentru a stăruii cu această ocazie și asupra autorului său, ceea ce acum șase ani, evident, nu mi-aș fi putut permite. Și n-aș fi putut să o fac pentru că Alexandru Busuioceanu este una din marile figuri ale exilului românesc, unul din marii cărturari și din poezii cei mai interesanți ai României moderne, ceea ce ar fi trebuit spus pentru cititorii care îi întâlniseră numele, în cel mai bun caz, doar în publicații interbelice. Faptul că a murit înainte de vreme, la doar 65 de ani (s-a născut la Slatina, la 10 iunie 1896), l-a împiedicat într-adevăr să beneficieze de micul dezgheț ideologic din anii șazeci, când s-au mai putut reînoda unele legături cu intelectualii români de peste hotare, și opera sa de după război a rămas practic ignorată în țară; n-a fost însă neglijată de colegii săi mai tineri din exil, care au onorat-o prin câteva publicații aflate azi în punctul de plecare al oricărei încercări critice sau biografice: densa broșură a istoricului George Ciorănescu, **Un poète roumain en Espagne: Alexandre Busuioceanu**, Paris, 1962 (el e primul care stabilește legătura între scriitor și publicistul postpașoptist Grigore Bossuioceanu, cel care semnează în 1854 un volum de versuri cu pseudonimul Grigore Ilar), apoi placheta de traduceri **Opt poeme din ciclul „Nenumita lumină”**, traducere de G. Ciorănescu, introducere de Al. Ciorănescu, din 1963, când apare și volumul antologic **Fructul de a trăi**, realizat și prefațat de Virgil Ierunca oglindă a unei activități poetice de aproape o jumătate de veac.

Antologia lui Ierunca în special pune în lumină o întreagă evoluție a poetului, de la începuturile juvenile, al căror clasicism în nota lui Valéry se îndreaptă curind spre un panteism metafizic, congener și concomitent cu al

lui Blaga, dar independent de el, pînă la poezia maturității, când scriitorul revine la instrumentul liric sub presiunea condiției de exilat, care îi modifică nu numai timbrul, ci și profunzimea și înțelesurile: „intrat în exil — notează Ierunca în eseu introductiv al antologiei — poetul pierde și uită acele trepte ale păcii și împăcării cu sine. Totul începe de la început. Exilul e locul privilegiat al întrebării, al torturii de a trăi și mai ales acela de a nu putea muri”. Este deci o nouă „proporcion de vivir” adică, după disocierea lui Al. Ciorănescu, de „un echilibru între sensibilitatea prea ascuțită și inteligența prea lacomă, un pact între cele două vieți” pe care poetul e condamnat să le trăiască, și nu numai pe planul a două lumi, ci și pe planul a două limbi. Căci Alexandru Busuioceanu, ale cărui încercări poetice n-au stat pe primul plan al bogatei sale activități din țară, se afirmă în exil ca un foarte interesant poet de limbă spaniolă. Volumele sale **Poemas patéticos** (1946), **Incominada luz** (Nenumita lumină, 1947) și **Proporcion de vivir** (1952) au avut ecouri extrem de favorabile, critici din Spania și din America Latină — citez din broșura menționată a lui George Ciorănescu — „au salutată în el un mare poet de limbă castiliană, ajuns la o surprinzătoare perfecțiune de expresie”, iar un eseu publicat în acei ani în revista **Insula**, despre funcția cognitivă a poeziei, are un considerabil ecou în lumea literelor hispanice, ideea sa fiind îmbrățișată și preluată de teoreticieni, precum Guillermo de Torre sau Roberto Fernández Retamer și grupul „Origenes”. În ultima parte a vieții, poetul considerat de o istorie a literaturii spaniole (a lui Larrieux și Thomas, după informațiile oferite de același G. Ciorănescu) ca „unul dintre cei mai remarcabili poeți spanioli contemporani” revine la folosirea limbii materne în poezii de o mare tensiune, marcate de oboseală și renunțare: „Între soare și lună Doamne nu sunt nimic... Știu Doamne cât de mic sunt între constelațiile tale / Și de-aș cunoaște adevărul buberii mele / poate ar renunța la cuvînt...” (**Antipoem I**, 1953). Dar el a mai scris și câteva poeme în proză în franceză, două cite se pare încă nepublicate, și a mai lăsat și o serie de traduceri — continuare a unei

preocupări fertile încă din țară — dintre care au fost remarcate cele din lirica misticului spaniol San Juan de la Cruz, cunoscutul Doctor Extático, nici ele nu știm dacă publicate pe undeva; necunoscute ne sînt, de fapt, cele mai multe dintre traduceri sale din spaniolă în română, rămase probabil prin hirtiiile nepublicate, și doar după nume am auzit de cele din franceză — din Pierre-Jean Jouve de pildă — în spaniolă. Oricum, numele poezilor traduși indică o anumită alegere.

Pe de altă parte, activitatea de traducător nu poate fi separată de aceea de comentator, de eseist în câmpul marilor opere și al marilor scriitori universali. Nu numai că orizontul cuprinderii sale îmbrățișează cu egală pătrundere și competență vârste și spații dintre cele mai variate, de la bengalezul Tagore la ceul Otakar Brezina și de la Rilke la Shaw, dar el are și marele dar al stăruinței pe paginile care i-au stîrnit neliniștile, revenind în campanii succesive care nu marchează un drum, ci o adevărată înclăstare. În 1918, el nu-și poate explica reținerea în fața poeziei lui Whitman, pe care o mărturisește („mă întreb încă o dată de ce nu mă pot apropia de acest strălucit reprezentant al poeziei noi”, în **Cartea vremii**, p. 163); cinci ani mai târziu ține o conferință, publicată apoi în revista **Cuget românesc**, în care se arată subjugat de această „proză barbară, informă, aproape monstruoasă”, „o poezie în care fraza e aproape întotdeauna o interjecție, iar ritmul o comoliune”, găsind în opera lui „o devenire care începe”, o gândire în plină desfășurare care „trece înfinit dincolo de ea însăși”, iar în 1925 publică placheta cu traduceri sale din Whitman care a constituit primul contact substanțial al cititorului nostru cu poezia americană și cu poezia americană în general.

Este semnificativ că acesta clarificări cu loc în cadrul unor evoluții principale, de ordin teoretic. Eseistul

care prefera în 1918 pe Francis Jammes lui Whitman lansă, în manifestul unei reviste tinerești, **Lumină nouă**, lozincă tradiției necesare și își manifesta neîncrederea în umanitarismul abstract, punctul de plecare al drumului spre constituirea **Gîndirii**; în preziua plecării din țară, în 1942, el revlu în epilogul volumului de articole **Ethos** o meditație în marginea cunoscutei teme a „viitorului inteligenței” în care nu soluția finală (sumbră de altfel) interesează, ci intuiția unei perspective sociologice asupra istoriei literaturii noastre, dominate de divortul dintre consumator și producător; el schițează în trei pagini o tulburătoare istorie a restrînsei audiințe de public a literaturii noastre moderne, în care vede un singur moment de coerență și deci de sporire a interesului public pentru literatură, momentul **Sămănătorului**, care prevestește o accentuare a rolului social al acesteia: „Anul 1907 a încheiat această perioadă. A fost și cel mai mare succes al sămănătorismului, dar și epuizarea lui definitivă. Idealul estetic deviasse în realizare practică”. Ce e interesant aici nu e justetea tabloului (el e fals de altfel, căci asemenea momente de întîlnire au existat în toate punctele fierbinți ale istoriei), ci capacitatea de a inventa, fără nici o raportare la o îndemungată tradiție, o perspectivă, o întreagă disciplină care abia astăzi își probează disponibilitățile, și totodată de a oferi cîteva intuiții frumoși formulate, care ne aduc aminte că Busuioceanu a fost și istoric literar, din care secețez una: „Literatura noastră a rămas... întotdeauna o literatură de precur ori... Scriitorii au trecut astfel în istoria literaturii adeseori fără să fi ajuns măcar a scoate cel dintîi volum”. Fapt este că Busuioceanu avea capacitatea de a vedea în mare, de a intui tectonica artelor în perspectiva timpului, adică avea disponibilități de istoric literar.

Mircea Anghelescu

povestea vorbeii

Nevoia și necesarul

Forma de singular, substantivizată și însoțită de determinări introduse prin prepoziția „de” a adjectivului „necesar” ne e cunoscută din interviuri, reportaje, rapoarte economice: „necesarul de piese de schimb”, „necesarul de materie primă” etc. A o „antipatiza” e desigur ceva sub activ: oricum, sensul precis și avantajul economiei de expresie o pot face să persiste și chiar să-și extindă utilizarea. În DLR („Dicționarul limbii române”, tomul VII, litera N, 1971), substantivul neutru „necesar” e consemnat și glosat ca desemnînd „ceea ce este trebuincios într-un anumit scop; cantitate trebuincioasă din ceva”. În șirul citatelor care urmează, între cele mai vechi și cele două după al doilea război diferența e evidentă. Toate utilizările mai vechi au în vedere sensul general, abstract, uneori filozofic, al „necesariului” — în serie cu utilul, suficientul, contingentul etc. El

nu are, în mod evident, nevoie de determinări; îl regăsim ca atare în franceză, la sursa principală a neologismului nostru. „Îi lipsește necesarul” (Șăineanu), „a-i lipsi necesarul” (Candrea) — enunțuri ilustrînd definiții particulare, „ceea ce e indispensabil pentru trai”, „lucru de neapărată trebuință pentru a-și susține traiul” — par influențate de franceză (în care sub acest raport e mai frecvent și mai divers întrebuintat: „faire le nécessaire”, „ne dire que le nécessaire...”). În citatele reproduse de DLR după manuaele și reviste din anii 1958—1962, apar, în schimb, invariabil, combinații de tipul „necesarul total de îngrășăminte”, „necesarul de semințe” — prin care cea de-a doua parte a definiției ceva mai sus citate, cuprînzînd noțiunea de cantitate, e perfect justificată. Prin sens, construcție și utilizare, termenul se dovedește a fi unul specializat — aparținînd limbii de lemn a economiei socialiste și devenit un tic al limbajului jurnalistic. Faptul că dicționarele bilingve româno-rusești (de exemplu cele din 1953 și 1980) găsesc cu ușurință un echivalent sin-

tagmei **necesarul de semințe** confirmă ceea ce era de bănuț: calcul lingvistic.

Un contrast amuzant îl produce prezența, în dicționarele mai vechi sau istorice, a unui alt sens al substantivului **necesar**, preluat desigur din franceză și azi ieșit din uz: cel de „cutie, lădiță cu obiecte trebuincioase la cusut, la brodat, la facerea toaletei în călătorie” (Candrea); „cutie, trusă care cuprinde obiectele trebuincioare pentru executarea anumitor activități” (DLR): **necesarul de voiaj**, **necesarul de toaletă**, **un necesar de piele** etc. În DEX, acest sens a dispărut cu totul. În presa ultimilor ani am întîlnit la tot pasul „celălalt” **necesar**: „întreaga populație a comunei își asigură necesarul de produse lactate”; „necesarul de zarzavaturi (...) este asigurat”; „să asigurăm întregul necesar de produse alimentare... **Necesarul este (sau nu) asigurat, satisfăcut, acoperit.**”

Toate aceste observații sumare privind sensul și istoria formei în cauză nu fac, desigur, decât să explice conotațiile sale, produse de registrul stilistic care a impus-o. Soarta sa, în momentul de față, ține mai mult de posibilitatea sau imposibilitatea de a fi inocuită — sau, dimpotrivă, de a i se lărgi întrebuintarea. E limpede că nimeni nu va recurge la perfraze greoaie atunci cînd dispune de un echivalent mai scurt; nu va spune deci, și e normal, „cantitatea de semințe de care avem nevoie”; nici nu sînt de înmaginat substituirii cu termenii din fondul vechi — cu încărcătură afectivă, cu conotații negative (**nevoia** de exemplu) sau de-a dreptul arhaizanți (trebuințele). Există totuși, în multe cazuri, o construcție echivalentă, simplă și firească; ori de cîte ori ideea nu e aceea de cantitate precă, calcul-

tabilă și imuabilă („necesarul de” e trasat de un plan!), e foarte simplu să folosești determinantul adjectival: în loc de „publicăm **necesarul de acte**...” („România liberă”, 28 iunie 1991, 2), s-ar fi putut spune, la fel de ușor, „publicăm **actele necesare**”.

Se pare că moda construcției **necesarului de...** nu va trece prea repede. Și tot ar fi bine dacă termenul s-ar păstra doar în sfera limbajului economic și administrativ; cum rareori se întîmplă așa, ne putem aștepta să descoperim peste o vreme construcții de genul „necesarul de cultură”, „necesarul de muzică”. În orice caz, o extindere are deja loc: păstrîndu-și registrul stilistic și contextele tipice, cuvîntul devine, fără determinări un sinonim (considerat probabil mai „eleganț” sau mai neutru) pentru **nevoi**, **cece necesare** sau **necesități**: „Vor ajunge să satisfacă **necesarul populației**”; „nivelul **necesarului** real al populației — se spunea, în anul trecut, la TV. Cum noțiunile desemnate sînt de mare actualitate, riscul răspîndirii substantivului **necesar** s-ar considera; nu mi se pare însă posibil să-și piardă rigiditatea oficială pentru care ar fi atât de bine să mai fie evitat...”

„Rigiditate pe care nu o are, bineînțeles, deloc, femininul argotic o **necesară**, pe care îl uitam (căci dicționarele nu-l cuorind). Va fi avînd poate rai multe sensuri cuvîntul (cele accidentale, particulare), dar cel mai răspîndit e atestat: „— Ai, bă, o **necesară**? — Carpați fără...” (Oana Chelaru, **Cu no rez-soareci la bufonieră**, „Scrișul românesc”, 1980, p. 47).

Rodica Zafiu

Brațul revoluției...

Paul Goma, SOLDATUL CIINELUI, Editura Humanitas, București, 1991

Dacă intenția principală a scrierii pe care îl practică Paul Goma este aceea de a depune mărturie, **Bonifacia, Culorile curcubeului '77** sau **Soldatul ciinelui** alcătuiesc împreună o serie în care mărturia se alimentează cu precădere din experiența politică imediată din reacția prietenilor și a dușmanilor, dintr-o viață personală trăită cu sentimentul că ea se poate transforma în destin. În toate, lucrurile li se spune pe nume, fără menajamente și cu un dispreț funciar față de confortul ipocrit, interesat, laș.

În **Soldatul ciinelui** (Chassé-croisé, Hachette, 1983), din care toate aceste elemente nu lipsesc, noutatea aproape șocantă o reprezintă radicalitatea cu care Paul Goma înțelege să vorbească despre sine. Într-un fel, această atitudine face pandant, prin sinceritatea totală pe care o presupune, cu severitatea privirii aruncate asupra celorlalți. După ce s-a „descoperit” în relațiile cu ceilalți, respingându-i pe toți și rămânând aproape singur, Paul Goma îndepărtează și ultima cortină, cea care acoperă de obicei propriile secrete, viața intimă, ultimul eu.

Până la un punct deci, modelul după care a fost scris **Soldatul ciinelui** respectă formula celorlalte cărți. Un eveniment deosebit declanșează o serie de reacții și împarte lumea în buni și răi, în prieteni și dușmani. În același timp, printre detaliile spectaculoase ale acestui eveniment își fac loc momentele autobiografice sau memorialistice care au putut fi, la rindul lor, evenimente centrale în structura cărților mai vechi.

În **Soldatul ciinelui** avem de a face cu două evenimente cu totul ieșite din comun, petrecute după ce Paul Goma s-a stabilit în Franța și după ce Securitatea română l-a avertizat că „brațul lung al revoluției” îl va ajunge oriunde.

Mai întâi, scriitorul primește la Paris un pachet cu o carte (memoriile lui Hrușciov) în care a fost montată o bombă. Din fericire, are de la început impresia că ceva nu e în regulă și în plus, nici soția și nici copilul nu sînt de față. Anunță deci poliția și este

sfătuit să acopere obiectul cu o pătură și să-i alerteze pe vecini. Cînd genitul sosit la fața locului încearcă să examineze simulacrul de carte, aceasta face explozie și-l rănește superficial.

Al doilea eveniment, mult mai grav, stă la baza unui imens scandal politic. La mijlocul anului 1982, în Franța este trimis un om al Securității române (Moțu Haiducu), însărcinat de însuși Ceaușescu să-i otrăvească pe scriitorii Paul Goma și Virgil Tănase. Din nou intervine poliția secretă franceză, dar de data aceasta scenariul e mult mai complicat, căci Haiducu s-a predat francezilor, iar Securitatea din România nu trebuie să aștepte să se întâmple. Care e tilcul adevărat al întâmplărilor, se întreabă Paul Goma, cine păcălește pe cine și mai ales de unde sînt trase firele întregii povești? Nu cumva Haiducu joacă un rol scris de alții? Nu cumva KGB-ul vrea să-l răstoarne pe Ceaușescu, utilizînd disidenții români de la Paris?

În jurul acestor două evenimente, amintirea dezgroapă câteva episoade ale trecutului (fuga din Basarabia, în 1944, prima „invoire” la Constanța, în timpul domiciliului obligatoriu de la Lătești, intrarea în partid, în 1938, după ce rușii au invadat Cehoslovacia) și o mulțime de detalii despre oamenii care au participat la ele, între ei foarte mulți scriitori (Al. Ivasiuc, Tita Chipper, Ioanichie Olteanu, Tepeșneag, Szász Janos, Pop Simion, Dan Cristea, Al. I. Ștefănescu, Nina Cassian).

Dintre episoade, acela al călătoriei la Constanța rămîne exemplar prin pregnanța amănuntelor invocate, prin atmosfera pe care aceste amănunte reușesc s-o închege și, nu mai puțin, printr-o semnificație generală care trage întâmplările personale spre o poveste și povestea spre un fel de parabolă kafkiană în care totul funcționează pe dos. Ajuns la Constanța, în toila iernii, „invoitul” vrea să vadă marea și nimereste în port. Aici cîțiva gealați însărcinați cu paza tabăra pe el, îl dezbracă și îl bat bine, după ce l-au învinuit că ar fi vrut să fugă cu un vapor în Suedia. Scăpat din ghearele haidamacilor e luat încă o dată drept

ceea ce nu este cînd întreabă cu can-doare o femeie întilnită pe stradă unde e marea („Fire-ați ai dracu' să fiți de golani, că nici pe frigul ăsta nu v-astîmpărați! Mie mi-a înghețat și sufletu' și lor nu le-ngheață p... numai la p... le șade gîndu'!”). Apoi intră într-o librărie, dar la ieșire e oprit și controlat la singe ca nu cumva să fi furat cărți („A furat cărți! Tovarășu' responsabil! Hoțu' ăsta a furat cărți!”). Unde am nimerit, pare să se întrebe Paul Goma, ce valoare mai pot avea cărțile și marea într-o lume în care suspiciunea te pîndește la fiecare pas? Și un ultim „detaliu”. Înainte de a pleca din Constanța „invoitul” trece pe la un optician să-și ridice ochelarii comandați în ajun. Dar „noua vedere” nu funcționează, cum era de așteptat („Nu știu de ce, dar văd mai prost cu ochelarii — nu cumva i-ați încurcat?”).

Dintre scriitorii amintiți, doi fac o figură specială, pentru că pun în lumină o adevărată tehnică originală de „boicotare” a istoriei: Dan Cristea și Al. I. Ștefănescu, soțul Ninei Cassian. Amîndoi se îmbată fulgerător, în împrejurări care le-a pus la încercare curajul, iar al doilea o face după ce a adus-o la disperare pe Nina Cassian: „Ce-ai făcut, boule, nu-ți dai seama că ne-ai nenorocit!? — pe tine, n-ai decît, faci ce te taie capul dacă vrei să te sinucidzi, dar nu te-ai gîndit la mine? La răul pe care mi-l faci mie, trezindu-te vorbind despre cenzură — tu, atîcînd cenzura de azi?”

Tot acest șir de mărturii și de amintiri stă deci sub semnul voinței de a nu lăsa ca uitarea să se aștearnă peste grozăviile epocii comuniste și nici o amenințare nu-l va împiedica pe Paul Goma să povestească tot ceea ce știe despre acest trecut. „Ați vrut să mă îngropați în cripta săpătată într-o carte, scrie Paul Goma în **Soldatul ciinelui**. Ei bine, o să vă îngrop eu, într-o criptă transparentă, care nu vă va feri de priviri, nu vă va cruța de uitare; o să vă înzidesc eu ca pe niște insecte într-un bloc de chihlimbar, o să vă neuit eu, într-o carte”.

Însă, cum spuneam, partea cea mai impresionantă a acestei cărți trebuie căutată în mărturiile despre sine, adică despre viața ca atare a unui disident politic, hotărît să nu renunțe la convingerile sale, indiferent de împrejurări. De fapt, este vorba de viața unei întregi familii, care se confruntă cu amenințările, cu pîndirile imposibile de anticipat, cu frica. În fiecare zi, ușa apartamentului e descuiată cu precauții infinite, corespondența nu va fi înmînată niciodată copilului, trecătorii de pe stradă, motoșii, șoferii din mașini vor fi priviți ca niște agresori potențiali. Viața disidentului politic se desfășoară sub semnul acesta al fricii, perceput chiar din ziua sosirii la Paris, cînd Paul Goma află de accidentul suferit de Monica Lovinescu, pe care doi indivizi au bătut-o bestial. De aceea, o nevinovată plimbare în parc, cu copilul, devine o adevărată aventură în care „ciomăgașii”, „bășiniștii”, „cavernicolii” pot interveni oricînd: „Mai

întii, chiloți curați — nu te poți prezenta oricum la morgă; apoi actele — sînt la locul lor, în buzunarul cel mai vizibil al genții apoi un exemplar din ultimul meu roman, cu fotografie — dacă n-or să găsească actele, să mă confrunte cu fotografia de pe ultima copertă a cărții, ca măcar să știe cum mă cheamă; apoi cuțitul (mi l-au trimis printr-un sas emigrant în Germania «un grup de colegi de la Sibiu», auziseră la «Europa Liberă», de amenințări și se gîndiseră că trebuie să mă apăr — îl făcuse unul dintre ei, muncitor la o uzină mecanică, în schimbul de noapte, iar bunicul altuia, curelar, îi cususe o teacă de toată frumusețea) — bineînțeles că știu că nu e voie, are lama de exact 13 cm lungime, dacă mă prinde poliția cu așa ceva, n-o să-mi fie moale, dar cu ce altceva să mă apăr? — vreau să spun: să am conștiința că, la o adică, m-aș putea apăra, fiindcă chiar dacă aș fi campion la minuirea (sau aruncarea) cuțitului, ce aș putea face cu el împotriva pfiului? Dar pentru că nu am revolver, nu am nici măcar o bombă cu gaze paralizante (Monica are așa ceva și, de fiecare dată cînd își caută îndelung în geantă țigările și bricheta, se întreabă: «Unde o fi bomba? Unde naiba?...» — iar după vrcun minut de scotocire, o scoate, ne-o arată și ne explică îndelung modul de funcționare...). Așa că măcar acest cuțit...”

Franchetea cu care Paul Goma vorbește despre toate aceste lucruri e cu adevărat impresionantă. Și ceea ce mi se pare mai important, ea este departe de a-l micșora pe scriitor. Dimpotrivă, analizîndu-și frica, repetînd amenințările oribile pe care le primește („Te sfătuiam prietenește: nu mai da atîta din gură, că riști să-ți o înfundăm cu țărînă!”), „Vindutul, care vrei să vinzi Ardealul nostru boanghenilor!”), „Porcule, care vrei să ne ocupe iar rușii!”), „Ție îți radem barba de rabin, pe jidoavca de nevastă-ta o belim, pe jidănașul cel mic îl scurtăm de puță, de tot!”), Paul Goma vorbește de fapt despre adevărata natură a adversarilor săi. Căci frica pe care aceștia o instrumentează este de fapt propria lor frică, născută din absența rușinii și a oricărui Dumnezeu.

Expresia **chassé-croisé**, din titlul cărții lui Paul Goma, înseamnă pe românește „pas de dans” sau „schimb reciproc de situații și de locuri”. Pînă nu de mult credeam că atentatele cu bombe, planurile de asasinat și provocările țin de domeniul exclusiv al romanelor polițiste și de spionaj), adică de domeniul ficțiunii. Astăzi știu că ficțiunea și realitatea și-au schimbat în așa măsură locul, încît să nici nu mai putem înțelege pe ce lume trăim. Însă oricît de lung ar fi „brațul revoluției”, există două lucruri, binele și răul, care nu pot fi amestecate la infinit. Numai ele nu-și pot schimba locul pentru prea multă vreme, chiar dacă de existat vor exista mereu.

Florin Manolescu

dicționarul amorului

Regimul alimentar al iubirii

În tratatul său de medicină veche, Hipocrat crede că omul s-a detașat de viața animală prin ruptura care a intervenit în felul său de a se alimenta. Cîtă vreme a trăit ambiguitățile naturaleții, hrînindu-se cu fructe, rădăcini, și carne vie, omul primitiv a avut un comportament erotic apropiat de acela al animalelor: preeminența instinctului asupra dorinței, descătușări sexuale viguroase, fără lascivități ritualice și fără complicații morale. În **Istoria sexualității**, II (1984) Michel Foucault notează el însuși că regimul alimentar e o categorie fundamentală cu ajutorul căreia poate fi înțelesă conduita umană. O semnificație esențială dă hranei și Simone Weil care vede în nutriție raportul cel mai hotărîtor între om și mediu. Departe de a fi deci, un act vulgar, cum i se părea lui Alfred de Vigny, hrînirea e un mod de a fi al omului.

Ce va fi intervenit nou în comportamentul sexual al oamenilor după prinderea lor de primitivitate? Rafinarea regimului alimentar, diversificarea produselor și a rețetelor vor fi stîrnit manifestările erotice ale omului noi reprezentări ale dorinței. Fiziologia amorului a început să se schimbe. Hrana

n-a mai fost percepută ca simplu suport al vitalității sexuale, ci și ca ritual provocator, ca preludiu. Pînă să apară drogurile/ afrodisiacele naturale au putut inflama simțurile erotice ale cuplului. Imaginația s-a complicat pe măsură ce s-a diversificat regimul alimentar. Raporturile erotice s-au nuanțat ele însele, rafinîndu-se pînă la perversități obraznice. Nutriționiștii ne recomandă ceapă, andive și țelină pentru efectul lor excitant. Uneori mîncăm chiar pentru a iniția un raport senzorial între parteneri. Aromele, formele, gusturile ațîță senzualitatea noastră obosită. Contemplarea unui fruct ispititor naște în închipuirea cuplului imagini erotice. Peirsica a fost dată mereu drept exemplu de catifelări senzuale. O atingere a pielii declanșează în închipuire avalanșe de mîngieri. Și rodia desface faldurile simțurilor, dînd la iveală crupe perfecte, sîni năzdrăvani. Călinescu a extras dintr-o eglogă a lui Virgiliu gutui cu puf, castane, prune ceroase, mere, Corydon i le oferă lui Alexis cu gesturi tandre. Din fiecare fruct pot țîșni imperii de mireme, furtuni de senzații.

Cu vremea, experiența erotică a umanității a imprimat alimentației un sens cultural. Amorul însuși a devenit o for-

mă de dresură a instinctului. Actul erotic e stimulat prin inflamarea reciprocă a dorinței. A face dragoste devine a prelungi agonie eliberarea pînă la epuizarea imaginației. A chinui imaginația. În acēt sens, perversiunea e o consumare paroxistică a dorinței, o formă de răbufnire dureroasă. O trăire a absenței ca pe o îmbrățișare mistică.

Preocuparea față de hrană, în care se regăsește întil de toate grija față de corp, locul geometric al amorului, a avut în timp felurite semnificații culturale și religioase. Michel Foucault le descoperă, bunăoară, ca fiind precepte pitagoreice. Numeroasele interdicții alimentare pe care le impuneau pitagoreicii priveau numaidecît starea sănătății și curățenia morală. Ingerul are un trup curat, spunea Călinescu, intrucît înghite alimente eterice, vin de euharistii. Dragostea poate lua înfățișări grotesti cînd trupul e puhav și îndopat cu mîncăruri opulente. Dimpotrivă, amorul poate fi serafic atunci cînd partenerii înghit, cu gesturi rafaelite, fructe ze-

moase, verdețuri crude. Lăcomia, îngurgitarea pofticioasă a mîncărurilor sugerează un amor plutos, greoi și trivial. Degustarea cochetei arată grație și dezinvoltură a trupului, mișcare vapo-roasă a cuplului în mecanica erotică.

Fiziologia amorului ne sugerează chiar rețete alimentare, demne de urmat pentru practicienii iubirii. Mîncărurile succulente, fripturile flamande par hărăzite mai degrabă iubăreților ignari. Acestora li se asociază licori grele, vinuri negre, sosuri mustoase, o truculență ce indică mișcări greoaie și primitive, dorințe vinjoase, plăceri forfotitoare. Carne albă a peștelui, prospețimea salateilor, vinurile transparente indică, dimpotrivă, dorințe cultivate și trecute prin ceremoniale erotice, gusturi obișnuite cu ritualul aminării, cu provocări cochete. Fructele și în genere mîncărurile de extracție vegetală dau hrînirii un sens mai abstract, iar corpului o fiziologie gracilă. Amorul între parteneri zvelți nu mai sugerează zvîrcoliri umede și gîfite, ci răsuciri acrobate, o gimnastică delicată de funigel.

Sigur că n-a inventat nimeni o carte de bucate pentru hrînirea amorului. Însă, cum oamenii nu mai consumă nediferențiat ceea ce le oferă natura, ei își aleg de fiecare dată rețeta care să le reprezinte cel mai bine imaginea pe care și-o fac despre ei. Și-o poate închipui cineva pe Ofelia sfîșîind, flămîndă, hălci uriașe de carne? Dar pe Gargamela înghițînd tacticos, o felie de măr?

Radu G. Țeposu

horia zilieru

Poveste

Inalta neaptea ia in stăpînire
pămîntul necomitat și gol din craniu
și cîrmuirea zilei de uraniu
iese la iveală pe trînzare spire.

Ve-ți bece cu arătări și glasul straniu
fără istoric lovente cu erbare
ia anele plînzii în mănăstire
subî limbile de focuri iar betranu

corp are cîdarea în pă-țaii astea stă.
Vai că și m-au strigat în alte game
de gîndire și unice epuradame ?

Să-mă între mite și femeie
ce-ai carpei și o mai dreață
lumi a de-șer-musa-n curcubeu.

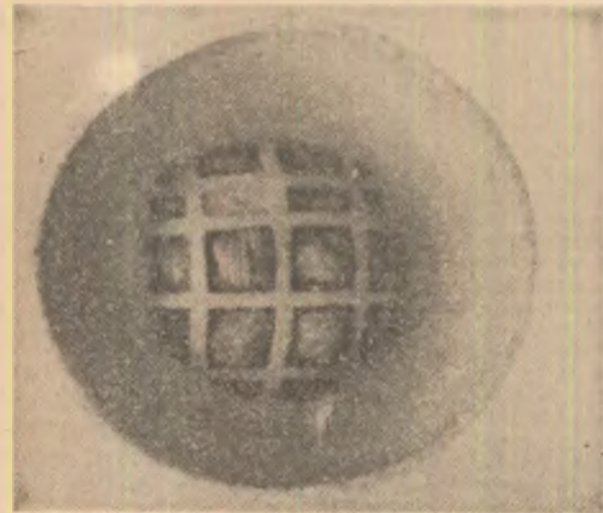
Absidă

Dei i-ai să se ulă pînă tre gratii
ce-ai laerimii spre spîne fete
ce-ai în tîm-gîm-gîm-gîm-gîm-gîm
în alcool și droguri mici hematii.

Trecu prin ce e doar pînă în îndrumeală
și în sîmbe facîra temută
și vasele care se rădău
se mîncă-n tîm. O plămă grea de ceață

nu-ți să-ți gîndi-ți să-ți gîndi-ți
ce-ai să-ți gîndi-ți să-ți gîndi-ți
și mear- și mear- și mear- și mear-

ce-ai să-ți gîndi-ți să-ți gîndi-ți
ce-ai să-ți gîndi-ți să-ți gîndi-ți
ce-ai să-ți gîndi-ți să-ți gîndi-ți

Cabaret

Femeia tatuată-n dant trimite
dactilograma coapsei de arată
piramidalii sini se bat să scoată
trofee din războaie ante/scite.

Curtenii vinului (ca niciodată)
la maluri trag picioare-stalacmite
și iarăși pe menige trece mite :
fatma de foc ce se visa cîntată

la guri de peșteri de-un Luceafăr. Fumul
platoul hidraulic suie-n boltă
și fantii sicofanții se revoltă

că-și pierd vinatul craterul și drumul.
Dar tu — prizonierul la galeră —
străbați prin ea a doua emisferă.

Tîrziu

Te uiti cu-a suferinții înălțare
printr-o fereastră de spital (închisă)
o Doamnă trece-n cer ca o narcisă
iluminată de parfume rare.

Pe acum și lacrima e interzisă
smerenia de jertfă să-și coboare
și accesibilă supusa sare
incepe-n sine intrerupta misă

reprezentări cu îngării să-nchege.
Dar viața ta la capăt nu mai este
neistovitul fulger și cuvîntul

nu mai precede tunetul. O rece
cenusă suie pe spinoase creste
în forma ochiului-păstor mormintul.

Judecători

«Să meargă iuda-ncredințindu-mi țara
în seama lui» din ceruri Domnul zise
și fiii toți — fărămituri de vise —
cetatea trec prin sabie și para

năpraznicului foc. Tu din abise
suflet obscur ruși trupului brătara
— trupul corupt făgădui la scara
1/1 în eden. Proscrise

ce-ule cer capuch-haie pară.
Știi voi pe unde este-a Timnei vie ?
Un tînr leu o să vă iasă-n față

și eu sînt leul. Să-l hrăniți cu rouă
cîntînd că vine-albina cîntăreată
și-n trupul lui rodi-va mierea vie.

Epifanie

Turnați în cuve și priviți cu mine :
în vin așteaptă tînăra femeie
și trupul ei abandonat scînteie
tristetele bisericii streine.

Vă rog atingeți carnea-azalce
și nu-ntrebați sărutul morții cine
în dubla energie-a gurii tine ?
Urmați exodu-acelei căi lactee

pină la singele închis în roză
prin care ingerul damnat coboară
să bea plîngînd a sinilor nevroză.

Acum căzuți în drojdia amară
bem gamele de aur și se-arată
în cer o răsîgnire luminată.

■ din volumul ÎNTRE DOUĂ NOPTI,
predat editurii „Junimea”

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

Horia Bădescu
FURCILE CAUDINE
Ed. Eminescu

Unul din cei mai interesanți poeți contemporani, figură de prim plan a șaptezecîștilor, adună în această plachetă o seamă de poeme scrise în anii șaptezeci și optzeci care n-au putut trece la vremea respectivă de „furcile caudine” ale cenzurii ceaușiste. Nu sînt poezii politice, sau nu în primul rînd, sînt însă poezii care vorbesc despre frică, despre moarte, despre umilință și disperare, adică despre acele sentimente și idei pe care cu o insolentă fără echivalent ideologia comunistă a dictatorului le-a scos în afara legii, crezînd sau închipuindu-și că interzicîndu-le accesul în paginile cîrților le va și anula existența. Liric prin excelență, Horia Bădescu tratează aceste sentimente și aceste idei ca pe niște teme dintotdeauna ale poeziei, cufundîndu-le, ce-i drept, în pasta deformatoare a realității istorice din anii dictaturii și investindu-le astfel cu forța suplimentară a protestului, cînd disperat cînd cataleptic, cu furie și dispreț une-

ori, cu severitate autoculpabilizantă al-teori : „Ne zbatem între strigăt și tăcere / și așteptăm prostia să ne joace, / cum peștii în tăioasele carmace / își irosesc sălbatica putere. // Înghesuiți sub stranii carapace / ne vindem trupul precum lemnul carii / și-ngăduim în lume jugănarii / luminii în slinoasele cojoace / Mișei cu rînd, eroi cu socoteală, / de gură și de-agoniseală buni, / în tîrta noastră plină de minciuni / ne-am așezat aceeași rînduială / și prinți ai adevărului în rate / ne pute gura a eternitate !”. O carte ce mărturisește dezgustul dar și reputința în fața unui regim opresiv care nu i-a tolerat pe poeți decît dacă i se supuneau fără crîcnire.

Iosif Naghiu
MINECA VîNTULUI
Ed. Eminescu

Cunoscut mai ales ca dramaturg, deși a debutat ca poet, Iosif Naghiu e nu mai puțin un prozator demn de tot interesul, micro-romanul de acum — plin de infuzii poetice, precum e o bună parte și teatrul lui — încercînd o meditație epică pe tema identității și a identificării, temă ca să zic așa borghesiană pe care autorul nostru o dezvoltă sub un pretext narativ simplu, dar într-o manieră descriptiv-eseistică, infuzată cum spuneam de poeticitate. E vorba în speță de reconstituirea unei biografii din perspectiva a două personaje, operațiune ce se dovedește a fi dar nu chiar cu neputința în orice caz cu totul aproximativă și aleatorică, întregul — par să sugereze autorul — fluxul vital, identitatea lăuntrică a individului și identitatea lui aparentă

sînt aproape inanalizabile, fiecare punct de vedere asupra-i producînd variante, deseori contradictorii, de profiluri reconstituite. Nu știm în ce măsură rim-baldianul „eu sînt un altul” a stat ca motiv tematic la baza narațiunii dar prin mecanismele identificării și ale reconstituirii, povestea scrisă de Iosif Naghiu răspunde mai curînd unei alte formulări celebre, sartrianul „infernul sînt ceilalți”. Deși eseistic, poetic și cu multă vorbire indirect liberă, anacolutică, romanul se citește fără dificultăți, e limpede și atașant prin caracterul intrinsec misterios al căutării adevărului. Un adevăr care rămîne pururi sub semnul întrebării.

Pascal Bruckner
PALATUL CHELFĂNELII
Ed. Babel

Necunoscut pînă acum cititorilor români, Pascal Bruckner, eseist și romancier francez afirmat în anii șaptezeci este prezent în librăriile noastre cu acest mic roman (în paisprezece episoade) de factură parabolică, tradus și prefațat de Radu Toma. O lume ce are ca deviză „Prin chelfăneală spre fericire” se perindă sub ochii cititorului, o lume, de fapt o societate, condusă de un Președinte care, după multe hotărîri mai mult sau mai puțin preasle, o ia și pe aceea de a interzice părinților și educatorilor să-i mai bată pe copii, pentru a transforma „epoca represiunii” într-o lume a armoniei. Plin de episoade savuroase, romanul are, totuși, o miză mai adîncă, foarte bine lămurită de Radu Toma în substanțiala sa prefață : „Putem vedea în Președinte încarnarea a două dintre ideile majore și strîns înrudite ale Timpurilor Moderne (...) Mai întîi ideea că

nu există natură umană, că omul este de o ilimitată plasticitate (...). Apoi ideea că, deși nu are o esență anume din care să porceadă, omul are o menire și anume aceea de a face să coincidă ceea ce este cu ceea ce rațiunea spune că trebuie să fie”. Ceea ce sugerează romanul este că raționalizarea lumii umane a produs o „progresivă și ireversibilă derealizare a vieții”. Pro-zatorul francez privește lumea Președintelui cu un fel special de umor, în care avem de a face, cum expresiv conchide Radu Toma, cu „risul celui care nu mai crede în nimic, nici măcar în faptul că nu crede”.

Mircea Moga

Contradicția criticului

Du demult, întrebând de Dan C. Mihăilescu: „Credeti că, așa cum dvs. ați demonstrat «conradia lui Maiorescu», ar fi posibilă detectarea unei «contradicții a lui Manolescu»?”, acesta din urmă răspunde: „Sint și eu curios să citesc o carte pe această temă. În orice caz, nu cu voi spune dacă și care este «contradicția lui Manolescu». Astfel de observații nu se pot face decât din afară. Așa este. Dar, deocamdată, nu într-o carte, ci într-un simplu articol și având în vedere numai o linie a „contradicției”. Viitorii biografi (exegeți) ai lui N. Manolescu vor ști, desigur...”

Cu puțin timp înainte de istoricul sfârșit de decembrie 1989, cu prilejul apariției *Eseurilor* lui Paul Zărofol, infidelul nostru critic se porni cu o campanie împotriva strălucitului eseist. Am înțeles că alerga era mai voche, însă pe atunci nu-i pricepeam mobilul. Admiteam, odată cu Mircea Iorgulescu, că nu erau motive să-l suspectăm pe N. Manolescu, de suficiență, de frivolitate, de „pălimase arțaguri abisale, de caecricii sumbre și de ursuzlic vehement”. Atunci ce putea fi această idiosincrasie? Dintr-o dată, vântul critic nu mai suportă criticismul, pe care îl identifica, acolo, în cele două „interventii” ale sale, cu scrisul lui Zărofol. Se pusese, oare, pe propovăduirea păcii universale, a toleranței și iubirii samaritene, pe vestejirea spiritului polemic, chiar în ipostazele lui radicale? Nu, pentru că dintr-o dată o întoarcere la o sută optzeci de grade, arătând că negativismul moralistului e numai cirtitor, zeflemist, mai degrabă infantil, și nu un negativism „puternic și emoționant”. E o contradicție? Nu prea. Pricina ostilității lui N. Manolescu era ceva mai subtilă. Domnia sa găsisse ocazia să-și spună cuvântul (cam pe ocolite, cu nițică diplomatie) în disputa interbelică dintre „tinăra generație”, „anticriticistă și mistică”, și generația „bătrână”, „rationalist-criticistă”, „europenizată”. „Noul spirit” se consideră activ, creator, organic, anticriticist; „vechii spirit” ar fi, după primii, frigid, sceptic, negativist, dizolvant până la anarhie. În fond, controversa dintre aceste două tabere e constructivă până la un punct. Cînd „tinerii de profesie”, cum le spune Zărofol, devin „patetici și obsedați”, sau, cu formularea lui E. Lovinescu, „energumeni ai bezneii”, cînd se face „apologia obscurantismului și se amestecă fără discernămint valorile (Sadoveanu), cînd se amplifică un „elan de barbarie și huliganism” (Ralea), cînd „noii-născuți, uzi încă de taină facerii, dau din copii” și amenință cu cornul necrescut” (G. Călinescu), abia acum replica-ghilotină își găsește perfectă îndreptățire. Instinctualismul, primitivismul, vitalismul, violența primesc o răspundă superbă, zarifopoliană: „Ce calm și senin trebuie să fi fost Strămoșul în peștera lui plină de poezie, de bălegar și de suflet mistic, unde nu vedea decât un topor și trei cuțite de piatră! Și superficialii se miră, ori se indignază chiar, cînd nobilul legionar în campanie pulverizează cu nesațiu toate pernicioasele nimicuri cite nu-i încap în sac și în tureată cizmei...” Sau, imitînd paletismul „apucaților” și „posedaților” care ajung să-și susțină „cauza” „cu singele, cu din-

ții, cu mafele, cu unghile”, nici într-un caz cu creierul: „Slavă, închinare și mulțumire veșnică războinicilor felurii, dar legați prin firească solidaritate, bălăuși, haiduci, poliști, mindri legionari, vouă, proci viguroși ai violenței sfinte și eterne!”

Acest aprig adversar al violenței, al barbariei și „presiunii” (dar și diletantismului de toate soiurile, al mediocrității și lichelismului, al conformismului și elitismului pompos, al doctrinelor iraționaliste și al „marxismului amuzant”, al „geniului organizator” — tipul politicianist — și al snobului artistizant) îl supără teribil pe N. Manolescu datorită... „negativismului” său. La asta nu ne-am fi așteptat tocmai din partea subtilului autor al *Contradicției lui Maiorescu*, care se simte foarte „agatat” de îndărătnicia contestatoare a lui Zărofol, „puerilă” și de „cel mai prost gust”. Nici mai mult, nici mai puțin, așezul cenzor, Zărofol, ar fi „rămas la excelsul de originalitate al începătorului în ale criticii”. De acord, o nemulțumire activă, în fond, zarifopoliană, este oricînd de așteptat, dar reproșurile, în cazul de față, sunt nejustificate de infatuare și seamănă, parcă, prea mult cu cele ale lui Petru Marcu-Bals, Radu Dragnea, Sorin Pavel, Ion Nistor, Const. D. Ionescu („tînăr cu o cultură vastă ca oceanul și de un talent infricșător”, cum zice G. Călinescu), Al. Băduță și alții tineri de pe vremea Manifestului „Crinului Alb”.

Prima luare de cuvînt a lui N. Manolescu pornește de la constatarea justă că Zărofol este „cel mai puțin editat dintre criticii interbelici importanți”. Asemenea, receptarea critica i se infățșează ca fiind parcimonioasă, ceea ce iarăși este adevărat în bună măsură. În tot cazul, aceasta receptare se arată, parcă, nițel mai bună decît a lui Pompiliu Constantinescu, Perpessiciu, Vladimir Streinu, Dimitrie Caracosea. Nu „stimă rece”, „relativă indiferență”, „nepăsare” inconjoară astăzi memoria lui, ci mai curînd o, cum să-i zic?, „teamă” venită din multe direcții și, mai mult, o nemulțumire de genul celui aflat de N. Manolescu. Dovadă că cele două volume de *Eseuri* au apărut într-un tiraj derizoriu, nici nu prea au ajuns prin librării, fiind difuzate „pe sub mină”. Prin urmare, interesul față de eseistica lui Paul Zărofol este destul de viu, nu de „stimă rece”. Adevărul e că îl simțim tot mai mult, cum se spune, „contemporanul nostru”, cel puțin în ce privește opera-i de moralist, care rămîne de o actualitate izbitoră. Așa că, repet, dacă trebuie ceva de elucidat, atunci s-ar părea că vîna o poartă rezervele tranșante, nedrepte, excesive de subiective, în legătură cu locul eseistului nostru. N. Manolescu nu simte nimic altceva decît iritare în contact cu acest „mod absolut neconstructiv de a-și face meseria, mult mai ispitit de șicane, noduri în papură și extravaganțe decît de susținerea cu seriozitate a unei opere sau a unei opinii”. Și încă: „Plăcerea de a demola sau numai de a pune bete în roate este totdeauna mai vizibilă decît aceea de a edifica sau de a sprijini o valoare”. Obiecția supărăcioasă continuă cu aceeași nonșalanță, amintind mereu de replicile de odinioară,

mai cu seamă interbelice: „Dacă citești cu atenție eseistica (...), vezi că Zărofol e în toate cele un anti: antideterminist, antifreudian, antisociolog, antibiografist, anticlasicist, antipsiholog etc. Și mai cu seamă este contra valorilor consacrate”. Și antiirracionalist, cu tot ce derurge de aici. Dar nu este împotriva artei literare, a gustului și reflecției sănătoase.

Nu îndrăznea acuzațiilor lui N. Manolescu șochează (ne-a învățat Zărofol cu îndrăzneală și mai mari, enorme chiar, vreau să spun magnifice, cum ar fi, de pildă, demascarea flaterilor lui Voltaire, care ar fi „lins, cu nesaț care te face să ienești, talpele lui Frederic II, ale Căterinei și ale altor personaje mai puțin spălate”), ci lipsa evidentă de suport real a acestor invinui. Nu e locul aici pentru o demonstrație. Să spunem numai că preferințele lui Zărofol pentru valorile consacrate depășesc cu mult reprehensivele. Apoi, „negația” celui care a scris *Încercări de precizie literară, Despre stil, Artiști și idei literare române, Pentru aria literară* nu-i nici într-un caz „demolatoare”, „șicanatoare”, „extravaganță”, ci, mai degrabă, e un fel de zimbitorare punere de-a curmezisul. Ei, tocmai aici s-ar afla păcatul cel greu, potrivit opticii de o gravitate implacabilă a acestui nebănuit „homo sollemnis” care este, la un moment dat, N. Manolescu. Ironia și subțirimea intelectuală sunt apostrofate ca betesuguri, de-o inferioritate, vai, caraghioasă față de negativismul „adevărat”, „puțintel grosolan și vulgar”. Aritudinea potrivnică a lui Zărofol ar fi aproape lamentabilă prin debilitatea ei: „Dar ca să fie mare, ca să nu pară un șicanator sofisticat, un glumeț jucăuș, ci un negativist adevărat, puternic și emoționant, ar trebui să fie — ceea ce nu este — puțintel grosolan și vulgar, să nu aibă frică de ridicol ori de penibil, ba chiar să se scalde din cînd în cînd în ele, trăgînd profit de pe urma promiscuității și a echivocului, ar trebui să fie, cu alte vorbe, nu atât un intelectual reticent, ci — ceea ce evident nu este — un creator exaltat, demonic. Fără acest elan interior, fără această nepăsare la efecte, negativismul rămîne doar un condiment agreabil în scrisul unui om care a citit mult și are condei agil, dar în care, pe deasupra nu poți avea cine știe ce încredere. Prea străbînd din nas la toate”. Ce logică ciudată! Nimic nu mai e de înțeles. Zărofol e certat pentru că e „negativist”, „demolator”, apoi pentru că nu e decît un „șicanator sofisticat”, „glumeț jucăuș”. Trebuie să ne hotărîm odată cum e. Numai că noi îl înțelegem, la urma urmelor, pe N. Manolescu deși se exprimă atât de sibilinic, de contradictoriu. Ca să-i dovedim că l-am priceput, s-ar conveni să ne întoarcem iar la „tinerii” citați mai înainte și să le reproducem măcar cîteva din atacurile la adresa lui Zărofol, lăsîndu-le la o parte pe acelea îndreptate către alte „cobe rationaliste” (G. Ibrăileanu, Bogdan-Duică, E. Lovinescu, C. Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, Ion Petrovici, Dimitrie Gusti, N. Bagdasar, Mircea Florian, Petre Andrei, Mihael Ralea, T.T. Braniște, Oclav Botez, Dan Bădărău, I.D. Suchianu, — și toți care veneau din kantianism, rousseauism, voltaireanism, junimism, maiorescianism, caragialism, estetism etc.). Nu, am consuma prea mult spațiu, iar inapetența adversarului ni s-a luminat.

Mai greu de înțeles, pentru că e cu de săvîrșire bizară, ni se pare „opinia” lui N. Manolescu cu privire la faptul că Zărofol n-ar trebui să ia în răspăr public (într-adevăr, l-a luat cam de multe ori: snobul artistizant, cititorul educat la sursele estetice de cafea, ale este-

ticil „Joviale”, ale mofturilor literare atrape-nigaud, ale „păcatelor” numite convenționalism, moralism, sentimentalism, retorism, banalitate, clișeu, scris neglijent, calofilie, lirism fad, pedanterie filosofardă, psihologism superficial, erotism — „ruine literare”, „siropuri trezite”, „călăuză elegantă”, „fantasme și otrăvuri”). Deci nu-i frumos să persiflize publicul, „acela școlar indeosebi, setos de certitudini și de lucruri clare”, căruia ar trebui să-i ofere chiar platitudini (sic!). Pentru că n-a ținut seama de aceeași sublimă cerință pedagogică (!?), Zărofol și-a pierdut orice credit și minima audiență. Se miră și se tînguie și se revoltă N. Manolescu: cum e cu puțință ca acest om așa de inteligent să nu înțeleagă „lucrul atît de simplu că, pe de o parte, gustul public nu poate fi corijat, ci avînd legile lui indescrribibile, iar pe de altă, că succesul și valoarea sint departe de a fi sinonime, Zărofol avînd tendința de a le identifica”. Nu, categoric nu, prea istețul autor al *Registrului ideilor* gîngăse nu confunda deloc succesul cu valoarea. De unde a scos-o opinie, ori cumva l-a citit cu cea mai mare grabire? Dimpotrivă, în cvasi-totalitatea ei, acțiunea critică a lui Zărofol s-a consumat pentru disocierea acestora, a „artei literare” de „simpla literatură”, de estetice „utilă și culturală” aflate la loc de cîntec în ieraria valorică a Ziței și a urmașei sale Pulcherie. Circotașul nesăbuit, care „ia totul peste picior și produce aprecierile proprii cu emfază și totodată cu ironie”, încît „lăsă, în totul, cel mai prost gust” (sic), a ple-dat, în felul lui, splendid, inimitabil, pentru valorile autentice, în toate domeniile. Cu deosebire, moralistul strălucite (în sensul de observator al moravurilor — mores), chiar și criticul literar și chiar în accepția încetăținită a cuvîntului. Fără îndoială, el rămîne, în ciuda oricăror adversități, un exemplu de inteligență critică, de cuprindere teoretică, subtilitate a reflexiei, acuitate a analizei, eleganță stilistică...

Către încheiere, am vrea să-i reamintim lui N. Manolescu că unii reprezentanți serioși ai „tinerii generații” interbelice și-au dat seama că l-au înțeles greșit pe Zărofol, pentru că îl citiseră „prea devreme”. Nu peste mult timp, aceștia, citindu-l cu atenție, s-au apropiat de fondul autentic al criticismului zarifopolian. Grăitoare în acest sens este paliodia lui Mircea Eliade în numele „tinerii generații” chibzuite. Autorul *Soliloquiilor*, care nu se arăta prea încîntat, într-o vreme, de inaderența lui Zărofol la „absolut”, „metafizică”, „fenomenologic”, se „corectează”, după scurt timp, cu convingerea că nu l-a citit cum/cînd trebuie: „Paul Zărofol, fără nici o exagerare, ajunsese un om perfect. Poate singurul cap perfect al generației sale. Gust sigur (atenție n.m.), gînd clar, dialectic precisă”; „Zărofol a fost singurul „bătrîn” care a militat eficient, contra pseudo-valorilor (iarăși, atenție! n.m.) ce exasperau și pe tinerii diletantismul, lipsa de autenticitate, de substanță, spoiala, improvizată, conuzia. Și el lupta tot pentru aceleași valori: claritatea, autenticitatea, precizia, tehnica” (Cînd trebuie citit Paul Zărofol, în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 3, 1935). Se pare că N. Manolescu l-a citit prea tîrziu, cam repede și, de aceea tot stăruind în eroare, adică închipuindu-și că se allă „față cu reacțiunea”. Îl așteptăm cu o nouă lectură, mai atentă și mai adecvată. Știm că e capabil de asemenea performanțe.

Constantin Trandafir

solilocvii

Locuri comune sau despre relațiile cu ceilalți

Este, Ion Iliescu, un comunist luminat, așa cum dorește să lase să se vadă? Un reformist, așa cum au fost la vremea lor un Imre Nagy în Ungaria, un Djilas în Iugoslavia sau chiar un Gomulka în Polonia (cu toți în anii '50), ori un Dubcek al „Primăverii de la Praga” sau chiar Hrușciiov ori Gorbaciov, măcar la începuturile guvernării lor?

Să ne reamintim vorbele lui Dubcek dintr-un discurs radiodifuzat la 1 februarie 1968: „Democrația — spunea el — nu este numai dreptul și posibilitatea de a-ți exprima opinia, ci și luarea în considerare a acestei opinii de către putere, posibilitatea fiecăruia de a lua realmente parte la decizii.” Și să comparăm aceste vorbe, confirmate de acțiunile respectivului lider cehoslovac, cu atitudinea zimbitorului nostru viitor

președinte față de zecile de mii de cetățeni lăsați „să fiarbă în suc propriu” în Piața Universității, vreme de 52 de zile, să ne amintim de refuzul obstinat și subterfugiile găsite mereu pentru a nu „antama” dialogul.

Este, atunci, partidul nostru de guvernămînt un partid luminat? Dacă frunzărești colecția oficiosului acestui partid, în special în perioada imediat pre-electorală sau în timpul evenimentelor din iunie trecut, se sparie gîndul. Numai de liniște, consens ori toleranță nu poate fi vorba. Și, ca să apelăm iarăși la un exemplu de prin vecini (se vede, dară, că nu alerg la democrațiile așa-zis occidentale, ci la imediatitatea geografică, fostă la fel de, dacă nu chiar mai convins-comunistă decît noi), Janoš Kardar, vrînd-nevrînd beneficiarul înfrîngerii revoluției budapestane din 1956, a

lansat cîteva ani după aceea, ca un apel la reconciliere, o faimoasă lozincă, reformulînd locul comun comunist al lui „cine nu e cu noi e împotriva noastră” (alt de prezent, din nefericire, în viața postrevoluționară a societății românești) în surprinzătoarea formulă ce a contribuit, poate decisiv, la dezghețul maghiar: „cine nu e împotriva noastră, înseamnă că e cu noi.”

Iată cum, actuala noastră elită politică pare încă, din punct de vedere al normalizării relațiilor sale cu curentele opiniei publice, departe chiar și de ceea ce au reprezentat liderii comunisti ai Ungariei ori Cehoslovaciei în anii șazeeci. (!?!)

S-a tot vorbit în ultima vreme de aceea mică frază prezentă în tratatul semnat de primul cetățean al României la Moscova. Nu pare însă a se fi observat că aceeași mică frază îi intriga pe observatori și acum douăzeci de ani, în tratatele încheiate de Uniunea Sovietică cu Cehoslovacia și respectiv România. Iată-o, așa cum apărea în tratatul sovieto-român din 8 iulie 1970: „Dacă una dintre părțile contractante ar fi victima atacului armat al unui oarecare stat sau grup de state, cealaltă parte îi va acorda imediat ajutorul său în toate formele, inclusiv ajutorul militar necesar pentru respingerea unui atac armat”. Întrebarea la care trebuia să se găsească răspunsul în epocă fusese aceea despre cine să fie potențialul atacator; iar Ion Ioniță, imediat după încheierea tratatului, a trebuit să meargă în China, pentru a-i asigura pe chinezi că nu ei erau cei vizati. Răspunsul însă, în plină perioadă a tratatelor, îl dăduse deja ziarul Șcinteia care, la 14 mai 1970, avansa

teza conform căreia „unicul obiectiv al tratatului este apărarea împotriva unui atac imperialist în Europa.” Din păcate, atît întrebarea cît și răspunsul rămîn aceleași și astăzi: împotriva cui se poate semna un tratat cu Moscova, dacă nu împotriva aceluiași... imperialism? Zic din păcate întrucît condițiile sint, sau ar trebui să fie categoric altele. Căci, cel puțin în declarațiile de intenții, așăm perspectiva unei cît mai intense colaborări cu Occidentul. Și-atunci, cum de avem inconștiența, dacă nu chiar cinismul de a ne indigna în ochii populației autohtone că, vezi Doamne, Occidentul ne cam închide ușile în nas?!

Prin 1970 URSS s-a deschis către Vest, o deschidere ce a părut ciudată la vremea respectivă; insistînd într-o politică a dezghețului care va culmina cu acordurile semnate la Helsinki. Dincolo de avantajele economice ale „des-tinderii”, existau destule dedesubturi nu prea greu de ghicit: ratificarea (implicită) a granițelor din Europa de Est, contrabalansarea influenței americane și poate că mai ales întîrzierea, dacă nu chiar oprirea procesului de unificare politică a Europei (o unificare de la care URSS și aliații săi ar fi fost exceptați).

Și s-ar putea ca „revoluțiile” din anul de grație 1989 să aibă exact aceleași dedesubturi; prea le mergea bine occidentalilor.

Mihail Oprea

George Enescu

7/9 august 1881 – 4 mai 1955

Acum cincizeci și doi de ani — în vara anului 1939 — George Enescu revenise în țară, după succesele pe care le avusese peste hotare; la Philadelphia, New York și Cleveland, unde dirijase mai multe concerte și la Paris, unde ținuse, la Institutul Instrumental, 15 cursuri de interpretare violonistică. Am reușit atunci să-i iau marelui maestru un interviu. În final i-am pus și întrebarea: — **În cât timp a-ți învățat să cîntați la vioară? Răspunsul: — Mă întrebă prea devreme. N-am terminat de învățat; cînt la vioară de la vîrsta de cinci ani, deci învăț numai de cincizeci și trei de ani. — Și? am continuat eu întrebarea, uitîm de acest răspuns. — Să știi, tinere, că un om nu poate învăța să cînte la vioară în timpul întregii sale vieți. oricît de lungă ar fi ea. Perseverența, exercițiile zi de zi, te duc la specializare, dar nu la perfecțiunea finală.**

Din acest răspuns am reținut și valoroasa mărturisire că a început să cînte la vioară la vîrsta de cinci ani. Părinții săi au mărturisit că viitorului muzician la vîrsta de patru ani îi plăcea să se joace cu vioara, dar primele melodii le-a putut cînta, fără greșeli, după un an de joacă, adică în vara anului 1886.

Așadar, George Enescu, născut la 7/9 august 1881, în comuna Cordăreni, satul Liveni-Vîrnăv, fiu al lui Costăche Enescu și al Mariei Enescu, și-a început învățămîntul muzical la vîrsta de cinci ani. Joaca aceasta și reușita învățatură fără profesor l-a determinat pe tatăl său ca să-l ducă la o școală de specialitate. Și a ales-o pe cea mai renumită din Europa de atunci — Conservatorul de la Viena.

Copilul genial

Despre: „Un copil precoce care uimește Europa” s-a scris în presa străină, pentru prima dată, la începutul anului 1892. În acel an George Enescu se afla la Conservatorul din Viena, unde studia vioara și compoziția cu vestiții profesori Joseph Hellmesberger

și Robert Fuchs. Aceștia îi organizează, la 26 ianuarie, în cadrul manifestărilor artistice ale Conservatorului, primul concert. Presa vieneză, comentînd ineditul eveniment muzical, îl prezintă pe micul interpret cu această apreciere: „George Enescu, un copil precoce care uimește Europa cu marele său talent”. Iar directorul Conservatorului adaugă: „În concertul dat la Conservator, auditoriul a rămas fermecat de executarea mai multor bucăți grele, la vioară, de către micul ro-

mân George Enescu. Micul geniu s-a încercat și la compoziție și se asigură că a reușit”.

Acesta a fost începutul drumului de glorie al marelui nostru George Enescu, drum pe care l-a parcurs mai mult de o jumătate de veac, cu strălucire, pe toate meridianele lumii.

În amintirile sale, Enescu spune, despre acest prim concert: „Încă din acea seară mi se părea că disting în monotonia aplauzelor un refren: **Vei fi și vei rămîne un virtuoz... virtuoz... virtuoz**”. Vă închipuiți oare viața unui virtuoz? Eu o cunosc. Oamenii aceștia atît de invidiați și de adorați, sînt în realitate niște martiri, niște ocași, niște sfinți” (referire la munca permanentă pe care o depun toată viața).

Studii la Paris

În luna iulie 1893, tînărul George Enescu termină studiile de la Conservatorul din Viena, unde i se conferă medalia de aur, fiind apreciat în unanimitate de către membrii comisiei examinatoare.

În 1895 se înscrie la Conservatorul din Paris, unde va avea ca profesor de compoziție pe Jules Massenet. În timpul studiilor de la Paris, Enescu se dovedește a fi și un fecund compozitor, scriind simfonii, balade, uverturi și concerte. Prima sa compoziție prezentată în public a fost **Concertul pentru vioară și orchestră**, cîntată de elevii Conservatorului din Paris, în sala PLEYEL, la 26 martie 1896.

Doi ani mai tîrziu — la 6 februarie 1898 — se reprezintă, în cadrul concertelor Colonne, **Poema română**, iar la 18 februarie 1898, același dirijor Edouard Colonne va prezenta publicului parizian o altă compoziție a lui Enescu: **Sonta I pentru vioară și pian**.

Prestigioasa revistă „L'ILLUSTRATION” va scrie despre aceste două evenimente muzicale excepționale: „Un tînăr — românul George Enescu — uimește în continuare Europa cu geniul său precoce. El este nu numai un virtuoz al vioarei, ci și un compozitor foarte talentat”.

George Enescu nu împlinise atunci vîrsta de 17 ani.

Parisul a fost a doua patrie a muzicianului Enescu. O singură consemnare doveditoare: numai în anii 1900—1916 acest virtuoz a dat, la Paris, 84 de concerte. Dar nu și-a uitat patria niciodată. Cîteva gînduri ale sale în această privință: „Mă gîndesc întruna la țara mea. Sînt, din toată inima, în fiecare clipă, alături de poporul nostru. La fel îmi iubesc pămîntul natal. Nu pot sta nicăieri, prin străini, mai mult de două luni. Pașii mei pornesc singuri înapoi spre țara mea, de care mi-e dor, mi-e dor”.

Concerte la Ateneu

Debutul cert, în fața marelui public, și l-a dat Enescu la 8 martie 1894, cînd a cîntat, cu fermecătoarea sa vioară, la Ateneul Român, acompaniat, la pian, de Josef Hellmesberger. Despre acest debut George Coșbuc va scrie, în revista „Vieața” (martie 1894):

„Micul violonist Enescu a dat un concert la Ateneu... Enescu este numai de 13 ani și e absolvent al Conservatorului din Viena. Toată lumea a

rămas uimită de talentele muzicale ale acestui copil; cîntă pe vioară ca un adevărat maestru. Dacă va trăi, va deveni cel mai bun cîntăreț pe vioară, din Europa”.

Acest concert îi aduce lui George Enescu și titlul de: **Cel mai tînăr violonist din lume**.

Vor mai trece patru ani și, la 1 martie 1898, Enescu va cînta, tot la Ateneu, **Poema Română**, împreună cu orchestra simfonică a lui Eduard Wachmann. Cu această ocazie, micul violonist, devenit o notorietate în lumea muzicală europeană, a apărut, pentru prima dată, și ca dirijor. Și-a asumat astfel încă un titlu mondial: **Cel mai tînăr dirijor din lume**. Despre succesul obținut atunci de violonistul, dirijorul și compozitorul George Enescu, presa bucureșteană consemnează: „Nu se poate descrie efectul produs de concert asupra publicului. Ovațiile au continuat mult timp și în stradă, după terminare”.

Entuziasmate de acest mare succes, mai multe doamne din București, în frunte cu Ana Spiru Haret, au luat inițiativa stringerii de fonduri pentru a cumpăra o vioară „Stradivarius”, care a fost dăruită lui Enescu.

În 1936, cînd a fost sărbătorit pentru împlinirea vîrstei de 55 de ani, Enescu a dat, tot la Ateneu, șase concerte de vioară. În textul afișului care a fost răspîndit atunci în Capitală, se anunță:

Ateneul Român. Sărbătorirea geniului român George Enescu. 27 și 28 octombrie — 7, 14, 17 și 22 noiembrie 1936. 6 — CONCERTE — 6, date de maestrul Enescu.

Cronicarii muzicali menționează, după terminarea acestor concerte, că „biletele de intrare au fost vindute, pentru toate concertele, cu multe zile înaintea — caz unic în acest domeniu de spectacole publice”.

Turnee peste hotare

Marile centre muzicale din Europa și din America, convinse, într-adevăr, de geniul tînărului român, se întrec în a-i organiza lungi turnee, cerute cu insistență de iubitorii muzicii. Astfel, după terminarea studiilor de la Conservatorul din Paris — la 27 iulie 1899 — George Enescu devine unul dintre aștrii muzicii universale, concertînd și dirijînd în mai toate marile orașe europene. Pînă la izbucnirea războiului, în anii 1900—1915, el va fi aplaudat la: Paris, Berlin, Londra, Bordeaux, Toulouse, Roma, Marsilia, Petersburg, Moscova, Anvers, Amsterdam, Nancy, Bruxelles, Torino, Liège, Lausanne. Tot în acești ani va face și cîteva turnee în țară, pentru stringerea fondurilor necesare întinerii unui premiu național de compoziție, pentru cumpărarea unei orgi ce va fi donată Ateneului Român și pentru scopuri de binefacere și asistență socială. În 1916 și 1917 va da concerte la București și la Iași, pentru stringerea fondurilor de ajutorare a refugiaților și a răniților.

În anii 1923—1934 renumitul violonist, dirijor și compozitor George Enescu a făcut 16 turnee în S.U.A., cîntînd și dirijînd marile orchestre din principalele orașe de pe continentul american: Boston, Philadelphia, Detroit, Washington, Chicago, Cincinnati, Los Angeles, San Francisco, New York.

În luna ianuarie 1947, cînd a reluat turneele în S.U.A., Enescu a fost sărbătorit, la New York, într-un stil grandios, printr-un banchet la care au participat mai mult de o mie de invitați: muzicieni, compozitori, ziariști, scriitori. În cuvîntările ținute i s-a spus: „acest semizeu al muzicii”; iar Enescu

le-a răspuns cîntîndu-le din vioară aproape o oră — un adevărat concert improvizat.

Titluri onorifice

Cîteva dintre titlurile onorifice care i-au fost acordate lui George Enescu, în perioada 1902—1930: Membru al Societății Muzicienilor din Franța; Director onorific al Asociației Muzicale Române; Membru în juriul de examinare al Conservatorului din Paris; Vicepreședinte al Congresului Internațional de literatură și artă; Profesor la Conservatorul din București; Președinte al Comisiei de acordare a premiilor „George Enescu”; Membru de onoare al societății **Amicii Muzicii** și al societății **Scena**, din București; Președinte al societății „George Enescu”, din Iași; Profesor onorific al Conservatorului din Iași; Președinte al societății corale **Cîntarea României**, din București; Membru al Legiunii de Onoare, Paris; Membru de onoare al Clubului International House, din New York; Membru al Academiei de Arte Frumoase, din Paris; Membru al Institutului Franței.

În ședința de la 25 mai 1916, prezidată de Delavranca, Academia Română l-a proclamat pe George Enescu membru de onoare. După trecerea a șaisprezece ani — la 27 mai 1932 — Enescu va fi ales membru activ al Academiei Române. La 27 mai 1933 el își va ține discursul de recepție vorbind despre „Intrarea muzicii la Academia Română”.

Alte titluri onorifice obținute în anii 1931—1954: Medalia de aur a Societății de încurajarea educației și artelor, din Paris; Rector de onoare al Academiei de Muzică, din București; Marele premiu al discului, Paris 1931 și 1949; Cetățean de onoare al orașului Iași; apoi al orașelor Dorohoi și București; Președinte de onoare al Filarmonicii din București; Premiul „Paganini”, Paris.

Ultime dorințe

Subsemnatul George Enescu din București lăsa în testament săi săi înmormîntat la Tescani, Italia. Dacă alături de soția mea
George Enescu
Tescani, în 4 Iulie 1946

ii vieții muzicale din Iași for-
t luna octombrie 1918, o so-
reia i se dă numele „George”.
În primul an de activitate
rganizație a dat 21 de con-
ajoritate fiind dirijate de
George Enescu. Concertul
dat la Iași, la 16 noiembrie
st pus sub patronajul lui Mi-
veanu, care era, atunci, di-
Teatrului Național. În decem-
membrii societății „Filarmo-
București, îl aleg președinte
tot pe George Enescu. În
aceleși an, constituindu-se,
ști, Societatea Compozitorilor
în fruntea ei este promovat,
de președinte activ, stimatul
ul George Enescu. În 1921,
ființează Opera Română, ar-
ectivei instituții îl aleg ca
jor al spectacolelor inaugura-
cărui i se cuvenea respec-
e — George Enescu. Acesta a
alesul muzicienilor, în toate
ziii.

amintim pe Enescu în postura
entțiar. În luna octombrie
pe, la Iași, ciclul de conferin-
de un grup de intelectuali,
măririi interesului public
ință, învățămint și artă. Con-
se țin în fiecare duminică,
iparea publicului este aproa-
tentă. La 15 octombrie 1930
e locurile sînt ocupate și mai
ta intrării încă două sute de
care cer repetarea conferin-
vorbește? Maestrul George
părut pentru prima dată pe
ca să cînte, ci ca să rostească
ferință: „Rolul muzicii în
La 22 octombrie conferința
— caz unic în viața culturală
atunci.

OEDIP

ie 1936. La Opera Mare din
reprezintă, în premieră mon-
ca OEDIP, de George Enescu.
nregistrat aduce încoronarea
celebrității ilustrului compo-
ile ziare și reviste își fac da-
mentînd evenimentul. „La
isicale”, bunăoară, scrie: „O
ă de artă dramatică ne-a fost
selevată. De cîtiva ani aștep-
odoperă comparabilă cu acest
l lui George Enescu, așa de
muzică, așa de densă, de echi-
de matură”.

stirile sale, George Enescu
ve această premieră: „A fost
adevărat frumoasă, la care
ticipat cu însuflețire, în timp
ni simțeam inima zvicnind
a ani de speranțe și de efor-
cîteva zile mi s-a înmînat

cravata de Comandor, care, sincer
mărturisesc, mă făcea să roșesc de fe-
ricire. Franța mă primise copil în șco-
lile sale și iată, acum mă inscria pe
răbojul celor distinși cu Crucea Legiu-
nii de Onoare”.

La București, Nicolae Iorga scria în
„Neamul românesc”, la 15 martie
1930: „Reprezentarea, la Opera Mare
din Paris, a lui OEDIP, de George
Enescu, pe care am auzit-o cu emoție,
simultaneu, prin emisiunea radiodifu-
ziunii, înseamnă, înaintea unui public
ca acolo, triumful unei lungi și strălu-
cite cariere”.

Iar Ion Marin Sadoveanu, în „Radio
Adevărul”, la 12 noiembrie 1939: „Su-
fletul românesc n-a cunoscut niciodată
un ambasador cultural cu mai înalt
prestigiu și un talmăcitor mai adînc al
marilor și eternelor sale frumuseți, de-
cît acest fiu al Moldovei, care de-a
lungul strălucitei sale cariere a crescut
deopotrivă ca artist universal și ca ro-
mân. Ne închinăm adînc în fața geni-
ului său cuprinzător și inimii sale
calde”.

Compozitorul

În amintirile sale George Enescu
face și această precizare: „Cînd se
vorbește de muzicianul George Enescu,
cei din Europa se gîndesc la violonist,
iar cei din America la compozitor. Eu
însă mă simt compozitor pînă în mă-
duva oaselor. De fapt am iubit vioara,
mai ales minuită de alții. Cum să nu
evoc aici amintirea lui Jacques Thi-
baud? Aveam cincisprezece ani cînd
l-am auzit pentru întia oară și am
simțit atunci că mă înăbuș; eram en-
tuziasmat.” (Cu Thibaud, Enescu a cînt-
tat într-un concert, la Ateneul Român,
la 5 mai 1924; îi vedem în fotografie).

Opera de compozitor a lui George
Enescu este cuprinsă în mai mult de o
sută și douăzeci de partituri. Mențio-
năm, dintre acestea: cele două **Rap-
sodii**; trei **Sinfonii**; trei **Suite pentru
orchestră** (ultima fiind intitulată **Suită
sătească**); **Uvertura de concert pe te-
me cu caracter popular românesc**;
poemul **Vox Maris**; trei **Sonate pentru
pian și vioară** (ultima fiind celebra
Sonată în caracter popular românesc)
și **suita Impresii din copilărie**, pentru
vioară și pian; **Sonate și Suite** pentru
pian, precum și o serie de lucrări pen-
tru ansambluri instrumentale de ca-
meră, culminînd cu **Simfonia de ca-
meră pentru douăsprezece instrumente
soliste** — aceasta fiind ultima sa com-
poziție, terminată la Paris, la 18 mai
1954; **Oedip**, operă. Iar dintre cînte-
cele sale, cele mai cunoscute sînt gru-
pate în ciclul **Șapte cîntece pe versuri
de Clément Marot**.

„Ultime dorințe”

În vara anului 1946 George Enescu
se afla la Tescani, unde lucra la com-
punerea melodiei **Liniște**, pe versuri
de Al. T. Stamatiad. În ziua de 14 iu-
lie și-a adăugat încă o clauză la testa-
mentul pe care-l avea scris. Textul —
pe care-l prezentăm în facsimil — este
următorul:

Subsemnatul George Enescu din
București, strada general Manu 16 îmi
exprim dorința ca să fiu înmormîntat
la Tescani județul Bacău alături de
soția mea.

George Enescu
Tescani, în 14 iulie 1946

Enescu a murit la Paris, în noaptea
de 3 spre 4 mai 1955. A fost înmormînt-
tat la cimitirul Pere-Lachaise, din ca-
pitala Franței. Peste cavoul său se află
montată o lespede funerară, cu urmă-
torul înscris:

GEORGES ENESCO
COMPOSITEUR
MEMBRE DE L'INSTITUT
COMMANDEUR
DE
LA LÉGION D'HONNEUR
1881—1955

De la moartea acestui ilustru fiu al
României au trecut treizeci și șase de
an și ultima sa dorință n-a fost înde-
plinită. Poate că se vor găsi, acum, în
epoca prezentă, oameni de inițiativă
care să aducă în țară rămășițele pă-
mîntești ale marelui maestru.

Ion Munteanu

gellu

dorian

Ca o legendă

Am fost mai mulți și acum numărăm firicelele de
trestie
pe un mal al unui canal secat; copiii se apleacă mai
mult
în afara cerului
și ei ne pot vedea mult mai bine, — în rest sîntem
mai puțini
iubiți, mai puțin chemați la festinuri; dar la muzicuță
prietenul meu scoate din arhive uitate
cîntece care ne fac sufletul poiană plină cu mure,
fetișcane
pe-acolo alergînd așteptîndu-ne.
Am fost, desigur, am fost mai mulți, dar cîte unul,
pe rînd,
a plecat sau n-a mai vrut să vină; numai copiii ne pot
spune
ce se mai întîmplă pe-acolo,
aplecîndu-se cu mult mai în afara cerului.

Trist din Machado

Noi am iubit seara în care tu ai fost singură la cinema;
aveai
aerul unei zile de primăvară, aveai viața ta, libertatea
pe care ți-ai ales-o așa cum alegi o rochie dintr-o
vitrină. Am
iubit acea seară ca nimic altceva, — acum
merg pe stradă și văd o femeie, de departe ești tu, de
aproape
aș vrea să fii femeia aceea, și aerul gîlbui de toamnă
îți îmbracă singurătatea, vers furișat din Rilke
pe buzele mele uscate ca niște petale de trandafiri.
Dar acum
nu mai iubim nimic; socotim totul, fiecare capăt de
ață
costă cît un destin ratat, iar florile nu mai au decît un
aer
trist din Machado.

Poem scurt

La fereastră zgomotul
felinar spart de piatra unei inimj de vagabond; versul
meu ia în sine acest ultragiu
și face mers cadențat de femeie în poem, se așază și
moșiaie
pînă cînd un urlet prelung
scoate soarele de după dealuri
și-l aruncă în flăcări pe cer.

Peste singurătate

Peste singurătate, nopți și vremea urită ca lujerii de
crini
uscați, ca o carte din care nu poți afla decît
întuneric —
să cînți, deci,
să încerci asprimea cuvintelor trase prin viziunea
realității
și de imaginație să n-ai habar; încotro vei merge,
alb ca o icoană ca o coală de hirtie peste care pici
ostenit
vultur înșelat de pradă —
acum ești singur și crezi în democrația singurătății
în timp ce nimic și nimeni nu-ți vine în ajutor, doar
cîtiva tropi ca niște copii bolnavi la ferestrele unui
spital —
singurătatea ta este un act inuman, antipoetic
pe vremea aceasta cînd poeziile se scriu pe stradă, în
mașină,
în enacelu, cînd prin poezii zburdă jovialitatea
în danteluțe roz, cînd poetul
nu mai are nici o importanță din ce singurătate sau
lume
își minte cititorul; —
peste atîta iarbă, vîntul, unul singur, trece
și apleacă întreg cîmpul...

ÎNTR-O ZI

O S-O PORNESEC

ÎN LUME

Oamenii dintre cele două războaie au fost șocați de minciună, la un moment dat ei pot fi socotiți naivi prin raportare la un anume sistem de referință. Ei consideră că este drept ceea ce a fost totdeauna drept, de pildă că mărturia mincinoasă se pedepsește și la greci și la romani și la daci deopotrivă. Născuții între cele două războaie au devenit brusc năuci și când s-au trezit, ei fuseseră împărțiți în două mulțimi, o mulțime își desfășura pladoarea la răcoarea zidurilor, cealaltă mulțime la umbra zidurilor, între sirguinta uneia și sirguinta celeilalte Dumnezeu își vedea de ale sale, credința era liberă, unii ridicau case, alții cruci, era un soi de duel între maști, unii își asumau responsabilitatea alții abandonul. (Dintr-o proză a mea mai veche la care am renunțat nu pentru că n-aș fi avut personaje, nu pentru că n-aș fi avut idei, dar se petrecuse ceva în familia noastră, mă anunțaseră că s-a sinucis unchiul Tim).

Vorbesc cu Suzana la telefon: nevoie de bani timp dilatat de două ori nod hotărâre de divorț definitivă peste o lună Vlad pierde o casă pentru că-i lipsesc zece mii de lei prietenii lor sînt oameni ca și noi ca mine și ca Andrei adică fâpturi ai căror neuroni nu produc bani.

Mă întilnesc cu Alvin la Statui, da am văzut spectacolul, nu știu ale cui sînt statuile, scena spovedaniei și scena de la curtea lui Ludovic cel Mare v-au salvat scenele astea cu monarhul și cu arhiepiscopul, în schimb ăla care l-a jucat pe Moliere s-a întrecut pe sine în prostie, vdi actorii ar trebui să învățați că un creator poate fi bețiv imortal afemeiat scrîntit la minte răzvrătit și răzvrătit dar nu pata și la urma urmei o pata are gloria ei mizeria ei o pata se respectă însă Moliere n-a fost pata a fost mizantrop îi cam plăceau femeile. Nu pot să-mi amintesc pe cine reprezintă statuile, sper ca modelele lor vii să nu fi comis greșeli de epocă împotriva epocii actuale, greșeli din pricina cărora să vină o dispoziție să fie dărmate statuile prea ne-am obișnuit cu ele aici chiar pe locul ăsta ăla care l-a jucat pe Moliere în anul de grație 1982. A fost dobitoc Alvin, îmi zice, o fi cum spui dar el are o mină pe mîna unuia care s-a agățat de veșmintul unuia cu pu-

terea. Ce putere!, zic eu că doar scrie limpede în programul spectacolului că Bulgakov azvirle în text ideea că între tiran și artist nu există compatibilitate. (Dintr-o discuție avută de mine cu actorul Alvin după spectacolul „Cabala bigoșilor” din 19 noiembrie).

Dau nas în nas cu Ștefan, nu se mai descurcă între modele și realități, îl apucă haosul, are probleme cu toamele de cercetare cu uteceul cu nevastă-sa, mă întrebă despre Andrei: nimic, e planetar, însă drumul spre planetă e păzit strașnic; de cine? păi uite că nu le cunosc numele, să te duci să vezi Tartuffe și Cabala bigoșilor, de bine de rău Moliere s-a împăcat cu Ludovic. Așteptăm un autobuz, intrăm în iarnă, Ștefan merge la socrii lui eu merg la redacție la Andrei, îmi amintesc de o sultăniță din O mie și una de nopți o chema Tamliha a încremenit cu palatul ei cu tot în frig, de ce, nu știu, cred că de-un blestem și ce legătură are cu Moliere cu biserica cu tirania, nici o legătură e doar o secvență mnezică. (Dintr-o călătorie într-un autobuz aproape gol).

Strig la Andrei: Omului nu-i poți smulge două lucruri, nu-i poți smulge sentimentul și timpul, atît, ideea spațiului veșmintele singele libertatea se pot lua, numai dragostea și timpul n-ai cum să le smulgi din om, du-te la Eugenia și luați-o de la pragul de-acum cinci ani, cinci secole. Eugenia vorbește cinci limbi, ce să faci cu ele cînd ai un singur creier, prea se solidarizează ea cu tine, prea are ea cultură și caracter, cultura înseamnă legare între cunoaștere și angajare, tu pretinzi că eu sînt în stare numai de cunoaștere. Eugenia este singură nu are prietenii asta pentru că n-a știut să și-i facă, nu o mie de prietenii ci unul singur, ea s-a agățat de tine și tu ai fost mulțumit. Ca să-ți faci un prieten al tău trebuie să-ți limitezi și egoismul și paranoia și risipa fără noimă în ceilalți, da, sînt rea sînt egoistă nu-mi suport vîrsta asta esecurile incertitudinea, tu pretinzi că ați stat împreună o grămadă de vreme că ai datorii obligații eu le suport dar nu în forma asta îmi vine să plec. (Dintr-o ceartă cu Andrei, mă uit pe o astrogramă în casa a șaptea guvernează Marte).

Martorii au drept de control, ei veghează o luptă cinstită, ei trebuie să fie discreți, ei trebuie să cunoască

vîrsta identitatea situația fizică și morală a adversarilor, ei trebuie să numească limpede motivele, să determine ofensa și valoarea ei, să stabilească armele distanța locul ora și mai presus de orice să nu admită confruntarea pe viață și pe moarte: cel mult să admită continuarea luptei pînă cînd unul dintre adversari va fi declarat învins. Martorii sînt responsabili de ceea ce se petrece. (Dintr-un cod al duelului din 1879).

Nu-mi plac gările nici trenurile ca niște păsări cenușii mereu singure șuierînd a pustiu a plecare fără răspuns, gările mă inhibă, am impresia că se va întimpla ceva iremediabil, intru în panică nu știu să-mi iau rămas bun nu-mi trece nimic prin minte, gările îmi devin dragi ca niște locuri ale nimănui în care popasul este anonim ca un prag de casă dărmată pe care te așezi în treacăt fără să-i apuci de unde va biografia. Printre lucrurile care mă deprimă este și dormitul în gară, niciodată nu mi-a reușit textul unei gări scena unei gări și cînd mă despart de cineva într-o gară am senzația că e o sărbătoare a neajungerii. (Dintr-o obsesie a mea).

Cînd lumea se cutremură femeile plîng și bărbații devin eroi, ele cu groaza de morminte și cu nașterea, ei cu victoria și cu înfringerea. Sînt vremuri cînd inchișoriile înghit și vinovați și nevinovați de-a valma, vremuri care dau luptători și vremuri care dau simfonii și pretutindeni în aceste vremuri moartea a rămas lucrul înspăimîntător de care generoșii și egoiștii s-au temut deopotrivă și sînt vremuri care n-au dat nimic decît victime de-a lungul a cîtorva generații. (Dintr-o agendă a mea în care notam mergînd pe stradă, îmi plăcea cartierul de lângă Grădina Icoanei, îmi plăcea și numele grădinii, erau case ca aceea a străbunicului meu, străbunicul care luptase în războiul ruso-japonez).

Am apărut tîrziu în existența ta, aveam motive să scriu și trăiam pentru că viața în sensul strict al viului nu are nevoie de motive ca s-o trăiești. Am apărut tîrziu după ce șansa ta se măsluise pînă într-atît că degeaba fusese șansa sau poate nu-i așa, poate noi dăm vina pe timp, dăm vina pe străbunici pe catecolamine pe neuroni pe tot ceea ce ne împinge să alegem și să n-o scoatem la capăt. (Dintr-o

discuție a mea cu Andrei înainte ca să plece în Scandinavia, înainte ca să ne căsătorim, înainte și după smulserăm unul din celălalt zile cîni se cuvencau, disperări cu care er datori, greșeli care ne incitau altru raul).

Că orice naștere a fost precedată o moarte, sacrificiul înseamnă expțiune, înseamnă restituire a integrit primare. Soarele aparține tutur Dumnezeu nu este dual și aparține turor, silaba și icoana sînt suporturi contemplantare căci dacă vrem să ex te aici o lume trebuie să eliberăm terile noastre, fie cu voința Tatălui, împotriva voinței sale. Există put sacerdotale puteri regale puteri administrative și organe fizice de senza și acțiune. (Din Ananda Coomarasv my, editura Gallimard).

Mă întilnesc cu Suzana, îmi spu că e însărcinată că va renunța la co că n-o duce gîndul mai departe de zi.

Mă întilnesc cu Ștefan, îmi spune s-au mutat la socri, că nu-i convine așa-s părinții, te privesc cu grijă și dau senzația că ce faci de unul sin, nu faci bine, îmi spune că mîine sesiune științifică să vin și eu.

Mă întilnesc cu Alvin, îmi spune le-au tăiat un final, că i-au acuzat niște reflectoare prea tari, că le-au terzis orga, pentru momentele-cheie folosească fluierul, că ce-i aia tea furioșilor, că o fi Caragiale bun acum nu-i momentul și că la urma mei ăla care se spînzură în actul strigînd „sînt un om fericit doamne și domnilor” ar putea s-o ncurce d mai strigă așa ca să fie aplaudat mi te în șir. Acum Alvin se grăbește, spune că merge la înmormîntare, ultimul spectacol colegul ăla al lui vin s-a spînzurat într-adevăr.

Îl conduc pe Andrei la aerop pleacă undeva în Europa, nu mai importantă unde, mă agăț de înto cerea lui, mă adaptez greu la desțiri fie ele și temporare, scot ce nu-s în stare să mă despart în pacasta mă furie, Andrei zice „lasă noi doi avem noroc o să vezi”, mic ge rile și acțiunile și împlinirile noa mi se par pierdute atîta vreme cî punem mereu la timpul viitor, eu c din ce în ce mai greu în ziua de m și toși îmi este nefiresc de dor ziua asta.

Așa ar arăta o discuție liberă cu titorul meu. Sînt un om cu o îngr toare nevoie de trăire, mi-e și frică spun. Cu o nevoie aproape dușmăr să de rostire. Cititorul meu să nu sperie, puterea viului nu ucide pe meni. Optimizarea mea antropologi greu de atins pentru cine și-ar pre ne un asemenea lucru. Eu nu-mi pun nimic pentru că ori de cîte ori ventariez în minte ceea ce ar fi de cut mă îngrozesc de cîte nu sînt stare. De efectul avut asupra meo bunele reguli. Cad în admirație în oricărei demonstrații logice. Între c alternative mi se pare mereu că mai bună e cea la care am renu. Nu e nimic de făcut în ce mă pri. Chestia cu „în căutarea adevărului” adoarme. Așa că într-o zi o s-o nesc în lume. Pentru că mereu e c ce nu-mi ajunge.

1983

vasile andronache

Din mari nelinisti viata se-nfiripă
Nelinistea e-a lumii cosmică aripă
Neliniste e totul si transfigurare
Si lebăda pe ape și astrul ce răsare

Tumultul lumii nu are sfîrș

Să plîngă norul lacrima din cer
În noaptea grea de-un negru ceruier
Ca plînsul norului în mine să îmi pară
O amintire ce-a uitat să doară

Eu voi veni spre tine iar tîrziu
Că drumu-i mîscător și nu-l mai știu
Tumultul lumii nu are sfîrșit
Pe tîmpla mea zăpezi a troienit

Ce este vesnicie în templu s-a zidit
Si nu mai are doruri și vreme de murit
Un trun iesit din vis se poate duce
Sub bolta rece-a humii să se culce

Totul e o clipă

Singele cu pliscuri de rubin sub tîmple
Bate ritmul țainei ce-o să ni se-ntimple
Și îngheață timpul se dilată clipa
Să ne-neață visul e-a-nceput risipa

Auzim cum umbli prin întunecime
Gîndurile care vine din adîncime
Să ne dea de veste să ne spună că
Noi durăm o clipă și se-ntunecă

Un foșnet din străfund

Nemaiputînd să tragă cu coasa-n finul lui
Tata s-a dus să taie finul cerului
Îi scapără pe coasă în loc de floare stele
Din albăstrimea naltă cu negură pe schele

În zori purtînd coroana sudorii peste frunte
Se-ntoarce în tîrîină vecia s-o înfrunte
Din somnul lui în mine o undă se petrece
Venită din străfundul întunecat și rece

Huma asta-n care dorm toți străbunii mei
Și mie-mi va fi haină cum cerul pentru zei
Tată prin mine ochiu-ți îngîndurat privește
Și-mi împrumută plînsul cînd lumea mă mîhnește

Nelinistea fecundă

Tu crezi că-i linistit pămîntul
Că numai lumii îi e dat tumultul
El nu e chipul tăcerilor de veci
Neliniste vei fi în el de treci

Și mineralu-i plin de suferință
E-un zbuclim lung de care nu ai știință
Se smulg atomi se surpă-alcătuirii
În liniștea pe care o admiri

us dragomir

irea iberică

Avila — salcia amețită de febra albastră a tremur prelung, precum gândul celui care se de spații abia presimțite.

lealuri, prin viile crude, aerul unui timp imbi-
moranță amară exalată prin, impasibilă, des-
rea faptelor.

Avila, corul glasurilor aduse de tine în raza ri-
parelui rece — memorie plutind peste lucruri
eterului, în febra și tremurul astrilor.

picioarele punții, lângă riul neîntinse memorată
abulic suflet chemind dintre glasuri un glas
de cuvinte, în felul în care vietile se despăr-
a lor fierbinte și sfântă.

dinspre dealuri și sori, dinspre via de vie, sal-
t, istorii spulberate de capriciosul apeiron, în
lăță dincolo de marginea numelor.

(1989)

teea

il — rostire despre marile goluri ale lumii, des-
ri ascunse sub covorul de frunze al faptelor
neadevăruri.

ile ca refugii pe drumul irosit în căutarea sem-
or.

urate destinul în unele clipe nocturne în unele
lite, stind de gardă pe meterezele îndepărtate,
e neîntinse zace condamnată la incesturi.

lă în oceanul zeflemelii — lucruri în jur trădind
spiritele nu vor să recunoască natura unei
care nu se pot despărți și atunci par să se dis-
lectind cerul cu o nuanță firavă și otrăvitoare.

rasă stăteam
tul de seară
lansam
e imi aminteam
geam

„Și plingeam” —

Așa recita păpușa-arlechin gata să cadă peste balu-
trada terasei, deasupra parcului din care jocurile se
îndepărtaseră golite de simbolului.

Tot ceea ce spunem pare să însemne că nu putem
mărturisii, căci altceva nu există decât ca însiruire de
rime, avioane de hirtie aruncate de păpușa-arlechin
peste vechiul balcon al memoriei.

Această clipă arată că nu există eternitate și nici
timp.

Un Olimp, un Sinai, un acoperiș al universului, o
ptolemică boltă, de acolo privești și faci un semn
frumosului chip de lângă tine, zimbând peste puloverul
făcut din romburi colorate, al micului arlechin.

Numai că păpușa confundă astrele cu avioanele de
hirtie, pe care i le întorc prietenii de la balcoanele în-
vecinate ale hotelului, deasupra parcului.

Fiinta pare să păsească pe raza privirii legind, o cli-
pă, acoperișul universului și terasa apartamentului de
hotel, deasupra parcului arlechinilor.

(1988)

Gîngurirea ca filosofie

Nu stiu diferența dintre mișcare și repaos. Spațiul
mă inconjoară asemenea unei aureole a inexistenței.
Nu încărea de sens cuvinte și nici fapte.

(1988)

La figlia che piange

Libertatea aceasta — substantă sau nume materie sau
formă în visul omului-abur, într-o noapte a'it de in-
tensă încit întinericul atrăgea întreg viitorul luminilor,
toate.

Mai puternici eram decât ingerii, nemăsurații, mai
puternici chiar ea substanta divină, larg împărțită zei-
lor noștri, mai puternici ca spiritul și ca toate bietele
ființe și lucruri ce suportă, unite, cuvintele.

Napte sau zi — timp filtrat prin jaluzele chinezești
— în sanctuarul schimbării, iar adevărul ca o peliculă
transparentă în jurul delirului.

Toxice gânduri și reflexele sanctificatei lumini sub
cerul bieteii ciori împăiate.

Coapsele tale, mișcare a imaginilor noastre pe supra-
fata umezită de muzica timidă a lunii, coapsele tale
dedicate marelui Hermes.

Veniam sau plecam sub bolta privirilor tale, explo-
zie a lumii în spațiul, nepermis celorlalți, dintre noi și
speranță.

Mai puternici, în cerul sonor, dur, elastic, rece și
clar al percepției, căci tensiunea recunoșterii simțiri
— îngenucheră sub aripa vântului vesnic — viață sau
moarte nu reușeau decât să sporească extazul.

Si toată lumea — tăcut le sau zgomotoasele lucruri,
galaxii și comete — mai existau, doar : nu în senzația
unilor noastre, nu în intensitatea senzației însăși, ci
în creșterea albă și mată a dorinței, cînd dorința nu
mai are de ce să mai fie dorință și devine o infinit
mai mare dorință.

Libertate în cercul percepției tale, punct înecind în
fisurile acestui mozaic al atlantiților — apelul ploilor
foamnei spălind palmele care au primit de la noi pul-
sația unor corpuri unite.

Libertate și dor — presărate în lungul istoriei, grăun-
te ce vor fi ciugulite de nepăsătoarele păsări.

Iar uniriile noastre, cavități în acest locaș din lăun-
trul ființei amare a ființelor timpului.

(1990)

rea de fapt

uriozitatea cea mai mare pen-
toșănean ajuns în capitală sau
ș mai mare, să zicem din ves-
ste aceea cînd i se pune în-
„Dar pe unde vine Botoșani-
r” Cei mai naivi (și sint des-
o să dea explicații geografice,
ală, cam pe unde s-ar afla, ce
economic are și mai ales ce
cultural (și aici enumerarea în-
nd o listă deschisă a persona-
care s-au născut pe aceste
e cînd alții, mirați, dau în bil-
nu gustă cu plăcere ironia cînd
ste spusă pentru a insulta sau,
cînd constată cu regret acest
într-adevăr cei ce întreabă
it de acest oraș. În fața unei
întrebări m-am aflat și eu nu
i dată, taxind de fiecare dată
dur pe cei ce mi-o puneau,
t că erau ironici, neștiutori
anți. Însă, acum, de la schim-
guvern din decembrie 1989,
-a schimbat un pic. Mai cam
ca auzit de Botoșani grație
ii rezultat electoral în care
ii au dat procentul de 96%
l ales. N-a reușit nici Emi-
ci Enescu, nici Iorga să facă
unoscute aceste locuri cît a iz-
simplu electoral grăbit, dar li-
istoriei noastre contemporane.
nu-i așa, un ciștiș pentru cei
aseră încă mai nimic despre
și botoșăneni. Însă despre
ig va trebui să discutăm alt-
altă ocazie, pentru că starea de
re Botoșani este cu totul alta,
atea se citește acum cu totul
l altfel. Că unii n-au vrut să-l
să facă măcar o excursie de
cultural la locurile unde s-a
l mai mare poet al românilor,
inescu, este cu totul altă pro-
ține de rodul educațional al
oastre, foste și actuale, după
il sistem al ocultismului, cît
emul unor ideologii și interese
a reducăționistă cu influență și
ai ales, din partea unei mino-
zate în frunte. Nu, să nu cre-

deți că vreau să fac apologia orașului
Botoșani și a izbînzilor lui electorale,
ferească Dumnezeu, ci dimpotrivă voi
arăta cam cum au evoluat lucrurile în-
tr-o anumită latură, și anume cea cul-
turală, unde posibilitățile botoșănenilor
de-a se face. cunoscuți sint (încă) mul-
tiple.

Botoșaniul cred că este unul dintre
puținele orașe (dacă nu singurul) de
mărire mijlocie din țară care are în
structura instituțiilor de cultură toate
genurile, la fel ca un oraș mare : Tea-
trul de Stat „Mihai Eminescu”, Teatrul
de păpuși „Vasilache”, Filarmonica de
Stat „George Enescu”, Orchestra de
muzică populară „Rapsozii”, ca să
amintesc numai instituțiile care, în cele
mai dese rînduri, țin legătura cu restul
țării prin turneele pe care acestea le
întreprind. Cu această bază culturală,
să zicem, orice oraș și-ar putea crea o
aură și un renume, dar mai ales un
public spectator care, nu numai să um-
ple sălile de spectacole, ci și să-și lăr-
gească orizontul de cunoaștere cît și
gustul estetic, elemente fundamentale
în civilizarea omului. Dar lucrurile nu
stau deloc așa la Botoșani, mai ales
după decembrie 1989, de cînd în frun-
tea culturii botoșănene, și mă refer aici
strict la Inspectoratul de cultură Boto-
șani, sint oameni total nepricepuți, lip-
siți de orizont organizatoric, de iniția-
tive, ba mai mult, obstrucționiști și
vechi colaboraționiști. Instalați în frun-
te printr-un principiu democratic, nu-
miți și fixați în fotolii, aceștia au com-
promis și ce mai era bine făcut din
vechea perioadă nu de mult apusă. Că
la spectacolele Filarmonicii vin de fie-
care dată 40—50 de persoane, că la
spectacolele teatrului, doar la premiere
să fie sala plină, în rest 70—80 de per-
soane, sau sala goală, nu e o vină a lor,
chiar dacă consilierul șef este regizor
(fapt ce face să fie și numă pentru
această instituție care n-are probleme
financiare !). Însă Teatrul „Mihai Emi-
nescu” n-a montat mai nimic de doam-
ne ajută și chiar dacă ar dori-o n-ar
avea cu cine, pentru că trupa pe care o
are acum, cu toate eforturile pe care

le-ăr depune, n-ar putea scoate nici un
spectacol care să umple sălile sau să
monteze piese de teatru care să se joa-
ce stagiuni de-a rîndul cu casa de bilete
închisă. Spectatorii, este adevărat, sint
cu toții într-o criză existențială provo-
cată de liberalizarea prețurilor. Se
plîng ei actorii teatrelor din București
că n-au spectatori, dar mite „actorii
botoșăneni care nu s-au străduit de ani
mulți să-i scoată din amortire pe boto-
șăneni. Desigur, poate fi invocată epoca
de aur care așa și pe dincolo, însă un
public îl ai numai dacă știi să ți-l faci,
dacă știi să ți-l atragi, dacă, de ce să
n-o spunem, știi să ți-l educi. Însă tea-
trul din Botoșani are publicul pe care
și l-a format și soarta unui teatru de-
pinde în cea mai mare parte de publi-
cul spectator. Eu personal n-am fost
atras de afișele teatrului botoșănean de
ani de zile, atît din punctul de vedere al
pieselor jucate cît mai ales al distri-
butiei și regiei artistice. Căea ce-am
văzut montat în ultima vreme nu
propune nimic nou, nici o idee care
să conexeze publicul botoșănean la
noile progrese ale teatrului românesc,
ca să nu mai vorbesc de cel european.
În primul rînd, prin contribuția direc-
torilor, și mai ales al ultimului, n-a
știut să-și mențină actorii. Mai toți ac-
torii talentați, pe care i-a avut să spu-
nem în ultimii zece ani, de la Rodica
Maican, Ovidiu Gherasim, Constantin
Măru și pînă la Roxana Ionescu, Dan
Puric sau Tomi Cristin, au plecat la
marile teatre din țară unde într-adevăr
își pot pune talentul în slujba publicu-
lui spectator. De altfel criza teatrelor
este generală în România, cum de altfel
criza a cuprins toate domeniile, cu pre-
ponderență economice (numai criză
parlamentară, guvernamentală și pre-
zidențială nu avem → nu mai reușesc
oamenii să iasă din vid !). Păcat însă
că în orașul lui Eminescu o instituție de
cultură este de un absenteism asemă-
nător oamenilor bolnavi psihic și că
sub cupola lui se fac tot felul de șuș-
anele cu vrați închipuți (vezi desele re-
veniri ale lui Leonardo, un „parapsi-
holog” care reușește să te adormă și să
te înțepe cu un ac fără să simți !, artă
ce mai) și filme video cu preponderență
porno și de violență — educație cultu-
rală în toată regula ! Dar conducerea
culturii, nulă din toate punctele de
vedere, se arată încîntată de activitatea
depusă acolo; și, în timp ce majoritatea
teatrelor din țară sint gata să-și închidă
porțile din lipsă de subvenții, teatrul

botoșănean stă bine la capitolul finan-
țare, fără însă a face ceea ce-i este
menit.

Ce nu există însă la Botoșani și-ar
putea exista ?

Un oraș cu o tradiție culturală cum
este cea a Botoșaniului, tradiție care nu
mai are rost să spun prin ce se justi-
fică, deși are posibilități de a o face, nu
are o revistă de cultură, o editură sau
un număr de ziare care să diversifice
lectura cotidiană, să-i zicem frugală,
dar orientativă poliic, prin confruntare
cu păreri diverse. Însă botoșăneanul,
din acest punct de vedere, al presei
locale, nu este decât cititorul unei sin-
gure gazete, este adevărat independen-
te, dar singura, și scrisă, în mare, de
cei care au mai scris ce-au scris și pe
timpul răposatului fiu al poporului.
Pînă la revoluție, așa-zisa, la Botoșani
apărea revista „Caiete botoșănene”,
care s-a transformat în decembrie 1989
în revista „Hyperion”. Aceasta a apărut
pînă la numărul cinci, cînd, din cauza
lipsei de subvenții și lipsei de interes a
Inspectoratului de Cultură care o avea
în grijă, și-a încetat apariția. Este ade-
vărat că la dispariția ei au contribuit
și cititorii botoșăneni profilați pe altfel
de presă decât cea culturală. Încercările
de editare au fost stopate și de tipogra-
fia locală, o pecunofagă, ca toate sura-
tele ei din țară. Așa că cei zece scriitori
botoșăneni, membri ai Uniunii Scriito-
rilor și ceilalți încă vreo douăzeci și
cinci de scriitori și gazetari din oraș,
n-au izbutit să-și unească forțele în
editarea unei publicații care să-i repre-
zinte. Cu atît mai mult, la aproape un
an de la apariție, gazeta tinerilor din
Botoșani, „Atitudinea” a fost suspen-
dată de organul tutelar, Fundația pen-
tru Tineret, cu ajutorul nemijlocit, dar
secret, al securității.

Nu cred însă că imaginea care ar re-
ieși din acest articol ar putea pune în
evidență și ar face mai cunoscut Boto-
șaniul pentru cei care n-au aflat încă
unde se află, dar măcar la urechea ur-
ora și mai ales a botoșănenilor ar putea
ajunge cite ceva, pentru că numai ei
pot schimba ceea ce puterea oarbă a
făcut.

Gellu Dorian

Să nu faci nimic —
 mintea vecină cu steaua
 nezărită...

Constantin Abăluță

Către un model cultural

trebuie să acceptăm că există în România un haos relativ, ale cărui reflexe se observă și-n spațiul culturii. Este necesar, aici în deosebi, un **inceput**, o poziție ofensivă cu valoarea unei „religii”, prelinată de admiterea, de conștientizarea stării de urgență a culturii românești. Se impune, prin urmare, o inițiativă, patetică chiar, la nivelul unei elite coerente (a unei generații, să spunem) care ar consta în redefinirea conceptului, critica mentalităților anchi-lozate, relevarea citorva dintre funcțiile esențiale ale culturii considerate ca organism (credința, idealuri, legi) ș.a.. E un demers extrem de dificil, dar nu imposibil dacă ne gândim că el era pe punctul de a se constitui într-un mare model cultural odată cu generația lui Mircea Eliade și dacă admitem că, parțial, efecte tîrzii ale lui au fertilizat o anumită elită a spiritualității noastre, prin catalizatorul de anvergură care a fost Constantin Noica, unul dintre inițiatorii și întemeietorii acelui model interbelic. Într-un fel, deci, relansarea modelului s-a făcut, mai mult sau mai puțin mascat, cel puțin prin promovarea principiului autonomiei culturii și a accepțiunii acesteia ca „expresie a spiritualității”. Ar urma să completăm programul și să îi dăm o transparență totală.

Conceptul, pe care ar trebui să-l facem operant, ar fi prin urmare, acela al lui Mircea Eliade: „Cultura nu e decât valorificarea experiențelor sufletești și organizarea lor independentă de celelalte valori (economice, politice)”; corelată, aceasta, cu o aserțiune a lui Nae Ionescu, preluată, de altfel, de Mircea Eliade, în proiectul său: „Noi, generația de la 1906, am înțeles că națiunea nu este un instrument politic, ci unul cultural”. Cîteva consecințe sînt imediat sesizabile: cultura este un „organism viu” care-și are originile în experiențele vieții lăuntrice, într-o sinteză a acestora, „colorată etnic și nuanțată, individual”. Ea se întemeiază, prioritar, pe o religie, se disociază de civilizație și nu e posibilă în afara existenței unei „atmosfera spirituale”, după cum nu „e provocată de evenimentele istorice, istoria nefiind decât o parte dinamică a culturii”. Desigur, crearea și întreținerea unei atmosfere spirituale nu e posibilă, în afara unei **nisus formativus** sau a ceea ce tot Mircea Eliade numește o didactică a culturii, un set de conținuturi spirituale, dogmatice în sens superior, produse și

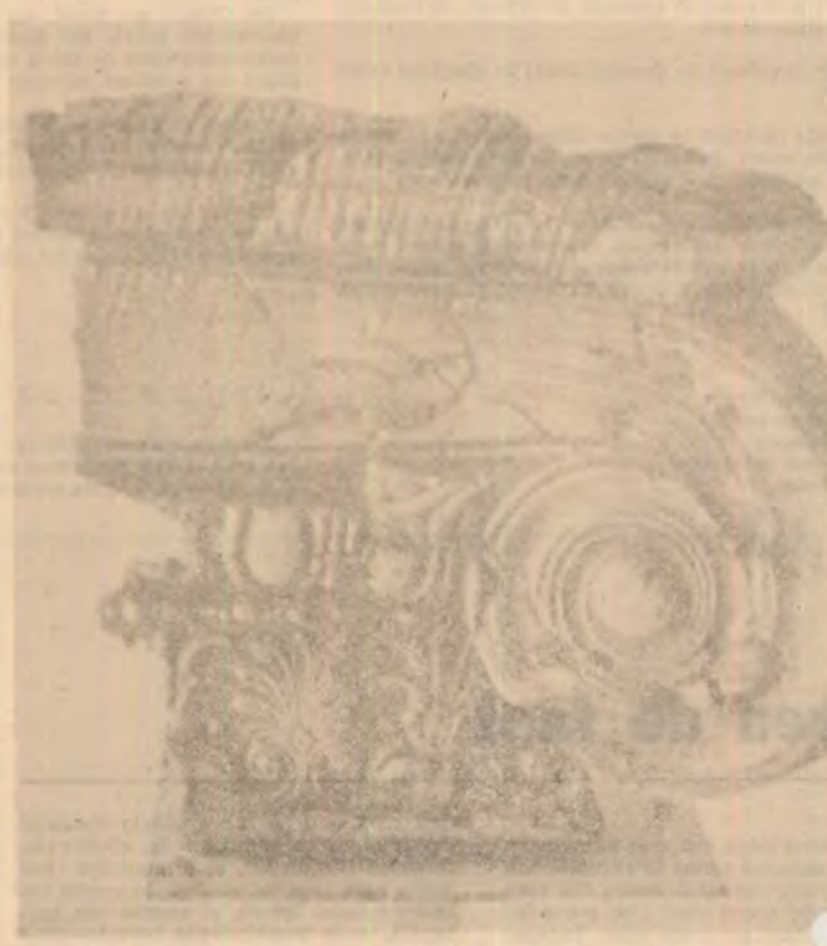
dezvoltate prin munca intelectuală. Într-o societate, o strategie culturală coerentă pe acest palier devine posibilă, pentru aceasta fiind obligatorie coeziunea intelectualității, necesară tocmai pentru formarea unei atitudini spirituale în fața realității în ansamblul ei și a unui mediu cultural activ.

Dacă pentru generația lui Eliade problema autonomiei nu se mai punea (cel puțin în relația sa cu politicul) ea rămîne încă nerezolvată definitiv în condițiile României actuale: pe de o parte, datorită presiunii unor mentalități deteriorate ale unor politicieni formați în vechiul regim, iar pe de alta, a unei înțelegeri fie prea restrictive, fie prea dilatate a culturii. În primul caz, cultura riscă să fie din nou înhămată la o ideologie, să aibă adică un „rol” propagandistic. Unii parlamentari, de pildă, nu-și pot reprezenta manifestările ei instituționalizate decât prin imaginile populiste produse stereotip de festivalurile fostei „Cîntări a României”. E o tendință, poate inconștientă de suprimare a spiritualului prin exacerbară spectacolului amatoristic; o ritualizare a profanului, în fond. Se pare că, deocamdată, dinpre o asemenea mentalitate vine cea mai vehementă ostilitate. Așa-zisul folclor nou a coagulat inept, rupîndu-și în mare parte legăturile cu spiritualitatea arhaică și a supus o înțelegere absolut eronată a însăși ideii de specific național, sub această perspectivă, reală de altfel, a „culturii populare”. Legat de acest fenomen apare și ceea ce numeam înainte înțelegerea restrictivă și compartimentată a culturii: una profesionistă, validată, legitimată și nu neapărat valorizată de diplome de specialitate; alta de amatori, legitimată și ea prin atestate. Fără a intra în amănunte, e limpede că din unghiul din care am abordat chestiunea, disocierea nu e valabilă. Ea creează repere false, introduce criterii aleatorii de valorizare, justificînd, îndeosebi, așa numita cultură de masă, respectiv amatorismul care continuă să prolifereze agresiv. Cultura, însă, ca expresie a spiritualității, este indivizibilă. Dar pentru a impune și consolida o asemenea accepțiune e necesar un suflu nou, un șoc, violent chiar, care să dinamizeze o țară întreagă. Pentru a ieși din marasm, e nevoie, adică, de un profetism românesc, organizat nicidecum în jurul unei idei politice, ci al uneia spirituale. Cred că în acest context poate fi reactualizat dezideratul lui Nae Ionescu: „...națiunea nu este un instrument politic, ci unul cultural”. Mircea Eliade este pri-

mul care îi conferă un sens programatic, pragmatic chiar: „În cadrul națiunii — dar știind că națiunea nu este un instrument cultural — sîntem datorii să creștem și să ne apărăm ființa. Să creștem cum? Creînd. Să ne apărăm, cum? Creînd (...). Națiunea fiind un instrument cultural, rolul statului nu poate fi decât acela de a ajuta pe fiecare cetățean să creze (...). Despre ce fel de creație poate fi, însă, vorba? Evident, nu de o creație exprimată prin opere (de artă sau de gînd). Ci de o creație de **fapte**, de rodire sufletească a fiecărui cetățean (...). Nu fiecare individ este dator să creze cultură; toți sînt datorii, însă, să-și creze echilibrul lor interior prin **faptă**”. Ca niște instituții de stat cu specific cultural, să funcționeze normal, să devină, așadar, organisme vii, ele trebuie să „provocă” viața spirituală a

individului. O instituție culturală este aceea care poate asigura unde omul să se pună de acord versul și cu sine însuși. E o viziune idilică, probabil, într-o lume a cărui de informații. Numai că, în ținea de aici, cultura nu-și renumaidecît și domeniul „alfabet al învățării de carte (prin exte informatizării) care, în absența urturi” spirituale, în prezența unei tați sufletești, înseamnă un alt analfabetism, o variantă a acestuia de pildă, semidoctismul. Noi am sensul original al patetismului și tiei față de lume, și, nu-i exclus, la al ființei însăși. El poate fi prin situarea în spiritual, în așadar.

Petru Po

stela anchidin

Tu nu mai vii

Tu nu mai vii. Dinspre tine toamna coboară.
 Strigăt și aripă mi-e așteptarea.
 Frunză în vînt alcargă sărutul.

Prin păduri nesfîrșite ți-am scrijelit numele.
 În izvoare de lacrimă ți-am spălat chipul —
 Noaptea coboară adîncă peste lume.

Între noi doi e doar o inimă —
 Inima mea tatuată cu tine.

Se întorc copacii scrijeliti fără de frunze.
 Izvoarele au înghețat strigătul —
 Între tine și mine se-asterne strălnă ceata.

Tu nu mai vii. Dinspre tine coboară toamna...

Absența ta

Cînd ai plecat departe se despletiau copacii —
 O umbră ruginie cădea pe pasul tău,
 O aură-aprinsă precum în vară macii
 Te-a petrecut spre iarnă cu giulgiu-i trist și greu.

Ningeau pe mări nisipuri și troleaneu genune —
 Se revărsa adîncul de apă pe uscat,
 Pe-o scoică străvezie am infierat un nume,
 Dar ultima furtună și asta mi-a luat.

Absența ta în toamnă e-o tristă remuscare —
 Se despletesc copacii de frunze rînd pe rînd.
 O aură-aprinsă se-ntoarce dinspre mare
 Și-o scoică descoperită o mai aud suind...

Lîngă rîu

Lîngă rîu mi-am scris copilăria
 pe prafuri de argilă și pietre zgrunțuroase.
 Înnotam prin miluri și arșiță pînă la el
 să-i sărut răcoarea.

În el si-aruncau caprele setea
 și caii sălbatici coamele de-argint,
 înnoțindu-și galopul.
 Lîngă rîu îmi bandajam picioarele
 muscate de mărăcini și pietre.
 M-aplecăm peste el ca peste o minune
 și minunea avea aripi de pești
 și păsări călătoare.
 Lîngă rîu mi-am scris prima iubire
 în prafuri de ierburi și aripi de frunze.
 În el mi-am ghicit destinul
 în zăul milurilor argiloase.
 Cu rouă s-au umplut urmele
 caprelor, cailor, pasilor...
 Lîngă rîu mi-am scris copilăria
 de-aceea mă-ntorc către el
 curcubeu insetat să-i sărut lacrima.

Acasă

Mai întii dealul m-asteaptă acasă. Îmi tîrșie
 prin pulbere de praf și iarbă și-l simț cum c

fierbinte inimă de copil. Urc eu respirația în
 Culmea mă privește cu-n ochi sprintar. „Ehe,
 cum o să te cateri?”. Eu rid și dealul îmi înto
 ecoul și ecoul îmi întoarce copilăria... Ciorii neg
 se întorc din cimitir crucificîndu-si zborul cr
 „Mai întii mortii!” Apoi cercelul fuge sub

„Mai întii mortii!”... Plopii foșnesc făcîndu-m
 totul este O.K. Mai întii dealul m-asteaptă și
 Urc. Pămîntul se-agață de mine. Tîrîna e omu
 Mai întii culmea și-apoi orizontul și-apoi rîul
 strămosii... Mai întii hornul aruncînd fumul și
 acoperînd și-apoi coborîrea. Satul se lipește d
 cu oameni și case și-apoi pădurea și rîul. Mai
 mama și tata m-ascantă acasă și-apoi o vioar
 să-mi cînte „Balada”. Mai întii dealul și eu. U
 Ehe, între viață și moarte mai întii mă întorc

stele de pământ

u-mi amintesc să fi scris vreopre acest remarcabil artist de al contemporaneității — **Dumitru Rădulescu**. Dar, de nenumeri, drumurile noastre s-au interie traectorii preferențial-esteti-deauna imprezibil și cordiale, a dintre noi pându-i-se că știe totul despre celălalt, că am împreună speranțe și reușite, fără lematizăm prea mult. Am cresu se spune, împreună, congeneri ltime de figuri reductibile ale arte contemporane, multe din lințind pe alte meridiane, deardolescenta artistică comună, si e pare deloc ciudat să mă aflulucrărilor sale, contemplând și l de când lumea acolo, fără nici olex, fără nici un reper tempo-

u că Tumpi Rădulescu este ge-reator fără vîrstă, cu o răsne-iziuilor plastice nu în obiectu-izător de drumuri autoritar, dar rgă profesională, cititor în steal formelor, prin vocatie, adică), nestesugar fără cusur. Atributituează printre ceramiștii cu o ventică de invidiat, campion al or, unul dintre cei mai **en vogue** ai „castelelor de pământ”, ce

fac deliciul și însorirea pupilelor noastre ostentate de afită cenușu existential.

Dincolo de orice convenționalism cronicăresc, de orice subiectivitate, inerență unor asemenea biografii comune și ontuziaste, arta lui Dumitru Rădulescu are ceva din măreția monumentelor anonime ale ceramicii populare de aici și de aiurea, de acum și dintotdeauna. Patria lui este decisă de limitele spiritualității în care crede și de la care s-a nutrit cu consecvență. În ființa lui, în matricea lui creativă se topește mariile fluxuri ale gândirii plastice, ce au înflorit pe acest meleag de lume.

Colectia de obiecte și vase (termen cu totul impropriu, în cazul său), pe care ne-o oferă artistul în recanta sa expoziție de la „Galateea”, este o **pledoarie pentru inconformism și armonie barochizantă**. O imagine insolită asupra lumii reale, ce convertește închipuirea într-un joc al lucidității cu pămada de lut.

Dumitru Rădulescu mizează pe algoritmul aventurii fantastice, creațiile sale devenind repere ad-hoc ale unui univers fabulos dar posibil. Pentru cei care caută în „obiectele” lui Rădulescu un efect al realului direct, fotografic, rezultatul va fi dezamăgitor. Deoarece artistul nu are, pur și simplu, o asemenea logică a gândirii plastice. Rațiunea de a

fi a artei lui Dumitru Rădulescu este concordantă cu proiecția semnificativă a trajectoriilor existențiale într-un spațiu al fabulației, în care experiențele particulare se revarsă în cele generalumane, apelul la simbol și la hiperbolă fiind indispensabil. Creația lui Rădulescu răspunde unei asemenea cerințe stilistice și constructive, fără ca această particularitate să greveze asupra gradului de perceptivitate al compozițiilor plastice, pe care ni le propune.

Două componente fundamentale definesc sintaxa compozițională a artistului ceramist de care ne ocupăm și anume, folosirea unor module formale, de suport, derivate din arsenalul bogatei tradiții ceramice a civilizației autohtone și universale augmentate cu elemente și ansambluri sugestive ce compun, dau relief material unui scenariu semnificativ, elaborat de autor și convertit plastic, prin intermediul unei suite de

simboluri și arhitecturi, ca un împietrit **atrus mundi**. Ceramica lui D-tru Rădulescu iese din tiparele ei tradiționale, mișcarea plastică desfășurându-se liber și incitant. La noi, experiențe de acest gen au fost promovate de numeroși artiști contemporani, între care Costel Bădea cu ale sale **alezorii cantemirești**, de acum câțiva ani. D-tru Rădulescu evoluează într-o manieră mai modernă și mai dramatică. El nu poetizează, ci sublimează secvențe ale existenței noastre tragice, fără aluzii comice. Demersul lui Rădulescu este mai aproape de căutările sculptorilor noștri din generația de mijloc — Păduraru, Iancu, Ad. Popovici, Adam, Roman... — decât de congenerii săi ceramici. Sculptura și plasticitatea concepției plastice a acestui ceramist este calitată primordială a operei și ce ne-o oferă azi.

Corneliu Antim

maginea

ta națiunii

propiindu-se anumite alegeri iteres l nostru... crește. Disputa parlamentară privatizarea societăților comer-prilejuit, îndeosebi opoziției, de real succes electoral pe emulțumirii generale pric nu te ia economică la zi. Așa se face lntre cele mai insipide emisi-VR, anume aceea intitulată „In iiii” urcă sigur către virful

curbei de interes. Direcțiunea TVR, și-a luat toate măsurile de prevedere pentru a scăpa cu fața curată în caz că un mai mare al Stăpînirii va pricepe că emisiunea în cauză nu prea aduce avantaje majorității parlamentare ei dimpotrivă. Astfel, redactorul TVR precizează mereu că emisiunea aceasta este doar găzduită de TVR, materialul audiovizual fiind produs de cei interesați. Cum s-ar zice în popor „nici usturoi n-am mâncat, nici gura nu-mi miroase”. Ei bine, cam miroase, domni or! Mi-roase deoarece cu un fel de șmecherie grosolană dar eficientă totul este aranjat în așa fel încît avantajele mititele, deh, cit poate oferi și sârmana noastră televiziune să curgă înspre partea cu F.S.N. Astfel, e o regulă că ultimii care apar în însurirea de prezentă sînt fesenștii. Cum s-ar spune ei au ultimul cuvînt. Și așa de bine este întocmit acest „ultim cuvînt” încît aș paria că

domniile lor, realizatorii de emisiuni de la F.S.N. știu deja ce conțin momentele celor dinaintea lor, așa încît intervenția F.S.N. este la obiect, bine gîndită, polemică, nu neapărat față de actele politice ale opoziției ci mai ales față de afirmațiile exprimate cu cîteva minute înainte în spațiul aceleiași emisiuni. Participanții de la P.N.L. sau P.N.Ț.-c.d. nu cred că știu ce conține materialul oferit emisiunii „În fața națiunii” de partidul de guvernămînt, în schimb, după cum este concepută intervenția reprezentanților F.S.N. se pare că aceștia au fost înștiințați întocmai și la timp.

În această situație nu numai că nu putem vorbi despre **fair play** dar ne gîndim în mod serios și îngrijorat la cum va arăta viitoarea campanie electorală din România. La rezultatele ei nu ne mai gîndim, pentru că sintem precauți și vrem să apucăm să vedem

și ultimul episod din **Dallas**, serial ce pe lângă filmele prezentate în ultima vreme (vezi **Execuția**) se dovedeste o capodoperă de imaginație și profesionalism.

Iată că TVR se prezintă în fața națiunii cu o emisiune etalon pentru capacitatea ei de a fi obiectivă în abordarea problemelor spinoase aplicînd vechiul și verificatul precept „pentru unii mumă, pentru alții ciumă”. Nu știm cum se vor descurca a doua oară marii maeștri ai combinațiilor (prima oară a fost în decembrie 1989) cînd **unii** vor devenii **alții** iar **alții**... cine știe ce se va alege de ei. Oricum, titlul acestei emisiuni este foarte adevărat. Poate singurul lucru adevărat din toată această punere la cale televizată. Totul se petrece la vedere, în fața națiunii. Totul se vede, inclusiv șorile și cine trage de ele.

Eugen Uricaru

bert Frost

„Foc și îngheț”

oia de a fi în ale
ui cunoscător

emeliu căsuța a tot ars
apus de soare părea în miez de noapte.
e-a fost doar coșul a rămas
stil golaș, cu petalele moarte.

il care era peste drum înălțat
t și el a casei soartă
vrut vîntul, dar a fost lăsat
le acelu loc uitat să poarte.

ile nu-și mai deschide acum
or de vrăbii ce vin în pragul scrii
să se împrăștie duium
să-și spele-n fin, de praful verii.

intră acum în zbor,
imate geamuri trec neîncetat
suspînă, cum facem noi, ușor,
a mult povestim de ce ni s-a-nîmplat.

ru ele, iată, liliacul
frunze, la fel ca vechiul ulm;
mpa veche-azvirle spre înaltul
ciot; iar sirma sîe întinsă de stîlpul din
drum.

răbii însă, nimic nu a fost trist
se bucurau în cuibul lor,
ului de ești cunoscător
că vrăbiuțele au plîns.

Susțin unii că lumea în foc are să piară,
Iar alții zic că va muri de-îngheț.
Din cite în viață am avut dorință
Aș ține partea acelor ce-au focul preferință.
Dar dacă ar fi ca lumea de două ori să moară
Cred că am gustat destul din ură
Ca să afirm că-i bun pentru distrus
Și înghețul; că-l măreț.
Și e de-ajuns.

Richard Wilbur

Băiat la fereastră

Văzînd de la fereastră pe omul alb, de nea,
Cum stă în frig și întuneric singur-singurel,
Băiatul izbucni în plîns — doar auzise el
Că vîntul pregătea acum o noapte și mai grea.

Privirea lui, de lacrimi plină, greu poate să străbată
Pină la noaptea cu ochii de jar stîns
Care, la rîndu-i, spre băiat o stranie lucră parcă
Îndreaptă
Precum Adam, cel izgonit, privea spre Paradis.

Dar omul de zăpadă ce șade-n bățatură
E mulțumit afară și n-ar veni în casă să moară de
căldură,

Dar e mișcat să vadă plînsul băiatului
Și chiar dacă înghețul e elementul lui,
El se topește atît cît să îi cadă
Din unul din pufoșii ochi, jos, în zăpadă
O lacrimă — un strop din cea mai pură ploaie — pentru
acest băiat

Core-i de-atîta dragoste, călîndu-și lumină
dar și de multă teamă înconjurat.

În românește de
Tiberiu Văcișiu

FLAUBERT'S PARROT

Julian Barnes

Gustave, idiotul familiei

Intenționam să scriu o cronică despre best-seller-ul lui Julian Barnes — Papagalul lui Flaubert (Jonathan Cape Ed.), autor al altor două romane de succes (Metroland, 1981 — Premiul Somerset Maugham; Înainte ca ea să mă întâlnească — 1985, selectat de Philip Larkin pentru „Cărțile Anului”). Am descoperit însă că se poate glosa la nesfârșit (iarăși!) despre eternul post-modern, textualism excipiens q.s., dar că mult mai profitabil/digerabil ar fi să alcătuiască un DICȚIONAR DE IDEI (flaubertiene) PRIMITIVE DE-A GATA (de la Julian Barnes). Deci:

1821 Se naște Gustave Flaubert, al doilea fiu al lui Achille-Cleophas Flaubert, chirurg-șef la spitalul Hôtel-Dieu din Rouen, și al Annei-Justine-Caroline Flaubert, născută Fleuriot.

BIOGRAFIE: Un năvod. O colecție de găuri legate cu o sfoară. „Dacă vrei să scrii biografia unui prieten, fă-o ca și cum l-ai răzbuna!” (Flaubert, scrisoare către Ernest Feydeau, 1872).

PAPAGALUL: Pentru a scrie **Inimă simplă**, Gustave împrumută de la muzeu un papagal împăiat, care va sta mult timp pe biroul scriitorului, sfârșind prin a-l irita nespus. În text, el apare drept Loulou, papagalul eroinei Felicité. Într-un fel, aceasta este exact opusul lui Flaubert însuși, iar pasărea, animal articulat, caricatura acestuia. Din cei doi termeni poate fi alcătuită ecuația parodică a Creatorului/Ficționarului, un **symbole de Logos**.

DISECȚIA: Faimosul desen al lui Lemot, în care Flaubert face disecția Emmei Bovary și, cu ajutorul unei furculițe grotești, îi extrage acesteia inima („Scriitorul — măcelar, brută senzitivă”).

H: Tatăl — chirurg șef. Fratele, Achille, doctor în chirurgie cu teza „Unele considerații privitoare la momentul în care trebuie efectuată operația de hernie strangulată”. (Metaforă flaubertiană inspirată de această lucrare: „Simt, împotriva stupidității epocii mele, valuri de ură. Rahatul mi se ridică până în gură, ca la herniile strangulate”). La Rouen, și azi pot fi văzute ambulanțe inscripționate „Flaubert”. 1844 — Primul atac de epilepsie. 1880 — Ultimul atac de apoplexie, după o baie fierbinte. 1850 — Egipt, Gustave ia sifilis și chelește.

CĂRȚILE ȘI CUVINTELE: N-a rămas nimic din obiectele care ne-ar putea reaminti de scriitor. A murit acum peste o sută de ani și, din el, nu mai percepem decât volumele din bibliotecă. Hirtie. Fîița papiivoră. Idei, fraze, metafore, structuri ale prozei. Probabil, crede Julian Barnes, asta își dorea și Flaubert. (Atenție! A rugat să i se distrugă corespondența). „Cărțile nescrise? Nici un resentiment. Sint deja destule scrise. În plus, îmi reamintesc finalul **Educației sentimentale**. Frédéric și tovarășul său, Deslauriers, își privesc viața retrospectiv. Amintirea lor favorită este o vizită la bordel, făcută cu ani în urmă, când erau elevi... Dar, când ajung la bordel, Frédéric își pierde cumpătul și pleacă înapoi. Așa a decurs cea mai frumoasă dintre zilele vieții lor. Nu este, oare, cea mai durabilă formă a plăcerii plăcerea anticipației?” („Viață! Viață! Multe erecții!” — Gustave).

SEX: 1836 — Inițierea sexuală, cu ajutorul unei slujnice din casă. Începutul unei fabuloase cariere erotice, variind între salon și casă de toleranță, între băieșul din Cairo și poetesa pari-

ziană. Louise Colet, Juliet Herbert. Travesti: „Sint zile cînd îți dorești să fii femeie...” „...Do m'a Bovary s n' eu!” (Cînd un doctor îi spune că e o femeie isterică și bătrînă, Flaubert exclamă: „Profundă observație!”) Sartre a decretat că Flaubert n-a fost niciodată homosexual, că doar s-a lăudat cu aventurile sale egiptene. Cu Louis Bouillet și cu Maxime du Camp nu s-ar fi întîmplat, practic, nimic.

JEAN-PAUL SARTRE: A pierdut zece ani ca să scrie **Idiotul familiei**. A pierdut tot acest timp în defavoarea redactării unor valoroase tratate maoiste.

TRECUTUL: Trecutul altuia? Citim, întrebăm, scormonim arhive și, deodată, un detaliu absolut insignifiant răstoarnă totul. Este istoria un gen literar în sine? „Trecutul este ficțiune autobiografică ce se pretinde raport parlamentar”, conchide Mr. Barnes. Fred și Barne(y)s?

AUTOBIOGRAFIE: „1842 — Eu și cărțile mele, în același apartament, precum un castraveci în borcanul său cu oțet. 1846 — Sint precum un trabuc. Trebuie să-l sugi capătul ca să se poată aprinde. 1846 — Sint doar o șopîrlă literară care se lăfăie în căldura soarelui Frumuseții. Asta-i tot. 1847 — Oamenii sint asemenea mincărurilor... Eu semăn cu brîza împuțită cu care se fac macaroanele: trebuie să mă guști de mai multe ori ca să-mi deprinz gustul. 1852 — Ce lucru îngrozitor e viața, nu-i așa? Aidoma unei farfurii de supă la suprafața căreia plutesc fire de păr. Cum-necum, trebuie să dai pe git tot conținutul farfuriei. 1857 — Cărțile nu sint concepute asemenea copiilor; ele se construiesc precum piramidele. Blocuri mari de piatră sint așezate unele peste altele și truda asta te asudă, îți coșează spatele și îți mînîncă tot timpul. Și totul fără nici un scop anume! Turnuri care domină deșertul! Șacalii se pișă la baza lor și burghelii încearcă, cu disperare, să se cațere pînă în vîrf. (De dezvoltat această comparație). 1880 — Cînd voi sfîrși această carte? Această întrebare. Dacă vreau să apară iarna viitoare, nu trebuie să mai pierd nici o clipă. Dar sint momente cînd sint atît de obosit încît simt că mă lichiez ca un vechi Camembert.” (Gustave...?).

PARONIMIA LUI BOVERSCU: **Doamna... Ovary** (dicționar antologic 90; flobertii noștri — falții noștri: unul mic și gras cu ochelari, unul înalt și slab cu chelie și priapism, unul mustăcios și cu palmele mereu asudate de

contactul onanist cu stiloul, tot fă bețivi și introvertiți).

TRENUL ÎN VIAȚA LUI FLAUBERT: Invenția a civilizației pe Gustave o ura din răsputeri. Pe jele sale feminine preferă să fac goste în trăsuri închise. „O ca poezie este oricînd superioară tren” (**Jurnal intim**, 1840).

DEFECTELE LUI FLAUBERT: umanitatea, democrația și pro N-a simpatizat Comuna din Paris pesimist și sadic. În cărțile lui sînt turate și omorite o mulțime de ar Se purta bestial cu femeile. Cre Frumusețe, era obsedat de stil dădea doi bani pe menirea soartei.

BESTIARUL: Gustave era sora lui, Caroline, Șobolanul. „Li e ca un ceainic spart; pe muzică punem pe urși să danseze, în t noi tinjîm după compasiunea st (**Doamna Bovary**). Flaubert — Fl: „Dacă iakușil mînîncă un urs, grijă să-i precizeze: **Rușii te m nu noi!**” (A.-F. Aulagnier, **Dicțio alimente și băuturi**). Lui Gustaf fi plăcut să fie și Cămilă (remin grotescă a călătoriei sale egii Flaubert a murit... „Unde e Papa încă-i auzim glasul, dar de vă vedem decît o stinghie stinghei sărea a zburat” (Mr. Barnes).

GĂSELNIȚA LUI BARNES, F CATĂ ÎN „ROMÂNIA LITE ACUM CÎȚIVA ANI: „Să vă s ce îi urască pe critici... Fiindcă e propoziții ca acestea: **Flaubert construiește personajul, precum cu ajutorul descrierii externe, tive: de fapt, el este atît de ne față de aparențe, încît Emma a ochi căprul, cînd ochi negri adin albaștri!**”

(...Iată de ce nu m-am mai încă să scriu o cronică despre best-s post-modernist al lui Julian Barnes).

POMANA LUI FLAUBERT: mana lui Flaubert, au particip prieteni, între care poezii Coppée și Théodore de Banville la masă, ei descoperă că parti la acest prim parastas sint în de 13. Superstițiosul Banville nu mai fie adus un al 14-lea și gine Gautier, Emile Bergerat, e trincute. După mai multe eșecuri, se întoarce cu o cătană în p Soldatul declară că n-a auzit n despre Flaubert, în schimb este dornic să-l întîlnească pe Copp

Dan-Silviu Boer

stop-cadru

Un romancier și trei personaje

Romanul modern cunoaște formule extrem de variate, neputîndu-se opri asupra uneia anume. Eseist, dramaturg și prozator, Serafim Saka s-a folosit de acest drept pentru a scrie **Vămile**, unul din romanele de rezistență ale literaturii basarabene de azi. Apărut, mai întîi, în 1972, a fost revăzut în 1987 și a cunoscut o altă ediție, la București, recent, în editura „Ulise”. Prima ediție i-a adus autorului o lungă dizgrație politică, fapt care l-a constrîns să se ocupe numai de traduceri, din literatura sovietică, îndeosebi. Considerat în condițiile violentei stagnări din deceniul al șaptelea, **Vămile** prezenta la suprafață un text foarte inocent; în profunzime însă un sens ostil ideologiei colectiviste. Personajul în discuție este un arhitect, Delaoancea, care propusese demolarea centrului unui oraș, spre a construi locuințe moderne. Pentru oficialitățile politice ale timpului, profesiunea de arhitect a unui personaj literar era simbolică, pentru că, se considera, arhitectul semnifică un vizionar constructiv, din categoria acelora ziși „revoluționari”, optimiști și avînd în față „viitorul”. Și la noi, dincoace de Prut, un scriitor, G. Călinescu, și-a ales un arhitect drept personaj, pe Ioanide, din considerente asemănătoare. Ce se întîmplă însă cu simbolul oficial este cit se poate de semnificativ pentru tendințele reale ale textului lui Serafim Saka, precum, de altfel și pentru acela al lui Călinescu. Delaoancea este cu adevărat un profet și nu acceptă să intre în pielea unui manechin oportunist. Se ivește astfel cea dintîi vamă pe

care arhitectul are a o trece, fără a reuși intru totul. Căci profețiile lui sînt adesea replici la circumstanțele imediate.

Pînă la un punct, Delaoancea nu se teme să viseze, reveria îl captivează și poziția lui preferată este cafundarea molatecă în primitoarea catifelare a unui fotoliu, cu mîinile încrucișate, într-o feneanță de tip oriental. Este vremea cînd gîndirea îi lucrează intens, într-un schimb gratuit al întrebărilor și răspunsurilor, ca un exercițiu de intelectualitate. Dar pentru că își permite acest lux, arhitectul trebuie să plătească alt tribut, pentru a nu rămîne descoperit. În consecință, așa cum procedase și înaintașul său Ioanide, el adoptă, cînd este cazul, un anume histriionism, mijloc de apărare și vamă totodată, oferit conștient pentru dreptul de a gîndi nestingherit.

Pornit pe acest drum, arhitectul are de înfruntat încă un obstacol, acela al închiderii în sine și al boicotării relațiilor cu ceilalți. Între eu și voi opoziția este categorică și rezultă dintr-o contrapunere de ordin etic. Reprezentant al elitei, Delaoancea nu admite răspunsurile univoce, deoarece are exercițiul despăcării firului în patru. Deci „voi (...) aveți un singur răspuns pentru infinitul de întrebări și o singură întrebare la toate răspunsurile”. Evident, personajul lui Serafim Saka apare drept un cavalier fără prihană, deviza lui fiind „ori total învins, ori pînă la capăt învingător”. Cutezanță romantică și adolescentină, care constituie o nouă vamă pentru cel ce vinează cu obstinație absolutul. În societatea de tip colectivist, căreia îi aparține, Delaoancea este un intrus, deoarece îi repugnă „temporalitatea noastră arhitecturală”. Tînta săgeții este cit se poate de precisă, astfel încît proiectul unei

„case pentru toate timpurile” reprezintă o înfruntare a mărginirii ideologice a celorlalți. Arhitectul lui Serafim Saka este stăpînit de ideea zborului nestînjînit, a imaginației descătuseate.

Dar trăsătura de căpetenie a lui Delaoancea mi se pare a decurge din respectul nemărginit față de legile firești ale naturii. Omul modern, afirmă în subtext Serafim Saka, nu are dreptul să le ignore, ci numai datorită de a le respecta. Legat de pămînt, de întreaga fire, arhitectul se simte pătruns de o forță ignorată de ceilalți. Aceasta îl îndreptățește să aspire la o desăvîrșire aproape imposibilă, anume desăvîrșirea personalității. Serafim Saka nu poate concepe decît un ins năzuind la perfecțiune. Delaoancea, copie fidelă a romanțierului, plătește deci o ultimă și teribilă vamă, aceea a confruntării cu sine însuși. Înzestrat cu adevăratul har scriitoricesc, Serafim Saka nu propune nici un mod de rezolvare. Cel puțin în aparență lucrurile rămîn suspendate într-o incertitudine care izvorăște nu din stîngăcie, ci din aprofundarea adevăratei rațiuni a intelectualului, anume necontenita chestionare. Preopinientul personajului principal, un anume Gologan, a avut îndeminarea de a-și însuși „din născare meseria de a trăi”. Este și el arhitect, proiectîndu-se pe sine la alte dimensiuni decît colegul său, în principal fără a cunoaște gravitatea și dramatismul chestionării. Jovial, el place, cucește, nefiind apăsător de morala existențială a lui Delaoancea.

Așadar, romancierul nu crede în existența unei soluții unice și, presupun, nici nu agreează o atare ieșire din impas. Lucrul principal, pară a opina el, constă în a căuta și provoca impasul. Altfel, toată viața se reduce la o trudă anostă. Desigur că, în plin brejnevism, o atare atitudine nu putea fi socotită decît subversivă — cum de altfel și era — iar autorul ei a fost trecut la partea sedentară, probabil pentru a-și cuminți elanurile interogative. Și cînd personajul Delaoancea afirma că este cuprins de „greață față de viață”, realizăm prezența unui intelectual parte dezabuzat, parte încrezător în el însuși, aflat la egală distanță între Camus și Sartre. Din nou o erezie inacceptabilă.

Dar, cu aceasta, se ridică o întrebare: să aibă **Vămile** mai mult o valoare de document istoric, sau romanul lui Serafim Saka prezintă interes și pentru ci-

torul din România zilelor noastre. Fără îndoială, tot ceea ce este c și si toată încercătura de dramaturgii astfel de omenesc nu pot fi nimănui. Dar astăzi, la noi, **Vămile** teresează, înainte de toate, prin terea, pe care o propune, asupra nii intelectualului în societate: sie ori inflexibilitate; duritate tot mai numeroasele mediocri, sive prin definiție, sau ignora Sint doar cîteva din întrebările le ridică **Vămile**.

Dar valoarea romanului lui Saka nu mi se pare a se afla în gravitatea interogațiilor pe care prinde. Vădit ostil direcției realității realizează un exercițiu de for respectarea celor trei legi ale r cismului: a unității de timp, d de acțiune. Să facem o paranteză, a aminti că Serafim Saka este și turg și atunci poate vom înțelege șor alegerea lui. Romanul **Văm derulează evenimentele într-un n nic — apartamentul arhitectu în răstimp de douăzeci și patru cunoaște o singură dominantă d ceput pînă la sfîrșit. Personaje numai trei (Delaoancea, soția lu și colegul Gologan), niciodată f laolaltă. Formula este modernă tine romanului eseu, în care pu portă dimensiunea caracteriolo aflăm în față a trei scheme, dest vehiculeze opinii. Care opinii s sează adesea sub formă de prove tru a da mai multă greutate c tării. Pe de altă parte, parei constituie, pentru Serafim Saka bilitate de a-și pune în valoare ția de moralist și, ca un scriitor finete, de a se prezenta în față lui cu fraze limpezi, care, prin c tia lor, se apropie de acelea ale lor români din deceniul al șap**

Aș remarca, în încheiere, volu romancierului, dezinvoltura li ostentatie în a mînuii limba ron ale cărei cuvinte, silabe ori su și simplu se joacă. De altfel, tate li mai rămînea unui intelec mîn, aflat într-un mediu vrăj cît libertatea îngemănării cuvîni limba maternă? Prin **Vămile**, Saka s-a înscris, de aproape dou nii, printre intelectualii proemi spiritualității românești contem

Dan Mă

MARGARET ATWOOD

S-a născut în 1939 la Ottawa. Romancieră, poetă și critic literar, Margaret Atwood este una dintre cele mai complexe și mai populare personalități literare ale Canadei. Remarcabila receptivitate analitică precum și onestitatea sa intelectuală se află la temelie opera sa literară originală și de o mare diversitate.

A publicat: Poezie — THE CIRCLE GAME (1966, distins cu Governor General's Award), THE JOURNALS OF SUSANNA MOODIE (1970), POWER POLITICS (1973), SELECTED POEMS (1976), TWO-HEADED POEMS (1979), TRUE STORIES (1981), INTERLUNAR (1984).

Proză: THE EDIBLE WOMAN (1969), SURFACING (1972), LADY ORACLE (1976), DANCING GIRLS (1978), LIFE BEFORE MAN (1979).

Critică literară: SURVIVAL: A THEMATIC GUIDE TO CANADIAN LITERATURE (1972). Antologie de poezie canadiană de limbă engleză: THE NEW OXFORD BOOK OF CANADIAN VERSE IN ENGLISH (1982).

Mariaj cu călăul

Ea a fost condamnată la moarte prin spânzurare. Un bărbat putea scăpa de-o astfel de moarte devenind călău, o femeie măritându-se cu un călău. Dar deocamdată nu există nici un călău; așadar nu există nici o scăpare. Există doar o moarte, amănată la nesfârșit. Aceasta nu-i fantezie, e istorie.

A trăi în închisoare înseamnă a trăi fără oglinzi. A trăi fără oglinzi înseamnă a trăi fără de sine. Ea trăiește fără de sine, găsește o spărtură în zidul de piatră și, de cealaltă parte a zidului, o voce. Vocea străbate întunericul și nu are chip. Vocea aceasta devine oglinda ei.

Ca să scape de moarte, moartea sa anume, cu grumazul strângut și cu limba umflată, ea trebuie să se mărite cu călăul. Dar fiindcă deocamdată nu există nici un călău, mai întâi ea trebuie să-l creeze, trebuie să-l convingă pe bărbatul de la capătul vocii, această voce pe care n-a văzut-o niciodată, nici vocea nevăzând-o pe ea, acest întuneric, trebuie să-l convingă să renunțe la chipul său, să-l schimbe pe masca impersonală a morții, a morții oficiale, cu ochi, dar fără gură, masea unui lepros lugubru. Ea trebuie să-i modeleze miinile, să fie dispuse să răsucescă funa în jurul grumazurilor menite să strângă, cum era și al ei, alte grumazuri, firește, în nici un caz al ei. Trebuie să se mărite cu călăul sau cu nimeni altul, dar asta nici nu-i chiar așa de rău. Cu cine altul s-ar fi putut mărita?

Sințeteți curioși să aflați de crima ei. A fost condamnată la moarte fiindcă a furat îmbrăcăminte de la stăpînul ei, de la nevasta stăpînului ei. Dorea să se facă mai frumoasă, dar, pentru slujnice, asemenea dorință era interzisă.

Ea își folosește vocea ca pe o mină, vocea îi pătrunde prin zid, dezmierdind și pipăind. Ce l-o fi putut spune oare ca să-l convingă? El nefiind condamnat la moarte, îl aștepta libertatea. Care să fi fost oare isplă, aceea anume, care a izbutit? Pesemne îl voia să trăiască cu o femeie, căreia i-a salvat viața, o femeie care a scrutat a-luce țărina, însă l-a urmat înapoi la viață. Era singura lui șansă de a fi erou, cel puțin în ochii unei persoane, fiindcă dacă ar fi devenit călău, ceilalți l-ar fi disprețuit. El se afla la închisoare fiindcă îl

rânise cu spada pe alt bărbat, la un deget de la mina dreaptă. Și aceasta e tot istorie.

Prietenele mele, amindouă femei, îmi spun poveștile lor, povești de necrezut, dar care totuși sînt adevărate. Sînt povești de groază și nu mi s-au întimplat mie, încă nu mi s-au întimplat mie, mi s-au întimplat mie, dar noi ne-am detașat, ne privim necredința cu groază. Asemenea lucruri nu ni se pot întimpla nouă, e după-amiază și lucrurile acestea nu se întimplă după-amiază. Nerazul a fost, zise ea, că n-am avut timp să-mi pun ochelarii, și fără ei sînt oarbă ca un liliac, nici măcar n-am văzut cine a fost. Aceste lucruri se întimplă, iar noi ne așezăm la o masă și povestim despre ele, ca în cele din urmă, să credem. Aceasta nu-i fantezie, e istorie, există numeroși călăi și de aceea unii dintre ei sînt șomeri.

El spuse: sfîrșitul zidurilor, sfîrșitul funiilor, deschiderea ușilor, o cimpie, vîntul, o casă, soarele, o masă un măr. Ea spuse: sfîrc, brațe, buze, vin, pîntece, păr, pîine, coapse, ochi, ochi.

Amindoi s-au ținut de cuvînt.

Călăul nu-i băiat rău, în definitiv. Se duce la frigider și strînge resturile de mîncare, deși nu șterge ce varsă din întimplare. El își dorește numai lucrurile simple: un scaun, cineva care să-i tragă pantofii, cineva care să-l privească în timp ce vorbește, cu admirație și teamă, recunoștință, dacă se poate, cineva în care să se cufunde pentru odihnă și reinnoire. Lucrurile astea se pot obține foarte lesne însurîndu-te cu o femeie care a fost condamnată la moarte de către ceilalți oameni, fiindcă și-a dorit să fie frumoasă. Există o mare varietate.

Toți au zis că el a fost un prost. Toți au zis că ea a fost femeie isteată. Foloseau cuvîntul a prinde în laț.

Ce și-or fi spus oare, cînd, pentru prima oară, s-au trezit singuri împreună în aceeași încăpere? Ce-o fi spus el după ce ea și-a scos vîlul, văzînd că ea nu e o voce, ci un trup și prin urmare finită? Ce-o fi spus ea cînd a descoperit că a părăsit o încăpere zăvorâtă pentru alta? Au vorbit despre iubire, firește, deși asta nu le-a dat de lucru pe veci.

Adevărul e că nu există povești pe care le-aș putea spune prietenelor mele, ca să le facă să se simtă mai bine. Istoria nu poate fi ștearsă, deși ne putem alina, făcînd speculații pe marginea ei. Pe vremea aceea nu existau călăi-femei. Pesemne nici n-au existat vreodată, așa că nici un bărbat nu și-a putut salva viața prin căsătorie. Deși o femeie putea, în virtutea legii.

El spuse: picior, cizmă, poruncă, oraș purn, drumuri, timp, cuțit. Ea spuse: apă, noapte, salcie, funie, păr, lut, pîntece, peșteră, carne, giulgiu, deschisă, singe.

Amindoi s-au ținut de cuvînt.

Notă: În Québec, în secolul al optisprezecelea, singura cale, pentru cineva condamnat la moarte, de a scăpa de spânzurătoare era, pentru un bărbat, să devină călău, iar pentru o femeie, să se mărite cu un călău. Francoise Laurent, condamnată la moarte pentru furt, l-a convins pe Jean Corolère, din celula vecină, să ceară postul vacant de gide și să se însoare cu ea.

Prezentare și traducere de
Lucia S. Retegan

Jrmare din pag. a 16-a

Paragraful 202

mente împotriva mea. În schimb, dacă în același loc tărăboiul îl fac eu și respectivil director mă denunță, e foarte probabil că voi fi acuzat pentru săvîrșirea unui act de turbulență).

5) Ușor se poate întimpla și adeseori se și întimplă să fie folosit în scopul unor răfuieți personale; e de-ajuns ca domnul A., dușmanul domnului B. să se bucure de o poziție mai bună și să declare că a fost indignat de comportamentul domnului B. — și pe loc i se atîrnă de gît domnului B. două sute doi-ul (fie și numai pentru faptul de a-și fi înjurat șeful sau condițiile de viață, de a fi folosit un cuvînt ordinar, de a avea alte deprinderi -- de a cînta pe scara imobilului sau de a permite tot acolo cîinelui său să latre).

Totul demonstrează că paragraful 202 (al Codului nostru penal) a luat naștere și a evoluat ca unul dintre nenumăratele instrumente cu ajutorul cărora puterea centralistă (inițial vădit țaristă, azi și a noastră) îi ține pe cetățeni într-un șah etern. Oamenii, ce-i drept, nu

știu prea multe despre acest paragraf, dar, fără îndoială, îl simt plutind în aer. E un paragraf ce sugerează oglinda fidelă a unei puteri nespuse de bucurioase atunci cînd oamenii nu se întîlnesc prea mult (firește în măsura în care nu e vorba de întîlniri pe care ea însăși le organizează și le controlează), cînd, în măsura posibilităților, nu se duc nicăieri, și dacă totuși se duc au acolo o atitudine liniștită, discretă și umilă. A unei puteri căreia îi convine cînd oamenii se urmăresc, se supraveghează reciproc, și se tem unul de altul. A unei puteri care conștie societatea ca pe o turmă a cărei obligație este aceea de a fi în permanență îndatorată și recunoscătoare pentru faptul de a avea ceea ce are.

M-ar interesa cîți oameni zac în pușcărie în temeiul paragrafului 202 și pentru ce anume se află acolo, concret. Nici unul nu este considerat deținut politic și, de fapt, nu se știe nimic despre ei. Datele concrete privind aplicarea acestui paragraf ne-ar spune, poate,

mult mai mult despre caracterul puterii sociale, decît ne spun în această privință cunoscutele date despre aplicarea paragrafelor politice. Cum putem ști cîte manifestări mărunte ale nemulțumirii cetățenești au fost lichidate cu ușurință și rezezițiune prin folosirea acestui procedeu, cîte răfuieți personale, mascate printr-o loialitate servilă, au fost rezolvate în acest fel; cîtor oameni lipsiți de putere și de apărare li s-a distrus viața pentru niște prostii, pe care omul puterii le poate face zilnic la discreție; cîți sînt, printre cei condamnați, victime tipice ale samavolniciei și ale practicilor represive ale puterii care nu suportă nici un fel de manifestare sau împotrivire originală, nici o abatere de la modul de viață, de comportare și gîndire standard? Dar nu numai atît; se poate aprecia în vreun fel, cum a contribuit, în general, acest paragraf la nivelarea, uniformizarea, decolorarea și modificarea vieții? Ce merite a avut pentru folosirea delațiunii, pentru avîntul compromisului egoist, al indiferenței, al înfricoșării generale și pentru decăderea bucuriei spontane a vieții.

Rep't încă o dată — nu e un gest frumos să izbești cu piciorul în ușile localurilor de noapte și orice societate trebuie să se împotrivescă într-un fel

haimanalelor care săvîrșesc asemenea fapte. Asta-i o treabă.

Dar omiprezentul, alunecosul și total indecentul paragraf 202, folosit oricînd și împotriva oricui — și, în plus, aflat în mîinile lor — e altă treabă.

În jurul proceselor politice e multă muncă și se face multă zarvă. De altfel, nimeni nu prea le dă crezare. Două sute doi-ul e din toate punctele de vedere mai practicabil: la urma urmei cine-i dispus să ia apărarea unor haimanale?

În același timp, posibilitățile lui sînt nelimitate: o dată va fi de-ajuns un zîmbet firav, un „ura“ cu voce stinsă o clipă de meditație suspectă, altă culoare a cravatei.

E, categoric, un paragraf cu perspectivă.

E, ca să zicem așa, paragraful viitorului.

Paragraful anului 1984.

La finele anului 1977 mi s-a iertat — deși cu prețul unei umiliri destul de înfrîntătoare — izbitul cu piciorul în ușa localului de noapte. Mi s-ar ierta, oare, astăzi?

17 ianuarie 1978

moda, altfel

Jocuri vinovate (II)

Viața n-a fost niciodată „all work and no play“. Și așa și de aceea au apărut turnirurile; apoi, vinătoarea fastuoasă, apanajul puterii, defulare a celor care nu se mulțumesc să ucidă numai principii morale ce servesc aspirația iubirii dintre oameni sau susținători ai acestor principii — căci sînt conștienți că sînt vinași și că puterea are arme potrivite, ci și bestii frumoase care să le aducă glorie, coarne de cerbi, blanuri scumpe și lenevoase, cîntece exaltate și alte ceie.

Fastul organizat al uciderii animalelor, ca sportivitate, ca mijloc de a impune puterea socială și asupra naturii dintr-un domeniu posedat, fastul ritual al diferitelor credințe — ca mijloc de impresionare, derutare, înspăimîntare prin imagini ce se voiau nu numai acceptate ci chiar glorificate, sînt hiperbole de vinători regale.

Turnirurile (moda lor a omorît mai mult cavaleri decît o revoluție) erau lupte între două echipe de cavaleri, egale ca număr de participanți sau între doi cavaleri. Înaintea spectacolului efectiv, fiecare cavaler trebuia să jure solemn că intră în luptă numai de dragul exercițiului armelor și nu pentru a-și satisface certuri sau răzbunări personale. În ciuda acestor precauții întîlnirea devenea adesea o luptă pe viață și pe moarte. Despre un turnir din 1240 citim că șaiszeci de cavaleri au fost uciși, unii fiind înecați, sufocați în praf, alții striviți de cai în mijlocul înfrun-

tării. În Ivanhoe, Sir Walter Scott descrie un turnir la care a fost prezent Prințul John. În 1274, Eduard I, cu cavalerii săi au susținut un turnir împotriva contelui de Chalons și a nobililor burgunzi. Lupta a fost atît de crîncenă înci a murit majoritatea participanților. Marii prelați au încercat, din cînd în cînd, să pună capăt acestor crime gratuite și organizate dar n-au avut succes: Existu și turniruri prietenești dar foarte rare... Acestea erau prilejuri de a expune modelele vestimentare, colțuri, cîmăși și ciorapi de zale, centuri de fier sau otel.

Privind desenele rămase, omul de azi e cuprins de milă pentru cai, pentru felul în care eleganța lor freacă era strivită, umilită sub hainele pietoase, încărcate, groboale, cu care erau împodobiți.

Chaucer, în Povestea lui Sir Thom's, ne de erie cu amănunte tinuta unui cavaler din acele ciudate timpuri. Pe vremea lui Henric al VI-lea

(1422) și mai ales pe cea a lui Henric al VII-lea (mai înțelept și mai prudent), după „războaiele trandafirilor“, hainele de metal au înțepenit trupul cavalerului, pentru a-l apăra, lăsîndu-i doar libertatea membrelor (vezi o broască țestoasă!); coiful e garnisit cu isterii de pene; calul e eliberat de broboadele sinistre și e alintat cu penaje identice celor purtate de călăreț, cu harnașamente-bijuterii, friuri bătute cu pietre scumpe, sa de piele sau blană cu rezemător tap'sat cu broderii de înă sau mă'ase, zăbale și scărițe de argint, ghirlandă și fuioare mătăsoase pentru împletitul cozilor.

Și cît extaz înțeau cînd făceau „turul de onoare“...!

Corina Cristea

Luceafărul

15

VÁCLAV HAVEL

PARAGRAFUL 202

era într-o duminică pe la miezul nopții și, împreună cu doi prieteni, căutam un local în care să putem bea un pahar cu vin. Spre marea noastră uimire l-am găsit; și nu numai că era deschis și duminică, dar era deschis pînă la ora unu! Ușa — cum se întâmplă de obicei era încuiată — așa că, am sunat. Nimic. După un timp am mai sunat o dată. Din nou nimic. După o pauză mai lungă ne-am încumetat să ciocănim în ușă, cu decență. Iar nimic. Cînd tocmai ne pregăteam să plecăm, ușa s-a deschis brusc, firește nu pentru noi, ci fiindcă ospătarul își conducea afară un prieten. Am profitat de ocazie și l-am întrebat politicos dacă n-ar fi și pentru noi o masă liberă. Nici nu s-a învrednicit să ne spună că toate mesele sînt ocupate sau că nu mai au chef de oaspeți sau că dumnealui lasă să intre în local numai prieteni, cunoscuți sau pe oricine altul; pur și simplu nu ne-a răspuns, nici măcar n-a clătinat din cap, și, fără măcar să ne privească, ne-a trîntit ușa în nas.

Desigur, pînă aici, nimic demn de remarcat în această poveste: asemenea scene se petrec la Praga, noapte de noapte, în dreptul celor mai multe dintre puținele circumi și vinării care au mai rămas și pentru cetățeanul de rînd.

Deosebit e ceea ce a urmat: pe mine m-a apucat furia. Dacă spun că e ceva deosebit, o spun pentru că de felul meu nu sînt cîtuși de puțin impulsiv și că asemenea crize de furie subită, cînd mi se face negru înaintea ochilor și sînt în stare de lucruri pe care nu le fac niciodată și care nu mi se potrivesc de loc, mă cuprind, într-adevăr, foarte rar, așa spune o dată la șapte sau zece ani. Caracteristic în toată povestea e că această furie nu e provocată niciodată de niște lucruri importante (ca de pildă cînd sînt arestat, cînd sînt calomniat în public, cînd mi se ia locuința etc.), ci întotdeauna de niște lucruri absolut mărunte, meschine (în armată un soldat pe nume Ulver mi-a pus în glumă o piedică și eu m-am apucat, așa, din nimic, să-l snopesc în bătaie). În sensul acesta criza din fața localului de noapte a fost fidelă tradiției mele personale.

Nu exclud faptul că nimicul care are darul să mă irite în asemenea hal joacă adeseori doar un rol de substitut și că acesta trage, cum se spune, ponoasele pentru toate acele lucruri importante care nu sînt în stare să mă scoată din sărite. S-ar putea ca undeva, în substratul sufletului meu liniștit, să existe o baterie secretă care se încarcă încetul cu încetul și, atunci cînd potențialul acestei irascibilități acumulate în as-

cuns atinge un anumit grad, ajunge primul nimic ca paharul să se reverse și totul să se descarce pe neașteptate, în temeiul unor motive aparent necorespunzătoare. Și, iată, nevinovatul ștrengar Ulver e aspru pedepsit pentru faptul că, timp de doi ani, sînt obligat să construiesc și iar să distrug, undeva, niște poduri de pontoane.

M-a cuprins deci furia și am început să izbesc sălbatic cu piciorul în ușa a-celeui vinării (spre uimirea mea nu i se întâmpla nimic, era, de bună seamă, dintr-o sticlă foarte groasă, sau incasabilă). Atitudinea mea era, firește, stupidă și absurdă, bineînțeles, condamabilă. Mă comportam ca o haimana. Rațiunea mea știa acest lucru, dar în clipa aceea nu avea asupra comportamentului meu nici o influență.

Probabil că ușa cu pricina juca atunci același rol de substitut, pe care îl jucase în urmă cu ani soldatul Ulver. De bună seamă, încasa picioarele pentru toate sfidările îngîmfate, pentru disprețul, umilința, grosolănia, lipsa de respect și de considerație ce-l însoțesc astăzi tot mai des pe drumul vieții sale, pe cetățeanul anonim. Încasa acele picioare pentru toate așteptările la autorități, pentru cozile în magazine, pentru toate instituțiile care nu răspund la scrisorile cuviincioase, pentru acei garlieni care nu mă știu să se adreseze cetățeanului decît așa cum se adresează majurului țucălarului, pentru toate conspirațiile mirșave ale turnătorilor, ale bișnițarilor de valută, care au izgonit din Praga nocturnă veselia ei neprefăcută, de odinioară. Încasa poate și pentru acei „băieți”, care-l lovesc pe Ladislav Hejdanek și le succesc minile copiilor lui Tomín pe scările u Uhlů. Încasa pentru toată trufia de stăpîn a persoanelor oficiale și pentru înfricoșarea persoanelor neoficiale, trufie și înfricoșare ce se revarsă încet dar sigur în toate sferile vieții contemporane, dezumanizînd, pe nesimțite, cele mai diverse relații și medii de viață. Era, pe scurt, o țîșnire a neputinței omului căruia i s-au proiectat rezumtiv în mica lui umilință toate umilințele mari și complexe care îi asaltează viața.

Bineînțeles, toate acestea nu îndreptățesc și nu scuza cu nimic fapta mea golănească, ci, dimpotrivă; nu în felul acesta se înfruntă întreaga situație — în felul acesta mai curînd i te supui și începi să-i cedezi... Numai că oamenii nu sînt totuși supraoameni și nu e de mirare deci că, din cînd în cînd, le mai plesnesc nervii. Mai ales atunci cînd cineva îi încordează fără încetare.

Ceea ce a urmat nu e deloc surprinzător: ospătarul (un vlăjgan cît un munte) a dat buzna în stradă, m-a în-

șfăcat de guler și, cu ajutorul prietenului său, m-a tirat în local unde s-au apucat amîndoi să mă tîbăcească în lege, strigînd în acest timp că sînt un vagabond, un derbedeu sau cam așa ceva, și vor chema poliția ca să-mi ardă citeva peste bot. Întrucît furia mea apucase de mult să se descarce, am adoptat o comportare realistă, adică, lașă: nu m-am împotrivit, nu le-am opus nici o rezistență. Realismului meu îi datoroz faptul că după un timp povestea a încetat să-i mai amuze, m-au azvîrlit înapoi în stradă și eu am scăpat din toată tărășenia teafăr și neprihănit. Revolta mea oarecum pripită și nesocotită împotriva unei umilinți minore (a faptului că ospătarul nu s-a învrednicit să ne răspundă) a rămas, deci, fără urmări mai grave numai datorită împrejurării că am acceptat în tăcere o umilință cu mult mai mare (aceea de a mă fi lăsa snopit în bătaie).

Ce s-ar fi întîmplat însă dacă m-aș fi comportat ca un bărbat și m-aș fi împotrivit?

1) Aș fi plătit, probabil, în primul rînd acel tribut care se plătește de obicei pentru un asemenea act de bărbăție: aș fi pierdut o ureche și citeva masele, m-aș fi ales cu nasul roșu și cu o mină frîntă, cu ochii „monoclați” și cu haina plină de sînge.

2) Mai grav ar fi fost, bineînțeles, dacă, ținîndu-se seama de faptul că întreaga poveste am început-o eu, izbînd cu piciorul în ușa, aș fi fost, în mod evident, învinuit, acuzat și deci și condamnat pentru acte de turbulență, potrivit paragrafului 202 din Codul penal și astfel mi s-ar fi atîrnat de gît o a doua tinichea (în măsura în care acest lucru ar fi fost cu puțință și nu m-aș fi ales pe chestia asta direct cu pușcări pe o perioadă însumînd ambele pedepse, în plus cu acel „avantaj” pentru mine, de a nu fi de data asta „politic”).

3) În ziarul Vecerni Praha ar fi apărut un scurt foileton despre isprăvile vicelanului luptător pentru drepturile omului în fața intrărilor în localurile de noapte pragheze.

4) Mulți oameni chibzuiți și prevăzători ar fi spus: așa-i trebuie; totul i se trage de acolo că se poartă ca o haimana.

Așadar, nimic din toate acestea nu s-a întîmplat. Dar eu am înțeles că paragraful 202 pîndește la tot pasul și că în fiecare dintre noi el are o mai mare sau mai mică misiune diplomatică. Și am mai înțeles și cercul vicios în care un om mai temperamental poate fi proiectat de acest paragraf. Băgați de seamă:

1) Faza întii: avîntul umilirii generale favorizează crearea condițiilor prielnice ca unui asemenea om să-i slăbească într-o bună zi nervii, și să săvîrșească un „act de turbulență” moderată.

2) De îndată ce acest lucru i se întîmplă, e expus, din toate părțile acelor care umilesc, unei noi și infinite mai grave umilinți și, dacă nu e în stare să adopte o atitudine „realistă”, așa cum am procedat eu, atunci se împotrivesc. În felul acesta, firește, se face vinovat de un „act de turbulență” substanțial mai grav (dacă nu chiar „de un atac împotriva unui agent al ordinii publice”).

3) Oricît de pedepsit ar fi, triumful e din nou de partea umilinței, de data asta cea mai gravă. Dacă e vorba de un om cu adevărat temperamental, acesta se trezește pe calea cea mai bună a

unul „act de turbulență”, ale cărui consecințe mi-e teamă să le aprofundez.

Unde e capătul acestei povești? Nu e oare caracteristica acestui cerc vicios unul dintre procedeele de a-i mîna pe oameni spre doritul „realism”, inclusiv la renunțarea la propria onoare și demnitate și la acceptarea comandamentului moral, azi aproape oficial: „nu stînge acolo unde nu arde”? (Un prieten de-al meu a fost condamnat la vremea lui, pentru „act de turbulență” fiindcă i-a tras o palmă unui cetățean care-i jignise prietena).

Toată lumea știe că oamenii nu-și pot permite să se palmuiască între ei după bunul plac sau să izbească nepedepsiți cu piciorul în ușile vinăriilor. Cu toate acestea mie paragraful 202 mi se pare într-un fel, suspect. Am vorbit nu de mult despre asta cu un jurist care mi-a spus că acest paragraf e un „import din răsărit”, care la noi nu are o tradiție juridică. Nu e, ce-i drept, un paragraf cu caracter politic, dar e vîlstarul unui anumit mod de a guverna. De altfel, are multe elemente comune cu paragrafele politice:

1) E foarte elastic: act de turbulență poate fi socotit în esență orice, dacă se găsește cineva să declare că a fost indignat de cutare sau cutare poveste (un adevărat paradis pentru denunțatori).

2) Modul lui de folosință depinde, mai mult decît e sănătos, de climatul politic și spiritual al epocii. (Dacă, în 1963, cînd a inaugurat prima expoziție a lui Jiri Lacina, criticul Ivan Irous ar fi avut o conduită de zece ori mai șocantă decît în anul 1977, cînd i-a inaugurat o altă expoziție, nimănui nu i-ar fi dat prin mînt atunci să-l bage în pușcări pentru un pretins act de turbulență, așa cum i-au făcut acum).

3) Ușor poate fi și, de altfel, adeseori este folosit în scopul represiunii politice. Cunoaștem, doar, unele cazuri din împrejurimile noastre cele mai apropiate: e nevoie să condamni o formație muzicală neconformistă? E acuzat, de acte de turbulență! E nevoie să împiedici un grup de tineri să se infiltreze la cineva acasă? E suficient să-l arestezi pe amfitron pentru acte de turbulență — o motivație faptică se născoceste oricînd, iar un martor „indignat” se găsește cu ușurință! E nevoie să persecuți un artist? E suficient să-l surprinzi că a băut un pahar în plus, după care i s-a făcut rău într-un tramvai pustiu — și gata actul de turbulență! (Cîți „turbulenți” ar fi oare în cercurile establishmentului, dacă acest paragraf ar fi aplicat deopotrivă și în ceea ce-i privește?! Sau invers: ce ne-ar mai fi rămas din avangarda interbelică dacă pe atunci ar fi existat două sute doi-ul și dacă puterea burgheză din acea vreme l-ar fi folosit ca instrument de represiune politică?)

4) Depinde de bunul plac al puterii cînd se emite și cînd nu se emite actul de acuzare potrivit paragrafului în cauză. (Dacă, de pildă, directorul unei importante întreprinderi pragheze face lăraboi în Piața Vaclav și povestea are darul să mă indigneze în asemenea măsură încît mă duc și depun împotriva lui plîngere penală, cei de la procuratură nu vor face decît să zîmbească sau — ceea ce-i mai mult decît probabil — vor trimite plîngerea direct lui Martynovsky ca s-o adauge la colecția sa de docu-

In românește de
Jean Grosu

Continuare în pag. a 15-a

fața și profil

Vocea

Înă în 1990 ura mea față de regimul comunist și față de slugile lui era destul de abstractă. Deși „prinsesem” jernile bucureștene 1985—88 și era să prind și ceva vegetație pe piept în decembrie 1989 (ca românul imparțial ieșit, naiv, la revoluție), nimeni nu-mi povestise foarte clar ceva absolut oribil și concret despre comunismul românesc iar despre „obsedantul deceniu” aflasem din „obsesiile” edulcorate apărute cu voie de sus după '65. Cei din familie care trecuseră pe la canal tăceau.

Auzeam uneori o voce care rostca cuvintele foarte precis și foarte repede,

tinerește, dar nu puteam să rețin decît fapte disparate. Știam că e vocea lui Paul Goma și citisem, la 15 ani un articol al lui apărut îndată după cutremur, parcă, nu știu cum, în presă. Nu știu însă cine, dar bănuiesc de ce, mă convinsese pe atunci că literatura exilaților e memorialistică fără valoare literară, scrisă din complexe. Nu mă înminte cum de am crezut asta încă mulți ani.

După ce am citit citeva dintre cărțile lui Paul Goma, apărute la noi și apoi pe toate, perspectiva mea s-a schimbat. A suferit trei modificări: ura față de regimul comunist a devenit concretă, am constatat (nu fără durere întrucîtva) că prozatorul cel mai bun al României a scris și a publicat 20 de ani în afara ei rătăcind ocazia de a fi și cel mai important pentru generația următoare rămasă astfel într-o subtilă ingenuitate nesubstanțială și, în sfîrșit, am constatat, în fața unor fapte dezarmant de verosimile în simplitatea lor, că unii oameni pe care îi stimăm sînt discutabili ca autori iar unii autori discutabili

sînt, ca oameni, pur și simplu niște porci.

Aceasta este de altfel încheierea tragică pe care cititorul lucid o trage, după lectura cărților lui Goma, în legătură cu o imensă halcă de viață românească (cincizeci de ani ca popa!): nimic din eventuala măreție a sfîșierii din homo homini lupus, ci totul în sunetul monoton al grohătelii. Homo homini porcus!

Pentru mine, Paul Goma nu are nici față, nici profil. Este numai o voce captată printre pocnete bruiajului, asociată definitiv cu vocile care anunțau intrarea rușilor în Praga, intrarea lor în Afganistan, greva minerilor, mitingul brașovean din '87 și, în sfîrșit, „la Timișoara se trage în populație”! Bruiajul acesta însoțește inevitabil vocea interioară a lecturii cînd citesc Patimile după Pitești sau Bonifacia (cele mai bune romane ale sale). De văzut, nu l-am văzut niciodată.

Un important paradox: biografia și reconstituirea lui Paul Goma cuprind evenimente nu atît de tragice, ci atît de

(est-european) încît își pierd definitiv semnificative pentru absurdul românesc aspectul particular sau anecdotic așa cum Străinul lui Camus nu este un fapt divers de rubrică judiciară deși, de fapt, este. Absurdul lumii lui Paul Goma face perfect pendant celui al lui Caragiale. La acesta din urmă irupe absurdul într-o lume fericită, trivialitatea și mitocănia. Într-o „belle époque”. La Goma verticalitatea morală fișnește ca un edificiu absurd într-un univers al porcării generalizate.

Un motiv personal de satisfacție: în Bonifacia (p. 6) personajul „Alec” se entuziasmează de „aprobarea ediției a doua”. Naratorul îl felicită: „La mai a... zecea”. Și Alec increzător: „Puținică răbdare, vine și a zecea”. Ce dovedește mai bună că Dumnezeu nu bate cu bățul și are căile lui?

În interviurile din ultimul timp l-am auzit pe Paul Goma cu aceeași voce grăbită și tinerească. Are exact vîrsta tatălui meu.

Horia Gârbea